

Observationes medicae ... / Joannis a Bona ... ; ad praxim in Nosocomio ostendendam anno MDCCLXV : praemissa oratione prima in gymnasio habet : et, mantissae loco, addita historia aliquot curationum mercurio sublimato corrodenti perfectarum, olim edita.

Contributors

Dalla Bona, Giovanni, 1712-1786.

Publication/Creation

Patavii : Apud Jo. Baptistam Penada ..., 1766.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/yph5mbz6>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

3

OBSERVATIONES
MEDICÆ
JOANNIS A BONA
VERONENSIS

PATAVINÆ ACADEMIÆ
PROFESSORIS

Ad Praxim in Nosocomio ostendendam

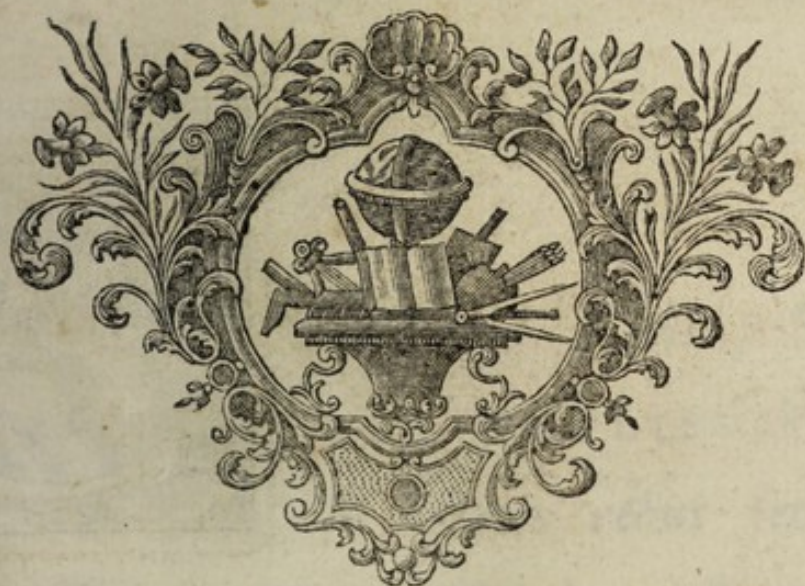
ANNO MDCCLXV.

PRÆMISSA

ORATIONE PRIMA

IN GYMNASIO HABITA,

*Et, mantissæ loco, addita Historia aliquot Curationum mercurio
sublimato corroderenti perfectarum, olim edita.*

PATAVII MDCCLXVI.

APUD JO. BAPTISTAM PENADA EJUSD. ACAD. TYP.
SUPER. PERM.

(* *)
*
*

ILLUSTRISSIMIS, ATQUE EXCELLENTISSIMIS

ANGELO CONTARENO

ÆDIS D. MARCI PROCURATORI,

ANDREÆ THRONO

EQUITI,

HIERONYMO GRIMANO,

TOTIQUE TRIUMVIRUM LITTERARIORUM ORDINI,

JOANNES A BONA.

Um illud Vobis, SENATO-
RES AMPLISSIMI, quod
in cæteris rebus semper, nu-

per item in hac Clinices Schola constituenda consi-
lium fuerit, ut commoda publica augetis, officii

a 2

ego

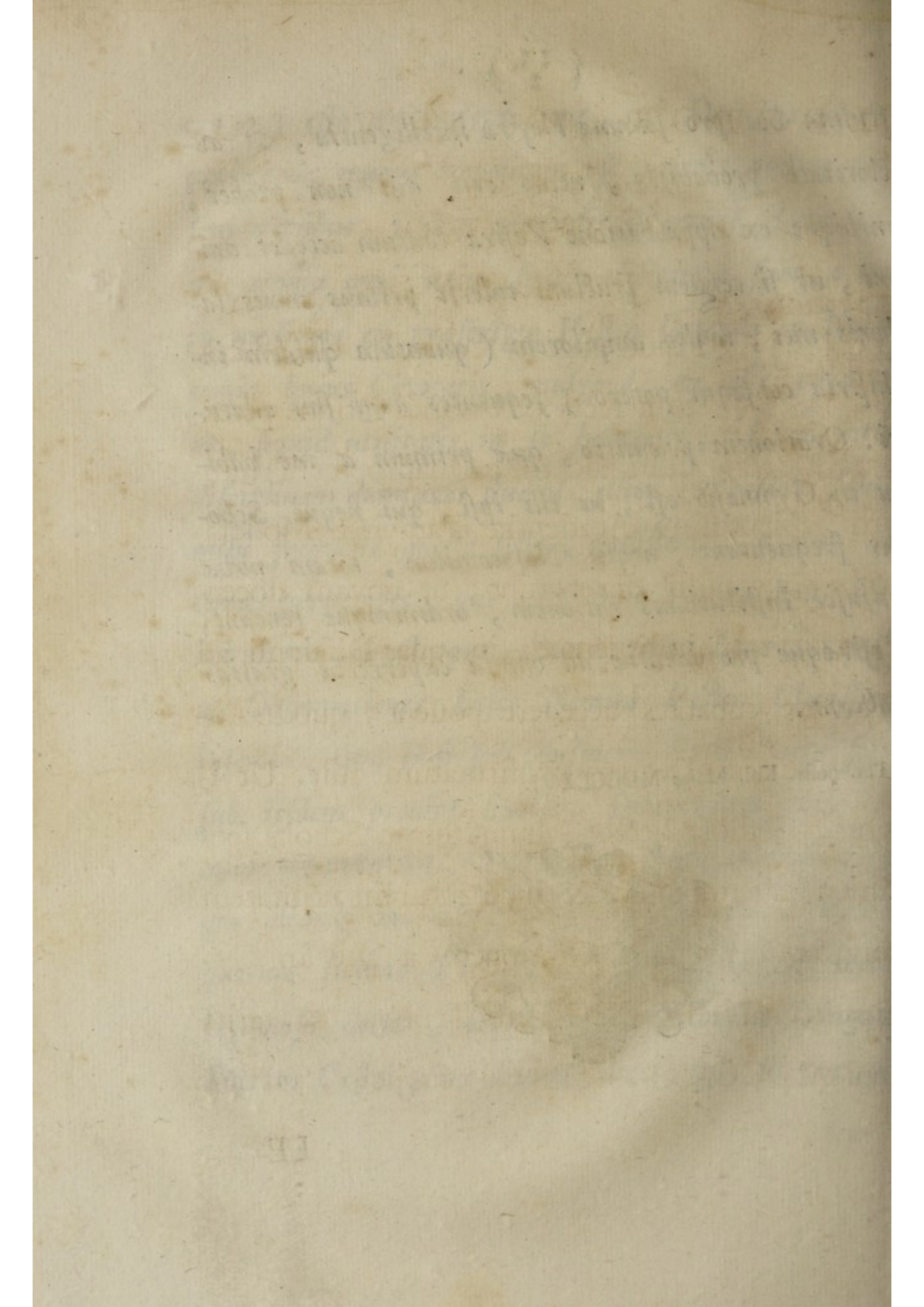
ego mei esse existimavi, me, cui Doctrinae hujus explicandae munus impositum est, modis quibus possem omnibus, iisdem commodis inservire. Quae itaque omnia anni unius spatio observata sunt a me in medicina ex praescripto Vestro facienda in Nosocomio hujus Civitatis, vulganda ea esse putavi, ut, siquid utilitatis in se haberent, id non intra disciplinam dumtaxat studiosae illius Juventutis, quae mihi frequens adesse solet, consisteret, verum ad omnes perveniret, qui Arti huic operam dant. Vos igitur oro, obtestorque, SENATORES AMPLISSIMI, ut Observationes hasce Nomini Vestro Clarissimo inscribi, & cum sub Auspiciis Vestris ortae sint, sub iisdem prodire sinatis. Quarendum enim est mihi ornamentum, & praesidium huic opusculo; neque aliunde majus petere possum, quam a Vobis, quorum summa Virtus, & Sapientia ad totius Gymnasii decus, atque tutelam consilio Augusti Senatus Vestri plane divina, dicata est. Si vos opu-

(* *)
*

sculum hoc pro summa Vestra intelligentia, & auctoritate probabitur, nemo erit qui non probet; mihique ex approbatione Vestra tantum accedet animi, ut si tenuem fructum tulerit primus annus laboris mei, multo ampliorem (quantum quidem industria consequi potero) sequentes anni sint allaturi. Orationem præmitto, quæ primum à me habita in Gymnasio est, ut illi ipsi, qui neque Scholas frequentant, neque Nosocomium, totam novæ hujusce Institutionis rationem, ordinemque teneant, Vestræque providentiæ ad omnia experrectæ gratias habeant.

Pat. post. Kal. Majas MDCCLXVI.

LECTORI BENEVOLO.

SI quid utile in re Medica est, id certe a recta observandi ratione petendum videtur. Quapropter Triumviri Sapientissimi Academiae Patavinae Moderatores eo consilii devenerunt, ut novam docendi rationem instituerent, in qua Discipuli ad Ægrotos cubantes accedere possent; quod Augusti Senatus Decreto confirmatum fuit. Ut igitur, studiose Lector, hujus novae Scholae specimen habere possis, & inde futuram utilitatem conjicere, primam Orationem a me in Gymnasio habitam VI. Kalen. Februar. præteriti anni MDCCLXV. oculis tuis subjicio, ex qua præ-

præscriptam docendi methodum facile cognosces. Te autem rogo, atque obsecro, ut hæc meas Observationes æquo animo accipias, in quibus, si nihil tua Benevolentia dignum apparuerit, veritatem certe, juvandique animum saltem invenies.

(I)

O R A T I O

I N G Y M N A S I O H A B I T A

Exeunte Januario MDCCLXV.

Quemadmodum nulla Urbs est; nullaque regio (Pro-Syndice præstantissime, Professores celeberrimi, Auditores quotquot adestis Nobilitate, doctrina, & litteris ornatissimi) quæ cum Euganea hac de aeris salubritate certare possit; ita nulla est Universitas, nec unquam fuit, in qua de colenda medicina, & ad fastigium extollenda graviore cura, majoribusque impensis cogitatum sit. Illud unum desiderari videbatur, ut quemadmodum gubernatores navium priusquam alto se committant, aliquod in portu, & prope litus artis suæ atque industriæ periculum faciunt,

ciunt , sic adolescentes exquisita doctrina , omnibusque præceptis ad medicinam faciendam a sapientissimis his Professoribus instructi ; antequam in discrimen se darent , hoc tamquam in ludo , usu aliquo atque exercitatione confirmarentur . En cur Triumviri Sapientissimi peculiarem scholam aperiendam censuerint , in qua qui medicinæ dant operam ad ægrotos cubantes accedere possent , varia morborum genera , aliquo præmonstrante , de facie ipsa noscere , naturam ad sanitatem recuperandam contententem intueri , atque ejus subobscuram quidem , sed certam vocem poscentis opem intelligere , rationemque omnem ei opitulandi cognitam ab experimento & perspectam habere .

Quo vero Superum consilio factum fuisse dicam , ut me potissimum tantulum hominem Rei huic tam salutaria auspicia præbere voluerint ; primumque experiri , num revera præstet ad veterem artis tam longæ tradendæ rationem novam hanc accedere ? Quandoquidem igitur summis Viris visum est hoc mihi onus imponere , ipse autem eorum auctoritate confir-

firmatus , & sermone ac vocibus humanissimis recreatus , parendo suscepi , ineptus plane sim , si nunc demum quæram , sint ne mihi vires ei ferendo pares , cum potius , ut non prorsus impares esse videantur , omni studio & labore debeam contendere .

Immortale hoc Principis Serenissimi Beneficium tribus ante annis mihi oblatum nec statim accipere ausus sum , nec sine timore aliquo nunc demum accepi , quod serio reputarem quantis cum periculis conjunctum esset , quantasque molestias secum ferret , quibus Professores Gymnasii ceteri liberi essent . Totum hoc quid sit , attendite quæso .

Ex iis , qui in hujus Urbis Nosocomium inferuntur , decem vel duodecim mihi ægri quotidie mane invisendi sunt , omnibus , qui volunt , & quorum intererit , adolescentibus comitantibus , hisque ea omnia , quæ in illis non secundum naturam se habent , aperienda , remediaque , quibus iidem uti debeant , præcipienda . Deinde quodnam morbi genus sit , quantumque ad vitam vel spei , vel periculi

(IV)

subesse ea indicent , quæ in ægris illis notaverimus , quas causas ex evidentibus existimandum sit ad eum morbum gignendum convenisse , & qua ratione genuerint ; atque adeo quæ sit proxima ipsius morbi causa , idest in quo morbus positus esse videatur ; quomodo ex eo effecta omnia , quæ vocant Phænomena , oriri possint ; quæ mutatio in ægri corpore fieri debeat , ut ex eo statu decedat , ad melioremque sese convertat , & quid possit auxilii ferri iis , quæ jam desciverint , hæc , inquam , omnia a me continuata oratione perfequenda sunt . Aliud est autem signa , quibus hic , vel ille morbus cognoscatur , collecta , & certa ferie disposita ex suggestu enarrare , aliud signa illa ex cubantibus ipsis colligere , atque eorundem vim reipsa intelligere , aliisque aperire . Idem ne esse putatis ubi aliquis morbo urinæ vias infestante tenetur , nec cui parti infideat , manifestum est , si medicus notas vobis vel disertissime exponat , quibus notis morbi renum a vesicæ morbis discernuntur , idem ne , inquam , esse putatis ac si ille iis ipsis indi-

di-

diciis rem explorans cognoscat , vobisque probet utrius partis vitium illud , & quale id sit ? Ego tantum inter utrumque interesse puto , quantum inter eum qui quomodo hostium ingenium , copiæ , viresque explorari , iidemque vinci possint , optime , sed in castris , atque intra vallum multis verbis ostendat ; interque Ducem , qui in aciem prodeat , in medios ipsos hostes sese conjiciat , præliique discrimina subeundo eos sternat , atque profliget . Quis Medicus cum ad ægrum accessit , occasionis ad agendum præcipitem cursum non reformidet ? Quis difficultatem in judicando non timeat ? Quem non terreat experimenti periculum ? In angustias istas numquam compellitur is , qui si eum audiat de morbis eorumque curationibus ex cathedra loquentem , nullum credat esse morbum aut tam latentem , qui non deprehendi , aut tam confusum , qui non discerni , aut tam insidiosum , cujus pernicies denunciari non possit , aut denique tam difficilem , in quo locus medicinæ non sit . Sed aliter , longe aliter existimet necesse est , qui se

in opere multis, novisque difficultatibus quotidie premi sentit, modusque illis ut aliquis, aut exitus reperiat, quantus labor impendendus sit, intelligit. Agedum quoniam iter, quod mihi suscipiendum est, difficile atque impeditum esse constat, videamus nunc quem cursum tenere debeamus, quominus in eo conficiendo offendamus. Toti igitur in hoc erimus, cum ad ægros accedemus, ut notas colligamus, per quas cognoscere possimus, in quo, & quantum a sua quisque sanitate recesserit. In quo illud percommode nobis accidit, quod adolescentes accipiendi sunt in re anatomica, naturæque ratione, quam Physiologiam vocant, ita a Viro hujus facultatis principe eruditi, ut nullam a me videantur hac quidem in parte doctrinam requirere. Sine, Joannes Baptista Morgagni (& utinam præfens adesse potuisses) sine, inquam, ut huic optimæ juventuti gratuler, mihi que gaudeam, nos in ea disciplina Te præceptorem habuisse; Te, inquam, quem ingenio, judicioque præstanti in ea ipsa facultate maximum, in cæ-

te-

teris studiis scientiæ cognitionisque versatissimum, in litteris excellentem prædicant gravissimi, atque intelligentes Viri: invidi, si quos tibi tuæ laudes pararunt, fateantur necesse est. Quamdiu igitur tuam vocem vivam habebimus (Dii faxint, ut diu habere possimus) neque Vesalium, aut Columbum, aut Fallopium, aut Spigelium, aut Veslingium, aut alium quempiam ex anatomicis memoria dignis magnopere desiderabimus, sed Te in his rebus uno erimus auctore contenti: neque cum læsas humani corporis partes considerabimus, opus erit nos de integris quidquam dicere, nisi forte si quando adolescentes monendi erunt, ut ea in memoriam revocent, quæ a Te dicta sint. Actiones autem corporis & vitales, & naturales, & animales, ut in singulis ægris sese habebunt, diligenter, curioseque attendemus; atque in his exponendis rationem, & fidem historicam sequemur, nihil quod sensus repræsentarint omittentes, nihil adsumentes, quod a cogitatione conjecturisque nostris profectum fuerit. Tum omnia quæ a
 fa-

fanitate defecisse apparebunt , Phænomena græci vocant , revocabimus ad doctrinam signorum , in quibus explicandis non dubitabimus auctoritate antiquorum Virorum uti , maximeque Hippocratis , cum recentiores quoque medici , quamvis quædam in curationibus mutarint , tamen hæc illum optima præfagisse fateantur . Hanc illi summam veramque laudem nos quoque cum Celso iisdem ejus verbis tribuimus . Quæ itaque Hippocrates suis Prædictorum , Prænotationumque libris complexus est , ea pro re nata ad propositum nostrum convertemus , Celso ipso , qui iisdem in suo opere usus est , Galenoque primum in auxilium adhibitis , tum Dureto , Hollerio , Foefio , aliisque enarratoribus , eo consilio , ut ejus sententiam melius assequi , eamque cum observationibus nostris conferre possimus . Aretæi quoque & Aetii , & Alexandri Traliani , & Pauli Æginetæ , & aliorum ; eorumque præsertim qui Veterum sagacitatem & diligentiam imitati sunt , ut Balonii , Lomii , Sydenhamii , horum , inquam , omnium doctrinam cum Hippocratis & Celsi

do-

doctrina jungemus. Nihil denique prætermittemus, quod signa, & communia multorum, & propria cujusque morbi nobis possit clare aperteque demonstrare. Nam hoc primum atque antiquissimum habebimus, quis morbus sit quo quisque tenebitur, cognoscere, & quid signum quodque denunciet sive de præsentibus, sive de futuris morbi mutationibus, atque ideo quantum quodque valeat ad spem vitæ, vel ad mortis periculum significandum: memores cæteroquin, ut idem Celsus monet, *(a) conjecturalem artem esse medicinam, rationemque conjecturæ talem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat..... in acutis morbis fallaces magis notas esse & salutis, & mortis.*

Quamquam igitur in doctrina signorum nonnihil subsit incerti, tamen non verebor cum Viro clarissimo Antonio Cochio affirmare, hanc ipsam doctrinam magnam, & præcipuam Medicinæ partem implere, eaque Medicum summos honores adipisci. Hac in sen-

B

ten-

(a) *Lib. II. Cap. VI. sub finem.*

tentia ipsum fuisse Hippocratem , etsi vobis notum esse scio , ejus tamen verba , ut Foësius interpretatur , huc attinentia recitabo : (a) *Curandi rationem optime molietur , si ex præsentibus affectionibus futura prænoverit . . . hac enim ratione merito sibi admirationem , & boni Medici estimationem conciliaverit . Qui namque morbo superiores esse possunt , eos utique longe rectius conservaverit , ex longo antea intervallo ad singula consilium dirigens , tum etiam morituros , tum evasuros ubi prænoverit , & prædixerit , extra culpam positus erit .*

Post hæc sequi videtur , ut nobis quærendum sit , quæ causæ ex evidentibus morbum attulerint , quas causas in usu rerum , non naturalium positas esse concipimus . Ad explicandam autem earum in nostra corpora vim , id tantummodo afferemus , quod multiplex experimentum ab omni doctrina physica petitum , approbaverit . Atque ex diligenti harumce causarum investigatione , & ex cognitis certioribus earum effectibus , illud nos posse consequi existi-

ma- !

(a) *In Lib. Prænot. pag. 36.*

mamus, ut signorum doctrinam magis magisque confirmemus, atque ad obscurarum quoque causarum explorationem, ideoque ad proximam morborum causam, idest ad ipsam morborum naturam intelligendam, aditum nobis aliquem aperiamus. Quæ quidem morborum natura si ita facilis esset ad intelligendum, quemadmodum nonnulli videntur sibi persuasisse, possem longe plura optimis his adolescentibus polliceri, quam nunc profecto audeam. Verum enimvero qui in arte quotidie versantur, atque ex certa rerum observatione ratiocinari didicerunt, nimis sæpe sentiunt, abditissimarum causarum investigationem in morbis fere inanem esse, earumque cognitionem pene nullam; nihilque per ejusmodi investigationem in curationibus profici. Quam multa scripta sint de causa earum febrium, quæ circuitum habent, vobis notum esse scio; eam causam a nullo hactenus comprehensam esse patet ex eorum, qui de illa disputarunt, discordia, cum de ista re neque inter sapientiæ Professores, neque inter Medicos adhuc conveniat. Nolite, quæso, ex-

pectare me de latentibus istis & incomprehensibilibus causis conjecturas & opiniones quantumvis probabiles, allaturum esse, neque easdem pro certis notitiis traducturum, neque ex iis morborum æthiologias confecturum. Rerum naturam eatenus contemplabimur, quatenus ipsa patietur. Itaque quidquid certi, vel potius si quid minus incerti hac in parte sive aliorum, sive mea industria comparatum habeo, quod sane per quam exiguum esse novi, id tamen, prout occasio tulerit, exponam: quæ vero scientia adhuc comprehendere non potuerunt, in iis candide, ut par est, egregii adolescentes, agam vobiscum, & inscitiam meam fateri numquam pudebit. Abditissimarum potius istiusmodi causarum effectus, quibus morbi ipsi continentur, idest secundarias, sed revera proximiores morborum causas, quantum poterimus, persequemur, quæ causæ ipsæ quoque obscuræ sunt, nisi ad eas aperiendas opem ferat anatome. De evidentibus, sed internis causis loqui me, Auditores, intelligitis, quæ mortuorum demum corpora incidendo

comperiuntur. Nos ut has causas, utque sedes, naturamque morborum experimentis in-nixi cognoscamus, omnem operam dabimus; in quo cum parum antea possemus, nunc ut plus possimus, singulari sapientia, & labore pene incredibili summi & incomparabilis Anatomici nostri factum est. Vera loquor: cupiebam honorificentissimum hoc medicinam *prae-
eticam* docendi munus mihi mandari; at si-
mul, ne ei par esse possem, vehementer time-
bam; quodque me summopere terrebat, il-
lud erat: quos morbi vis, curatione, quam
iis adhibuissem, nihil proficiente, sustulisset,
in eorum corporibus debere me veras morbo-
rum sedes, causasque, siquidem in sensus in-
currerent omnibus, qui adessent, ostendere.
Non quod veritatem reperire non optaverim
semper vel maxime, sed intelligebam quam sæ-
pe, qui me præfagientem audissent, mei ju-
dicii periculum facturi essent; videbamque fo-
re, ut mihi necesse esset, neque raro fortasse
proprium errorem fateri. Quod etsi facere in-
genuos ubique decet, & ego detrectavi num-
quam,

quam , aut detrectabo , est tamen permolestum in eo quotidie timore esse , ne idem plus semel faciendum sit. Ergo me ista cogitatione debilitatum ita recreavit Morgagnus eximio suo opere , quod scripsit de sedibus & causis morborum per anatomen indagatis , ut non solum paratior quam antea mihi visus sim ad meam provinciam accedere , sed etiam in eam spem venerim , posse me eandem aliquantum ornare . Summam autem hujus instituti utilitatem non opus est ut vobis prædicem , quandoquidem eam quoque Morgagnus ipse ostendit totidem ad quinque sui operis libros Præfationibus . Quare inter præcipua beneficia , quæ Amplissimi , Sapientissimique hujus Gymnasii Moderatores hac nova *Præctica* Medicinæ Cathedra ejus artis studiosis attulerunt , hoc certe magnum , atque haud scio an maximum sit .

Dixi quo fere modo velim me gerere in iis , quæ ad Semioticem , & Pathologiam pertinent , persequendis , explicandisque : nunc quædam tantum capita de omnibus , quæ Therapeutica comprehendit , attingam , rationemque meam ,

meam proponam. Nam ut in morborum natura explicanda, & in latentibus eorum causis investigandis, sic & in indicationibus, quas vocant, pro curatione ponendis, opiniones causarum morbificarum, conjecturasque minime sequar. In curationibus autem negotium Naturæ permittam, si nostro auxilio illa non egebit, omnemque curam adhibebo, ne ejus in vincendo morbo conatus, ullo modo perturbem. Medicamenta in usum traham tantum, quantum illa possit opem iis sibi afferre, opemque eam, eaque via conabor, qua ipsa postulabit. Et simplicissima quidem medendi ratione, medicamentisque utar quam paucissimis: nullum tamen remedii genus aut diæteticum, aut chirurgicum, aut pharmaceuticum rejiciam, cujus quidem utilitatem multiplex experimentum evicerit. Itaque a Chemia quoque quædam valentiora medicamenta interdum erit ut petam; verum Boerhavi, Hoffmanni, Neumanni, Chartheuserii præcepta, tum monita memoria utique tenebo, quæ Bartholomæus Lavagnolus Medicinæ Professor celeberrimus, nobis

bis fato ereptus , posuit in eo libro , quem de pravo & recto usu Chemiæ inscripsit . Contra , alia quædam etiam multorum scriptis , non modo Vulgi rumoribus , nobilia medicamenta a me parvi fieri videbitis , quippe quia , periculo sæpe facto , ea non respondere deprehendi . Et cum ejusmodi pericula sæpius & curiosius sim posthac facturus , si aliquod eorum , in quibus certas facultates inesse credo , minus respondere cognoscam , non dubitabo huic quoque eandem , quam illis , notam apponere . Atque ut id ipsum detegere , & quasdam aliorum medicamentorum facultates , quas minus cognoverim , reperire possim , iis potissimum simplicibus utar ; atque ab eorum mixturis , quod magnus ille veritatis Patronus Franciscus Reditus fieri optabat , quam maxime potero , abstinebo .

Nunc si operam , industriamque meam vultis cognoscere , intelligitis , Auditores , eam in observationibus , atque experimentis esse positam , meque iisdem fere Medicinam esse demonstraturum . Quandoquidem existimo nonnisi hac via

pos-

posse Medicum effici vere rationalem & Clinicum. Neque tamen a me Empiricum institui velle arbitremini. Veri enim cognitionem appetere debet omnis ratiocinatio, ad verum autem cognoscendum eam deducere solæ possunt observationes, & experimenta.

Quare, egregii adolescentes, quo studio & alacritate ceteris disciplinis, eodem huic operam date; quodque ingenii vestri, atque optimæ erga omnes bonas artes voluntatis testimonium huic Gymnasio jam exhibuistis, idem Nosocomio exhibere pergite: ita enim futurum esse confido, ut in sua quisque civitate, patriæ, parentibus, amicis, bonis omnibus, cari atque accepti arte salutis humanæ præside excellatis. Ego hoc vobis de me spondere possum, eo erga vos animo semper futurum, quo non solum officium meum, sed & spes, quam de vobis magnam habeo, me esse vult, omnique labore contenturum, ut possim cæteris etiam rebus vobis, quemadmodum cupio, satisfacere. Atque ut omnia ex animi mei sententia casura sperem, illud facit, quod optimis au-

spiciis Senatoris , ac Proviforis Ampliffimi PE-
 TRI VENDRAMENI ea incipere datum est. Quo
 enim Præfide Gymnafium hoc , Civitas , & par-
 tes hujus Provinciæ omnes quiete , ac felici-
 tate tanta fruuntur , cur non mihi quoque be-
 ne omnia , feliciterque eventura fperem ? Illud
 quoque in magna mea felicitate pono , Pro-Syn-
 dice præftantiffime , Profeffores cæteri Sapientif-
 fimi , Clariffimo ordini veftro me adfcriptum
 effe. Quid enim aut ad laudis æternitatem præ-
 clarius , aut ad animi voluptatem jucundius
 effe poteft , quam fodalitate cum iis conjungi,
 quorum alios veneratione ut Magiftros , a-
 lios amore ut ftudiorum focios , omnes hono-
 re atque obfervantia ut eximios Viros femper
 fim profecutus ? Profecto nihil mihi aliud ad
 hodiernam lætitiã accedere poffe videtur ,
 quam fi voluntatem hanc meam , & in vos
 ftudium , quod constantiffimum fore promitto,
 gratum vobis atque acceptum effe cogovero.

Vos poftremo loco appello , nobiliffimi Pa-
 tavini Cives , qui Noſocomium veftrum tot
 impenſis , tantaque prudentia regitis , Vos in-
 quam

quam rogo atque obsecro, ut me nihilo plus quam Medicum, idest hominem esse cogitatis; &, si qua in parte deficere videbor, opera mihi vestra & consilio adesse velitis.

(XXI)

DISPUTATIO PRIMA

H A B I T A

I N N O S O C O M I O

Exeunte Aprile MDCCLXV.

Difficile mihi semper visum fuit de rebus a communi sermone remotis dicere ; difficilius clare , & presse ex tempore dicere ; difficillimum denique , si quis ita accedat ad dicendum , ut multa aliter atque ipse putaverat , cecidisse inveniatur . Quæ si cui vel propter ingenii sui magnitudinem , vel propter muneris gravitatem exigua videntur , mihi certe omnibus de causis maxima videri debent . Quapropter vos rogo , atque obsecro , Auditores humanissimi , ut mihi ignoscere velitis , si forte aures vestras sermone minus eleganti interdum offendero ; cum in eo imprimis totis viribus mihi laborandum sit ad hujus studiosæ juventutis intel-

telligentiam & utilitatem , ut non tam eleganter , quam clare distincteque dicam. Et quoniam ad plerosque morbos , & potissimum ad febres dignoscendas pulsus plurimum conferunt , quædam præmittere juvabit de ratione eos explorandi , deque eorum differentiis. Igitur , ubi quis ad pulsus Ægrotantis cognoscendos accedit , illud ante omnia attendere debet , ut brachium illius neque valde flexum , neque rursus vi quadam extensum sit. Deinde ejusdem carpo , quo loco arteria micat , trium digitorum indicis , medii , atque annularis summam partem ad movere debet ; iisque modo leviter , modo gravius arteriam comprimere. Pollice ideo pulsus numquam explorandi sunt , quia in eo digito insignis arteria est , cujus pulsus cum pulsibus Ægri confusi eorum explorationem impediunt. In aliis porro casibus magis , in aliis minus arteria digitis comprimenda est ; semper autem cavendum , ne , si nimium compressimus imbecilles pulsus , pænitus cohibeamus ; si parum , non omnem eorum vim magnitudinemque percipiamus. Illud quoque ad rem pertinet , ma-

num contingentis calidam esse, quia si frigida est, & ipsa minus exquisitè sentit, & partes quæ ab ea contactæ sunt, ideoque arteria ipsa aliquo modo contrahitur. Admoti autem carpo digiti diu ibi tenendi sunt, pluresque pulsus excipiendi, quia interdum nonnisi quinquagesimus, aut alius quisque vitium suum prodit. Neque fatis est, semel eos explorasse nisi si levis, & manifestus est morbus: ubi gravior casus, & obscurior est, sæpius explorare opus est. Pulsuum autem multiplex ratio est pro corporis, sexus, ætatis, morborum varietate. Neque tamen omnes illas differentias afferam quæ nimis subtiliter a Galeno proponuntur, parum vero ad rem faciunt. Præcipuas tantum, & Artem exercentibus necessarias explicabo. Alii igitur pulsus fortes, alii debiles sunt. Fortes dicuntur qui Medici digitos feriunt cum vi & robore, iique significant vim vitæ valere, ideoque boni sanguinis debitam quantitatem, spirituum liberam, & copiosam secretionem. At in debilibus omnino his contraria sunt. Deinde alii pulsus magni, alii parvi sunt. Magnos vocant, cum

arteria ab impetu propulsi sanguinis multum distenditur, & quo magis arteriæ latera ab ejus axe removentur, eo majores pulsus sentiuntur. Denotant molem humoris distendentis, expeditam ejus circulationem, & prævalentem vim causæ eum humorem impellentis, idest cordis. At parvi, quatenus tales sunt, his contraria significant. Nam rursus alii parvi, & debiles sunt, qui quinam sint ex iis, quæ hæcenus dixi, intelligi potest; alii vero parvi & contracti, sive, ut a quibusdam vocantur, ferrati.

Hæc differentia magnopere attendenda est; siquidem parvi & debiles vim vitæ deficere testantur: parvi & contracti eam nonnihil languere demonstrant; sed simul causam adesse, quæ arteriam ita irritat, ut contracta remaneat. Sæpe autem in Hysteriis & Hypochondriacis morbis hujusmodi pulsus deprehenduntur, sæpe etiam in quibusdam malignis morbis fallunt minus peritos, qui debiles eos esse existimant, cum revera contracti sint. Discernuntur autem ab illis quia in parva arteriæ distensione quædam in ejus fibris tensio percipitur. Porro ten-

sio hæc aliam pulsuum differentiam constituit, eorum videlicet duritiem. Duri pulsus vocantur, qui ab arteria fiunt tensa veluti musicalis chorda. Famosos eos vocat Boerhavius. Fere autem inflammationem sequuntur, & declarant vasorum obstructionem, & impedimentum circulationis, & secretionum. Inveniuntur etiam ejusmodi pulsus in aneurismatibus cordis, & magnorum vasorum in arteriis quæ fiunt ossæ in senibus, aliisque. Duris opponuntur molles pulsus, qui molliter digitos feriunt, sed cum constanti tamen vitæ vi. Nam si deficiat vis hæc, non molles, sed parvi, debiles, languidique pulsus fiunt. Molles expeditam circulationem, liberas secretiones esse ostendunt, nullum irritamentum, nullum spasmus fieri. Si non molliter tantum, sed etiam tamquam undæ quædam feruntur, criticum sudorem proxime futurum promittunt. Alia maxime consideranda pulsuum varietas in eorum raritate, & frequentia posita est.

Raritas est, ubi intra datum tempus minor frequentia, ubi intra datum tempus major eo-

rum numerus est , quam esse naturaliter debet. Ubi autem finguli pulsus lentius procedunt , lentos sive tardos ; ubi celerius , celeres , sive veloces nominare consueverunt. Pulsuum frequentia maximum est , si non unicum febris indicium . Causa quaelibet irritans , aut impediens cor , quominus se in singulis contractionibus depleat , tales pulsus producit.

Sequitur , ut de inæqualibus pulsibus dicam . Alia autem inæqualitas est in tempore , quod inter singulos pulsus intercedit , alia in ipsorum pulsuum robore , alia in eorum magnitudine ; aliaque esse possunt inæqualitatis genera . Pessimi autem sunt , quos Boerhavius vocat inæquales omnium inæqualitatum genere . Sciendum vero in universum , pulsus inæquales dici cum non omnes sibi omnino respondent . Æquales vero cum omnes inter se prorsus conveniunt : multis autem de causis fit eorum inæqualitas , quas omnes nunc recensere non vacat . In genere pulsus inæquales significant impeditam aliquo modo humorum circulationem , & labantem vitam : quare periculum fere minantur , nisi si
cui

cui alioquin satis sano , naturales sunt , aut nisi in morbo fiunt tum , cum crifim Natura moli- tur . Neque ullum periculum fubeft incipiente febris intermittētis acceffione , cum inter fri- gus aut horrorem maxime tales fiunt . In Hy- ftericis quoque , Hypochondriacisque hominibus ejuſcemodi pulſus , ut plurimum , nullum ma- lum indicium præbent .

Denique interdum pulſus intermittentes ſen- tiuntur ; ideſt cum tertius , vel quartus , vel quintus , vel ſextus , vel ſeptimus quiſque pul- ſus plane deeft , interdum nonniſi decimus quiſ- que , aut decimus quintus , aut vigefimus in- termittit . Alias vero unus tantum pulſus , alias duo continenter pulſus ſeſe ſubducunt . In juve- nibus periculofis cenſentur , nam ſenibus quibuſ- dam naturales ſunt , & quamquam non fiant niſi ex aliquo vitio , fere tamen ſine pericu- lo ſunt . In ſpaſmodicis quibuſdam affectioni- bus , quales Hyſtericarum , Hypochondriacarum- que ſunt , hujusmodi pulſus ſæpe deprehenduntur , neque tamen mali eſſe conſueverunt . Deterrimi ſunt in pulmonum inflammationibus , in qui-

bus sanguinis transitum a dextero in sinistrum cordis ventriculum impediri denunciant. Interdum in acutis morbis signum sunt instantis crisis per alvum, quod a Niele observatum, ego quoque aliquando cum veritate consentire inveni. Itaque prudentem cautumque Medicum esse oportet maxime in præfagiendo ex pulsibus intermittentibus. Dicroti quoque pulsus, qui non raro deprehenduntur, Medicis quibusdam, & nuper eodem Niele auctore, indicium sunt sanguinis per nares erupturi, præsertim si non alia defint indicia. Ideo tales dicuntur quatenus unica pulsatione fere bis digitos feriunt.

Aliæ quidem sunt pulsus differentiæ, quas memorare non placet, ne tironum mentes inutiliter obruantur, quoniam illæ omnes ad jam allatas proxime accedunt, quas prout occasio tulerit indicabo.

Optimi autem pulsus sunt fortes, magni, æquales, non frequentes. Pessimi, debiles, parvi, frequentes, inæquales, intermittentes: & quo propiores his, vel illis sunt, eo peiores, vel meliores habendi sunt. Sed imprimis illud te-

nendum est , nullos aut fortes , aut magnos , aut duros , aut alius proprietatis pulsus absolute tales esse , sed semper æstimandos esse pro corporis natura . Nam qui in alio corpore magni essent , aut fortes , aut duri : in alio parvi , debiles , molles sunt . Noscenda igitur Ægrotantis natura est , & in hac maxime re illud Celsi locum habet , utiliorem Medicum esse amicum , quam extraneum . Nam cum multum intersit noscere varia pulsuum genera , & quid genus quodlibet significet , difficilis profecto hæc cognitio est cum aliis de causis , tum etiam quia multæ res incidunt , quæ subito eos ita mutant , ut alii esse videantur , quam sunt revera . Ideo auctor maxime idoneus , quem modo laudavi , Cornelius Celsus venas , idest arterias , fallacissimam rem dixit , quod sæpe lentiores , celerioresve sunt , pro ætate , sexu , & corporum natura ; easque concitat , & resolvit sol , balneum , exercitatio , ira , metus , & quilibet alius animi affectus : Quæ omnia prudens , & circumspectus Medicus attendere debet , ne quando turpiter decipiatur in iudicio ex pulsibus ferendo

do de morbi natura , de salute , aut morte .
 Cæterum quantum anatome ad actiones sani corporis intelligendas conferre solet , tantum prope modum confert ad læsas easdem actiones , id est morbos cognoscendos , pulsuum contemplatio , in qua veteres Medici diligentissime versati sunt . Sane Hippocrates varia in variis morbis pulsuum genera minime videtur considerasse , neque iis tamquam signo in diagnosi usus esse : attamen quædam loca sunt etiam in genuinis ejus libris , ex quibus colligi potest , eum & pulsus interdum explorasse , & hoc quoque signum in præfagiendo adhibuisse . Illud optandum esset , quod sine ullius offensione dictum volo , ut qua diligentia in urina , alvo , sudore , respiratione , linguæ habitu , aliisque rebus observationes suas divinus ille Senex perfecit , eadem in pulsibus quoque perficere voluisset : nihil profecto reliquum fuisset , in quo posteriores Medici laborarent ad signorum doctrinam ampliandam . Sed si ad pulsus non satis examinis Hippocrates contulit , alii tamen contulerunt & venerandi veteris Medicinæ patres , & clari ex re-

centioribus medendi Magistri, qui hac præcipua pulsuum cognitione veram summamque laudem consecuti sunt. Propter præfagia ex pulsibus facta ut Galenus suis temporibus prope divinus habitus fuerit, ex ipsius scriptis intelligi potest. Quare, egregii Adolescentes, si ad vere Medicinæ laudem contenditis, moneo pulsuum scientiam imprimis vobis excolendam esse, quam vobis explanare ego pro meis viribus annitar. At quoniam pulsuum cognitionem assequi non potestis, nisi simul historias morborum optime calleatis, eas in medium afferre placet.

Incipimus autem ab ÆGRO PRIMO, qui curæ, studioque nostro commissus est. Juvenis hic est annorum triginta, sicco corporis habitu, & biliosa constitutione præditus. Primum febris cum rigore eum tenuit, paulo post toto incaluit corpore, mox lateris dexteri perforans dolor a mamma ad jugulum sese extendens, subortus est; addita pulsus duritie, tussi inani, difficili respiratione, difficilique in latus oppositum decubitu. Quæ symptomata simul
sum-

sumpta morbum pleuræ , pulmonisque inflammatorium , ut Medici loquuntur , apertissime demonstrarunt . Et revera Medicus accersitus sanguinem mitti jussit , aliaque in eundem finem remedia adhibuit . At nec Medicus potuit , nec Morbum superare Natura valuit , nam decimo sexto die morbi , iisdem symptomatibus , imo sævioribus concussus æger , additis rigoribus vagis , in Nosocomium delatus fuit . Quæ omnia statim ego , præsentibus vobis ad trutinam revocans , morbum pleuro-peripneumoniam esse , eamque ad suppurationem tendere , ex Hippocratis doctrina vos admonui . In Coacis enim prænotionibus divinus ille Senex docet : *quicumque peripneumonia non repurgati sunt per sputa principibus diebus , sed mente moti quatuordicim dies effugerint , suppuratos fieri .* Subjungit deinde *horrore affecti ad suppurationem deveniunt Sed & febris tales ad suppurationem perducit .* Nec me conjectura fefellit . Elapsis enim quatuor diebus , febris quæ prius acuta , & Omotona erat , paulisper remisit , quamvis noctu sine rigoribus recrudesceret ; symptomata vero omnia prædicta

fævierunt cum ponderis sensu in pectore , quæ , suppurationem jam factam esse declararunt , idque vobis , ut summa attentione animadverteretis , indicavi . Solliciti quidem fuistis de morbi hujus eventu , vestræque curiositati cum Hippocrate quamlibentissime satisfeci , qui loco alato , pulmonum abscessus vigesimo die , aut trigesimo , aut quadragesimo , aut sexagesimo constantissima observatione dirumpi , affirmat . At divinus hic Magister ibidem signa etiam proximæ abscessus diruptionis memorat : *Ex pulmonis suppuratione & circa ventrem interdum , & claviculam dolores , & cum anxietate stertere designat puris copiam in pulmone .* Quæ omnia cum in Ægro nostro decimo nono die a suppuratione facta observaverimus , vobis sequenti die abscessum diruptum fore prædixi . Audax quidem hoc meum fuisset præfagium , nisi quanti momenti sit Hippocratis auctoritas omnibus innotesceret . Res voto omnino respondit , idque vos multa cum admiratione vidistis , animosque vestros mea summa cum lætitia in Hippocraticum studium incendistis .

Primo igitur die libra una puris erupit ; secundo tres , tertio duæ : in quibus per anacathar-
 sim ejiciendis , cum ferina tussis sæviret , ea , quæ
 Galenus lib V. meth. med. cap. XI. his verbis
 docet , Ægro nostro contigerunt : *neque enim
 citra tussim expurgari possunt , illisque tussientibus
 laceratur locus . Itaque quasi per mutuas operas in
 orbem redit : quæ namque lacerata sunt , rursus
 phlegmonem excitant : secundo iterum oportet matu-
 rari phlegmonem , & pus expurgari .* Ita & Æ-
 grotanti nostro evenit : quarto die febris cum
 rigore suborta est , omniaque symptomata dolo-
 ris , ponderis in pectore , difficilis respirationis ,
 difficilisque decubitus in latus oppositum , quæ
 a die disrupti abscessus jam evanuerant , rursus
 recruduerunt , factoque parvo novo abscessu , di-
 ruptoque sexto die pristinae recreationi redditus
 est . En quantum intersit , Juvenes lectissimi ,
 Hippocratem , & Galenum habere in praxi
 magistros ? Eorum quoque Interpretes magni fa-
 ciendi sunt ; nam Duretus Coacam prænotio-
 nem illustrans , in qua suppurationes quadraginta
 dierum spatium , a die quo rumpitur vomica , re-
 pur-

purgari docetur , duplex abscessus genus recognoscit ; quorum primum ad restrictionem semper , alterum ad dilatationem vergit . Veritas prænotionis apparet in primo , non vero in secundo , quod jam ægrum ad necem perducit . Ergo nos decipit Hippocrates ? Minime vero : cum in alia prænotione abscessus corruptivi signa , funestosque eventus quoque explicet . Hic qui nostrum Ægrum aggressus est , abscessus primi generis videtur esse : nam febris remissa est , tenuis semper , nec ullis horis recrudescens : alba facta sunt sputa , levia , & æqualia : respiratio facilis , facilisque in utrumque latus decubitus , quæ omnia , nisi nova contingant , proximum quadragesimum diem ab abscessus apertura concludunt . Reliquum est , ut causas , quæ hunc morbum attulerunt , inquireamus . In quolibet morbo duo causarum genera perpendenda occurrunt , quæ prædisponentes seu internæ , & procatharticæ seu externæ a medicis dicuntur . Primæ in varia corporum constitutione ; secundæ in usu rerum non naturalium indagari solent . In nostro igitur Ægroto internæ a bilio-

fa corporis constitutione defumuntur , quæ solidorum rigiditatem , & fluidorum moleculas inter se cohærentes nimis , & compactas contemplari suadet . Quoniam vero in sanguinis densitate acrimonia semper delitescit , ex his tribus causis vel solidorum tubos supra fluidorum moles coarctantibus , vel fluidorum moles eosdem tubos excedentes cogentibus , inflammationis ratio facile intelligitur , sive illa in arteriis rubris cylindricis factis , sive in serosis , sive in lymphaticis errore loci emergat . Inter causas autem procatharticas sive occasionales in Ægro nostro calor auctus a corporis nimia exercitatione , & frigus subrepens recensendæ sunt . Quid calor in corpora agat , jam audistis a sapientissimo Physicæ disciplinæ Professore , qui vobis præclarissima obtulit experimenta . Ubi calor est , ibi ignis adest , imo adest ubique , ut Boerhavius docet in ratione spatii . Ignis videtur esse substantia ex tenuissimis particulis , acribus , scindentibus , & violento motu præditis composita . Corpori cuilibet suus ignis inest , qui in certo gradu & copia constitutus corporis ejusdem tem-

periem conservat. At si vel deficit, vel redundat, congruentia partium, & proportionata mixtio tollitur, homoque a sanitate recedit. Ignis adauctus, quod ab adaucto attritu in homine inter solida & fluida fit, in certo gradu solida laxat, & fluida rarefacit. Discindit enim acribus suis aculeis partium nexus, suoque motu magis disjicit, multiplicatisque earum superficiebus, corporum volumina crescunt. Hoc interim tempore quædam ignis motu & acritate fluidiora facta avolant a corpore, crassiora remanent, quæ non amplius a fluidioribus diluta invicem sese attrahunt, & in moleculas non satis faciles ad fluendum per canales evadunt. Quod si calori frigus repentinum succedat, quanto magis id fiet? Nonne frigus contrario modo atque ignis agit? Has omnes nosse Ægrotans subiit causas, quæ memoratum morbum inferre valuerunt.

Sequitur, ut aliqua de remediis verba faciamus, quæ varia pro vario morbi statu fuerunt. Tempore, quo suppuratio imminabat, oleosa, & laxantia adhibita sunt; facta suppuratione,

ammoniacalia , & aperientia ; aperto abscessu , incisiva , saponacea , mellita , subacida , ipsaque opiata , & prope finem balsamica blanda , quoniam volatilia a Swietenio (*a*) damnantur , nobis convenire visa sunt . Denique lac totum opus absolvit , & præcipue cum aqua calcis propinatum , quæ juxta celeberrimum Virum Morgagnum (*b*) lac ipsum a coagulatione præservat , solidorumque robur instaurat . Effectus horum remediorum jam vidistis , nam omnia ita vim suam exercuerunt , ut Æger hoc mane liber a feбри , a tussi , a difficili respiratione , cum mediocri deperditæ nutritionis reparatione de Nosocomio decesserit .

Nunc aliorum ægrotantium morbi exponendi essent , sed nolo tantorum Virorum patientia abuti . Accidit autem mihi præter spem , ut coram Viris disputaverim pro suo ingenio , & doctrina judicandi peritissimis , qui si reputabunt pro sua erga me bonitate , quo loco dicam , qua de re dicam , & quibus dicere jubeat , æ
quo

(*a*) *T. VII. Comment. §. 1109.*

(*b*) *Comment. scient. Bonon. pag. 145.*

quo animo ferent, me nihil eorum auribus dignum tota hac disputatione attulisse, nec sane afferre potuisse. Illos ego valde oro atque obsecro, ut si quid ad istorum Ægrotantium salutem, totiusque loci utilitatem & famam moneandum putent, libere moneant; sibi que persuadeant, me quidem, quamvis pro meo munere doceam, non tam docendi, quam discendi cupidum esse.

Æ G R O T U S II.

VIr quadragenarius habitu corporis sanguineo, vino deditus, dolore capitis gravante sæpe torquebatur. Repente balbutire cæpit, & in terram cadit. Corpus parte sinistra torpore affectum movendi se facultatem amisit. In Nosocomium illatus est. Vena ei secta est primum in brachio, deinde in pede: sanguis autem eductus, crassus apparuit. Cassia quoque cum diagridio data: inde alvus subducta. Melius habere cæpit, loquebatur promptius, & membrorum torpor ex parte sublatus. Quarta die re-
cru-

cruduerunt symptomata , jugularis vena incisa fuit , & sequenti die hirudines hæmorrhoidibus admotæ . Nonnihil levare visus est . Decoctiones nitrosæ propinabantur , & alvus pro necessitate subducebatur ; tum loqui omnino non potuit , & membra sinistra parte , perfecta paralyfis occupavit . Sanguis denuo detractus est , sed sine profectu . Pulsus bene se habebant , tum magnitudine , tum robore , neque ulla febris indicia . Vesicatoria cruribus applicata sunt . Postridie magis torpere inventus est cum pulsu parvo , raro , & debili . Fortem & irreparabilem apoplexiam instare prædixi , quæ proxima nocte supervenit , Ægrumque sustulit .

S C H O L I U M .

A Poplexiam primum debilem hanc fuisse , sensuum omnium imminutio , & facilis restitutio demonstrat . Sanguineam itidem fuisse ex Ægri temperatura , & causa quæ ante præcesserat , idest vini redundantia , intelligi potuit . Ex hac nempe causa sanguis minus ad circulum

lum

lum aptus præcipue in vasis cerebri factus est. A pressione igitur in corticalem cerebri substantiam, spirituumque interceptione Apoplexia orta est. Sanguis missus fuit ad hanc pressionem tollendam, & revera pars paralytica restituta est. Sed a prima pressione facta remansit in cerebro major laxitas, & denuo subortæ congestiones. Repetita sanguinis missio eas imminuit, sed majori adhuc laxitate relicta. Hinc nova, & fortior humorum stasis, quæ sanguinis missione amplius restitui non potuit. Unde, secundum Celsum, male præfagire licuit; (a) cum doceat: *Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit.... Post sanguinis missionem si non redit & motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur.* Sed præter hoc Celsi monitum verificatoria applicata sine levamine occasionem mihi attulerunt ita ratiocinandi. Remedium hoc facultate qua pollet solidorum tonum instaurandi,

F

di,

(a) Lib. III. Cap. XXVII. pag. 178.

di, fluidaque rarefaciendi, eorumque nimis strictos nexus dissolvendi, pulsus elatiores facit. Contra in hoc casu pulsus qui expansi, & fortes erant, debiles, parvi, tardique evaserunt: Itaque videtur talis in solidis cerebri laxitas, & talis pressio facta fuisse, ut nullo auxilio removeri potuerit. Irreparabilem igitur Apoplexiam fortem brevi futuram pronuciare ausus sum, nec me conjectura fefellit. Hac ratione explicandus Celsus est. Non enim venæ sectio occidit, sed si non juvat, indicio est cerebrum nimia laxitate, pressioneque laborare: quas cerebri hæmorrhagia subsequitur, ut admonet Hofmannus. (a) Sic Swietenius: *dum mollis illa, & tenera medullaris encephali substantia validius talem compressionem passa est: semper metus est, ne destructa jam sit. Præterea in hoc casu vasa sanguinea ultra modum distenta in calvarie cavo cum pariter crassioribus tunicis orba sunt, rumpuntur facile, & tunc fortissimam, & immedicabilem apoplexiam producunt §. 1031. Ægrotans hic tractatus fuit blandis-*

(a) Cap. I. de resol. nerv. §. XXV.

dis Catharticis , & decoctionibus nitrosis , & refrigerantibus secundum doctrinam Martiani , & Swietenii , qui in sanguinea apoplexia a volatilibus & acris abstinendum præcipiunt , contra quosdam Practicos , qui venæ sectione peracta , sanguineam Apoplexiam eodem modo ac serosam tractandam esse docent . Sed perperam : quia acria & volatilia solidorum motum concitant , & fluida rarefaciunt ; ideoque majorem sanguinis quantitatem ad cerebrum compellunt , vasa magis distendunt ad rupturam usque . Fugienda igitur perversa hæc medendi methodus .

Æ G R O T U S III.

VIr octogenarius repente cecidit , contusionem passus est in musculis coxendicum , deque summo dolore conquerebatur . Exceptus est in Nosocomium : notavi os perversum , & sermonem minus expeditum . Monitus ab historia simili a celeberrimo Morgagno allata , decrevi casus , & contusionis causam quoque ab Apoplexia leviori repetere , quamvis Æger ab

alia causa repeteret, quod nimirum in ambulando aliquid offendisset.

Huic Ægrotanti sanguinem non detraximus quoniam illius corpus exsuccum erat, atque aridum tum natura, tum ætate. Hanc Apoplexiam potius ab penuria spirituum, quam ab feri, vel sanguinis redundantia ortam existimavimus, habita ratione ætatis & corporis adeo ficci. Remedia fuerunt enemata, & decoctiones salviæ, cum jusculis corroborantibus, hisque simplicibus remediis convaluit.

S C H O L I U M.

ANimadvertendum est non quoslibet casus in terram esse ab offensione fortuita, sed quandoque ab Apoplexia dependere. Hoc monitum ad Apoplexiam dignoscendam a laudato clarissimo Viro habemus (a) hominis sexagenarii, qui inter ambulandum ex fortuito lapsu caput magno impetu ad solum allidit. *Levi-*
ter

(a) *Epist. anat. Medic. II. §. XI.*

ter stupidus , fronte contusa , e naribus sanguine erumpente , & hæc consecuta sinistri artus superioris resolutione , aponia , difficili respiratione , quinto die obiit . Cum referato cranio dura meninx nihil nisi levem aliquam contusionis exhiberet notam , quæ ad meningem alteram non transierat ; in dextero tandem ventriculo cerebri re-
 pertæ sunt unciaæ concreti sanguinis circiter duæ : corpus autem striatum ita cum plexus choroidis parte erofum , ut vix ullum sui vestigium relinqueret . Quare sapientissimus hic Scriptor non a casu Apoplexiam , sed casum ab Apoplexia deduxit . Et jure merito , cum in cadavere notæ contusionis Apoplexiam inferre valentes nullæ inventæ fuerint , sed sanguis extra vasa fusus in ventriculo , qui passim in aliis apoplexiis sanguineis invenitur . Hæc igitur historia me edocuit . Quapropter neque in nostro Ægrotante contusio attendenda fuit ; sed alia etiam minute observanda . Cumque os distortum , & linguæ motum impeditum adnotassem , discipulis morbum Apoplexiam esse indicavi , sed levem . Et sane paucis diebus os compositum est , & lin-
 gua

gua soluta. Levis Apoplexia non facilis cognitu est, quandoquidem innumeri fere sunt ejus gradus. Quælibet pars in cerebro compressa, a qua nerveæ istæ vel illæ parvæ fibræ, originem habeant, levem Apoplexiam gignere potest: hinc quandoque unica tantum pars læditur, quandoque memoria tantum.

Æ G R O T U S IV.

Senex nonagenarius quarto die morbi in Nofocomium delatus est. Febre laborabat, quæ illum aggrediebatur hora 22. cum rigore totius corporis, præcordiorum anxietate summa, & lethargo, qui quidem ab initio febris usque ad horam vigesimam diei sequentis durabat. Pulsus omnibus modis inæquales erant. Urina saturate-rubra lateritium sedimentum exhibebat. Statim Chinam Chinæ præscripsi ad drachmas duas singulis horis. Die sequenti febris renovata est, sed mitior; nec ita lethargicus fuit Ægro-tans. Tertio liber a febre fuit, pulsus compositi sunt, anxietates omnes evanuerunt, & brevi de

Nosocomio summa cum discipulorum admiratione sanus decessit. Sumpsit corticis unc. iv.

S C H O L I U M.

Tertianam hanc duplicem febrem, continuam fuisse, quoniam Ægrotans nunquam a febre liber permanebat, accessionum ratio ostendit. Propter gravia autem symptomata præcipue lethargi, perniciofa cum Mercato (a) vocari potest. Hic auctor primus fuit, qui periodicas febres ita denominaverit. Mercatum secuti Mortonus, & Tortius. Primus perniciosas febres specie aliorum morborum, cortice curavit, potius ratione alicujus gravis symptomaticis, quam ratione essentiæ febris. Tortius vero optime illas descripsit, & in species quasdam divisit, quem vide. (b) Hæc ille febrium perniciosarum intermittentium, vel remittentium species enumerat: Cholericam videlicet, vel Dysentericam: Subcruentam, vel Atrabilem: Cardia-

(a) *Lib. VI. pag. 541.*

(b) *Lib. III. Spec. Therap.*

diacam : Diaphoreticam : Algidam : Syncopalem , & Lethargicam , quæ febres ita denominantur , ex præcipuo symptomate , quod secum ferunt . Post Tertium Werlophius exactissime lethargicam perniciosam tertianam descripsit (a) ut & quartanam apoplecticam dictam , cujusmodi febrem mihi videre contigit in Nobili quodam Centurione Octogenario , qui cum febris accedebat in sinistra corporis parte , paralyfi summo cum sopore corripiebatur . Secundæ febris decessum cum expectare voluissem me prope pœnituit tarditatis meæ in cortice dando , ita enim sopitus erat , ut ne expergisci non posset vereremur . Cortex sumptus effecit ne tertius paroxifmus accederet . Hæc febres perniciosas , & præcipue lethargicas nuperrime quoque satis doctè Rocchus Melacini suo in opusculo , fere apologetico , descripsit . Cum in febre aliquod ex prædictis symptomatibus periodice invadentibus apparet , licebit illam perniciosam denominare , ac statim cortice curare , aliter ægri in paroxifmo facil-

(a) *Observat. de feb. §. V. & seqq.*

cillime pereunt. Ita fecimus in hoc nostro felicissimo cum eventu, & cum discipulorum admiratione tanto majori, quia aliud symptoma accidere viderunt quod ego eis dixeram, metuere me scilicet ne accideret sanguinis sputum. Hunc in metum veneram ob magnam anxietatem, qua Æger premebatur, quæque lateris dolorem quemdam afferebat. Hæc omnia mala cum febre cortex penitus sustulit,

Æ G R O T U S V.

VIr quidam Germanus quinquagenarius temperamenti biliosi, quintus jam erat mensis ex quo febre continua subintrante laborabat, cum in Nosocomium ingressus est. Morbi historiam ab eo accipere non potui, quia neque ego illius lingua, neque ille nisi sua loqui noverat. Faciem igitur pallidam, & collapsam notavi, pulsus contractos, ac fere ferratos, linguam siccam, & mentis aliquam perturbationem: itaque morbus gravissimus visus est. At urina valde rubra cum lateritio sedimento me in suspicionem

induxit de febre periodica pernicioſa. Poſtridie mane pulſus elatiores inveni eadem cum urina. Tertio die pulſus eadem hora qua tribus ante diebus, contracti apparuerunt. Statim corticem præſcripſi: ſed tempus illi ad facultatem ſuam exerendam vis morbi non reliquit, Æger illa ipſa acceſſione extinctus eſt.

S C H O L I U M.

HÆc febris videtur fuiſſe ex genere earum, quas Tortius continuas proportionatas vocat (a) quæ ex ſubintranti, & remittenti ortæ, ab his ad continuas tranſeunt. Hæc febres quamvis continuitatem adeptas, cortice curandas eſſe Sydenhamius, Mortonus, ipſeque Tortius affirmant. Id ego ſtatim feciſſem, ſi morbi naturam ex ipſius Ægri hiſtoria perſpicere licuiſſet. Pernicioſum morbum illum eſſe ex ſignis oſtendi: meiſque diſcipulis dixi, quam parva ſpe corticem Ægro ſumendum præſcriberem. Nam

(a) *L. V. Cap. I. pag. mihi 265.*

Nam hujusmodi febres, sumpto etiam cortice, ut Tortius admonet, (a) quandoque lethales fiunt. Eæ sive primitus continuæ sint, sive postea tales evadant, difficiles admodum cognitu sunt, quia quandoque inordinatas exhibent exacerbationes, quas potius ab urgentiori aliquo symptomate noscere licet; præcipue si etiam urina valde rubra sit, quæ secundum Tortium, aliosque Scriptores, harum febrium pathognomicum signum habetur. Hæc res me protinus admonuit, ut periodicam febrem timerem, quod palam significavi: certiore tamen de hac re me fieri oportebat observatione alius saltem accessionis, antequam corticem darem. Sed heu quam præceps occasio! quod parum dolendum, si non simul tam difficile iudicium, tam periculofum esset experimentum.

(a) L. II. Cap. VIII.

Æ G R O T U S VI.

VIr quadragenarius constitutionis corporis biliosæ, febre cum rigore, & lateris dolore acuto, qui tactu augebatur, correptus fuit. Nulla tussis aderat, nulla respirandi difficultas, febris tamen acuta permanebat horis vespertinis recrudescens. Lingua flava & arida apparebat. Crudæ erant urinæ, alvus suppressa. Sanguis ut detraheretur jussi, quem crassa, & densa crusta obductum inspexi. Oleum e feminibus lini sumpsit Æger ad iv. uncias: dolor a latere discessit, & lumborum regionem aggressus est. Decoct. hord. nitrum emuls. e sem. frig. serum vaccin. depur., & aliquod purgans ex cassia pro remedio adhibita sunt. A lumbis dolor ad intestina se convertit, magisque ad eam partem, quæ intus est ad lumborum vertebrae. Denuo sanguis detractus fuit, minusque crassus apparuit. Urinaria vesica affici tandem cepit. Dysuria adfuit: urinæ crudæ mucosum sedimentum habebant. Methodus curandi eadem semper fuit. Separatio-

tiones nullæ subortæ sunt , nisi sudor sub finem morbi , qui trigesimo die judicatus est .

S C H O L I U M .

FEbrim hanc a Rheumatismo ortam existimavimus . Quamquam lateris dolor adesset , quia tamen & tussis , & difficilis respiratio aberat , ad pleuritidem morbus minime pertinere videbatur ; itaque cum Ballonio , Baglivio , & Sauvages morbum hunc pleuritidem notham rheumaticam nominare potuissem ; at placuit Rheumatismi nomen retinere : & tunc magis cum dolor lumbos occupavit (quem Græci Lordosim , recentiores Medici lumbaginem Rheumaticam appellant) ideam complevit , ut videre est apud Riverium , Sydenhamium , & Boerhaviium . Causæ morbi hujus repetendæ sunt primum a temperamento Ægrotantis bilioso , in quo serum acre redundat : deinde ab impedimento insensibilis perspirationis quod fere pro causa procathartica Rheumatismi haberi solet , serum tanto acrius , & crassius viscidiusque factum

Etum est, unde crasis ejus flogistica, stasis, & ab fibrarum distractione dolor. Quod a Thora-
 ce ad lumbos, deinceps ad interiores partes tran-
 sferit; hæc nimirum natura est morbi hujus, ut
 Riverius, & Boerhavius observarunt. Morbus
 hic diuturnus est: at si cum febre conjunctus
 sit, brevior esse docet Riverius (a) his ver-
 bis: *si cum febre Rheumatismus oriatur, brevior
 esse solet, sed diris cruciatibus, & acerbioribus Æi-
 grum exercet: & tunc intra 20. vel 40. dies solvi-
 tur, aut maximam saltem patitur imminutionem:
 sudores in declinatione morbi salutare. Urinæ cras-
 sæ, & multæ in declinatione morbi prodeuntes,
 morbi solutionem afferunt. Omnibus his modis
 Æger noster adjutus est. Urinæ autem mucosæ si-
 miles videntur fuisse iis, de quibus Hippoc. (b)
 Quibus speratur abscessus ad articulos, eos liberat ab
 abscessu urina multa, crassa, & alba. Sed id quod
 brevior morbum reddidit, methodus cura-
 tionis fuit, quæ ferum acre, & crassum atte-
 nuavit, temperavitque, magisque ad secretio-
 nem*

(a) *Prax. Medic. Lib. XVI. Cap. III. de Rheum. pag. 413.*

(b) *IV. aphor. XLIV.*

nem aptum fecit. Hinc Boerhavius, & Sydenhamius volatilia, & acria proscribunt, immo Boerhavius in semetipso fero lactis tantum usus est.

Æ G R O T U S VII.

VIr quadragenarius bilioso temperamento præditus secundo morbi die in Nosocomium illatus est. Febris illum cum rigore pridie corripuerat, quem statim lateris sinistri perfodiens dolor subsecutus est cum difficili admodum respiratione, tussi molesta, sputo mixto ex lymphâ & veluti nigrescente sanguine. Pulsus non admodum duri, sed omnino omni inæqualitatum genere inæquales erant: sanguinem statim detrahi jussi, qui crusta pleuritica obductus apparuit: vesicatoria cruribus admota, & diluens calida potio copiose data, præmissis oleo e feminibus lini; nitrosi quoque pulveres præscripti. Quarto die pejora facta sunt omnia, sputis fluidis factis; itemque mors proxima videbatur, cum vesicatorium lateri applicatum affecto,

cto, & interne datus extractus scabiosæ, addita camphora. Postridie mane pulsus compositi sunt, & sputa probatum colorem exhibuerunt: quod levamen etiam sexto die perseveravit cum minori molestia respirationis, faciliorique anacatharsi. Urinæ antea rubræ, & crudæ jam signum aliquod concoctionis indicarunt. Verum Æger a lecto surrexit, & subucula tantum tetus tota nocte humo procubuit. Postridie omnia in pejus ruunt, sputa nigra prodeunt: proxima nocte mortuus est.

S C H O L I U M.

FEbris a rigore incæpta, perfodiens lateris dolor, difficilis admodum respiratio, pulsus duritas, & tussis cum sputo sanguineo-lymphatico satis aperte indicarunt morbum Pleuro-peripneumonicum: sputum vero ad nigredinem vergens in principio morbi perniciem præfagivit, ut discipulis meis statim significavi ex Hippocrate in Coac. prænot. *At vero sputum cruentum nimis, aut lividum initio statim, pestiferum.*

Quar-

Quarto die cum omnia pejora facta fuissent, tanto gravius mortis periculum esse dixi ex eodem Hippocrate in Coac. prænot. ubi ait: *Quibus autem pleuriticis initio quidem dolores sunt mittes, ingravescunt autem quinto die, aut sexto, facile ad duodecimum usque perveniunt, ac raro illi servantur. Periclitantur septimo, aut duodecimo.* Nihilominus eodem die vesicatorium lateri ad moveri jussi, secundum Trilerii observationes; ex quo remedii genere quosdam mirum in modum servatos ipse videram. Et jam antiquis temporibus simile remedium adhibebatur, quod super pectus impositum, cutem eroderet, ut ex Celso (a) apparet. Pleuro-peripneumonia affectio inflammatoria est membranæ pleuræ, pulmonisque, & ratione pulmonis vel in bronchiali arteria, vel in pulmonali tantum stasis contingit, vel in utrisque, & tunc quidem omnium est periculosissima, ut in hoc nostro Ægrotante fuit. Quando magna adest inflammatio, magnus dolor, facile in gangrænam morbus tran-

H fit,

(a) *Lib. IV. Cap. VI.*

fit , distentis nimium vasis , nervisque compres-
 sis , & spirituum fluxu per eosdem impedito.
 Et quoniam in externis gangrænis locus live-
 fcit ex sanguinis lentore , & alcalina corruptio-
 ne , idem in internis , atque adeo in pleuro-pe-
 ripneumonia contingere ex sputi livore , vel ni-
 gredine Swietenius (*a*) colligit . Ad hanc igi-
 tur evitandam canales referandi sunt , eorumque
 proximorum robur instaurandum , quod vesi-
 catorium lateri applicatum videtur maxime o-
 mnium remediorum præstare . Componitur e-
 nim ex cantharidibus , ex quibus extracta tin-
 ctura , & secundum Baglivii experimentum in
 molossi jugularem injecta sanguinem solvit , at-
 que colliquat : solida insuper roborat . Scimus in
 latere dextero Thoracis venam sine pari , quod
 ipsimet Hippocrati (*b*) quoque notum fuit , po-
 sitam esse , hujusque truncum admodum dila-
 tabilem , ut in ipso sanguis in motibus vio-
 lentis & acutis pectoris morbis aliquantisper
 immorari possit , sed ejus potior usus is esse

vi-

(*a*) *In Comment. §. 844.*

(*b*) *Lib. I. de morb.*

videtur, ut sanguis intercostalium arteriarum brevi itinere in cor feratur. Quamobrem censet Boerhavius: (a) *Admirabili apparatu id fieri, ut liberrima hic, nec impedita a copioso sanguine venæ Cavæ fiat sanguinis circumductio: dum partes in eam venam se exonerantes, nempe intercostalia loca, & magna pars membranarum in Thorace positarum haud ferant impedimenta, sine maximo, & præsentissimo quidem vitæ periculo... Hic est iter laxum ex arteriis in venas. Unde intelligitur ratio celeritatis in his viis, ut & frequentia acutissimorum hic toties accidentium morborum. Arteriæ intercostales ortæ ad angulos rectos ex Aorta per costarum crænam periostio tectæ antrosum meant per fabricam cellulofam inter pleuram & costarum periostium positam; earumque ramuli in musculos intercostales, Pleuram, Cartilagine costarum, ipsamque cutim distribuuntur, ut Eustachius, (b) & Ruifchius (c) docent. Summo hominis damno fieret si ex his partibus liber sanguinis reditus non esset.*

(a) T. III. prælect. §. 308.

Antigram. XVIII. pag. 308. (c) Thes. anat. VIII. Epist. 5.

Clarissimus Lancisius germina hujus venæ describens ab iisdem partibus petit, in quas arterias intercostales distribui ex Eustachio, & Ruifchio modo dictum est. Sed præter hæc celeberrimus hic auctor alia germina, quamvis non in omnibus, in latere sinistro cum vena emulgente, in dextero frequenter cum Cava, atque cum recurrente a testibus, atque etiam in mulieribus ab utero in Azygam concurrere observavit. Injections quoque instituit in Azygam, & liberum iter ab ipsa in emulgentem, & Cavam, & ab utrisque in Azygam detexit, ut dubitandum non sit, inquit (a), *quin ipsius naturæ providentia paratæ sint ejusmodi vasorum inosculationes, ne videlicet vena modo Azyga, modo Cava in magnis, variisque corporis conatibus, atque adeo diaphragmatis potissimum contentionibus nimiam plenitudinem propter interceptum, & subsistentem sanguinem passa, disrumpi posset.* Alia quamplura ibidem inveniuntur, quæ digna quidem omnino sunt ut legantur, quæque, ne tædio sim, libenter

(a) *Dissert. de ven. sin. par.*

omitto, contentus indicare truncum venæ Azygæ in dextero latere situm esse, atque cum superiore Cava, extra pericardium, & supra Asperam arteriam inosculari, & quandoque truncum etiam minorem in sinistro latere inveniri in lævam subclaviam sese exonerantem, ostiaque harum venarum valvula instructa esse; quamquam Hallerius (a) numquam eas viderit, sed rugas tantum valvularum similes. Ex his facile intelligitur, cur in pleuro-peripneumonia vesicatoria lateri affecto imposita, sæpe magno promptoque auxilio sint. Exulceratis & corrosis cutaneis venis nihil facilius quam cantharides per ipsas cito ferri in Azygam, & sanguinem in ea contentum, ab iis ob facultatem qua pollent attenuari, ac solvi. Porro sanguis partim jam solutus, partim cantharidum particulis foetus cum cito ad cor perveniat, & ad arteriam ipsam pulmonalem sanguinem quoque ipsius arteriæ attenuabit, atque solvet.

Ita opinor evenit in hoc Ægrotante, de quo
fer-

(a) T. III. *Prælect. Acad.* §. cit. not. XIX.

fermo est , atque hac de causa die sequenti ab applicatis vesicatoriis pulsus compositi sunt : elatiores , fortiores , æquales apparuerunt : sputa facilia , & meliora facta sunt . Et quamquam spes , quæ aliqua adhuc esse videbatur , nos frustrata sit : fortasse etiam ob grave damnum , quod susceptum tota nocte qua humo jacuit , frigus Ægro non inferre non potuit (etsi in vesicatoriis non satis præsidii fuerit , quominus mors consequeretur) tamen illud negari non potest multum illa profuisse , ut maxime quod pectori admotum est . Idque præsertim velim in hac historia attendi . Hoc meo in primo labore deest quidem cadaverum sectio , quia res ita tulit , at non deerit , si Deo placuerit , in futuro .

Æ G R O T U S VIII.

BAjulus annorum 20. constitutionis corporis sanguineo-biliosæ ob nimios labores cum caloris & frigoris vicissitudine in febrem incidit , quæ a rigore incæpit . Subsecuta dein totius

tius corporis incalescentia , sed horis vespertinis horrores irregulares accedebant , & sæpius etiam de die quoties per lectum commovebatur . Artus , & dorsum dolore vexabantur veluti ex contusione : fitis molesta erat , urinæ flammæ emittebantur : alvus nihil demittebat , & cum semisopitus semper videretur , de capitis dolore numquam conquestus est . Sanguis ut ad libram detraheretur statim iussi , isque crassus , sine crassa tamen apparuit . Mane sequente cassiæ unc. i. fuit propinata , & postea libra una feri vaccini depurati : unde alvus soluta est . Decoctum item ex malva , viola , & parietaria cum ocul. can. & nitro copiose exhibuimus . Quibus urina quidem melior visa est ; at febris eundem tenorem servavit usque ad undecimum diem , quo die pulsus , qui prius duriusculi , & contracti erant , apertiores , & molliores facti sunt , urinaque concoctionis signa exhibuit . Imminentem crism aliquam prædixi : & revera vespere narium hæmorrhagia erupit , quam custodes exterriti aqua frigida cohibuerunt . Febris eadem perseveravit cum majori capitis turbatione , ita

ut aliena loqueretur. Pediluvia fieri iussimus, & aquam calidam per nares hauriri. Decimo quarto die continuatis diluentibus & nitrosis, suborto sudore convaluit.

S C H O L I U M.

HÆc febris, habita ratione symptomatum, ex earum genere visa est quas Philippus Nenter Rheumaticas appellat (a), eam tamen non eadem omnino methodo curavimus, quam sequitur Autor iste. Corporis exercitationes validæ, caloris & frigoris vicissitudines in causa fuerunt, ut serum crassius fieret, & minus aptum ad sanguinem diluendum, proptereaque is crassior factus, & acris febrem intulit. Quoniam vero cohibita perspiratio frigore fuit, humor acris retentus serum ipsum inquinavit, quod lentescens hinc inde velut ex contusione dolorem universalem movit, & frigoris vicissitudines, ubi Æger per lectum commovebatur. Cor-
pus

(a) Tab. CIX. Cap. XXXIII. pag. 362.

pus exercitatum quod fere sanguinem densum habet , ætas juvenilis , & sanguinea Ægrotantis constitutio , ut sanguinem mitterem , me impulerunt ; ut solidis laxatis , & fluidis attenuatis facilius eorum circulus perageretur . Diluentia aquosa nitrata in eundem finem propinata sunt : contra autem auctor modo laudatus diaphoretica , & volatilia dari præcipit , quæ , ut mihi videtur , solida magis irritando , & fluidiora dissipando febrem potius majorem fecissent : exitum discipulis enunciavi felicem futurum quoniam febris causa nulli visceri inhærebat , nec ullum aderat pessimum symptomata . Docet enim præcitatæ Scriptor , *quod hæc febris per solam tranquillam continentiam , & per diaphoresim a natura curatur* . Quod si horripilationes interdum oriantur , facilius judicatur . Quibus observationibus innixus non dubitavi probabilem sanationis spem afferre . Neque ignoro , quæ de febre catharrali , seu Rheumatica , docuit Hoffmannus , interdum malignam esse . At nullum malum symptomata aderat , quod hunc timorem incuteret . Itaque sanguine e naribus erumpente

fortasse ipso undecimo die sublata febris fuisset, si malo consilio fluxum illum non cohibuissent: malo, inquam, consilio, siquidem cum sanguis cum levamine ferretur, exitus illi relinquendus erat ex præcepto Hippocratis: *quo natura vergit per loca conferentia, eo ducere convenit.* Nihil igitur mirum, si hæmorrhagia suppressa, caput magis gravatum fuerit, affluente majori sanguinis copia, ibique veluti collecta. Sed pediluvia, & potio copiosa decoctionis nitrosæ subsidio naturæ fuerunt, ut opus interruptum alia via perficere posset. Cæterum ex illo suppressæ hæmorrhagiæ damno veritas, & utilitas confirmatur Hippocraticæ doctrinæ: *quæ judicantur & judicata sunt integre, neque movere, neque innovare aliquid, sed sinere oportet.* Quæ observatio in praxi summi momenti est, eaque neglecta, ægro periculum a quibusdam sæpe creari vidi. Quare optime præcipit sapientissimus Andreas Pasta ad eundem aph. solam victus rationem.

Æ G R O T U S IX.

Vir quinquagenarius temperamenti bilioso-melancholici, fibræ potius laxæ, sub finem mensis Aprilis, tussi, difficili respiratione, & totius corporis lassitudine cum febricula corripitur, quæ horis vespertinis exasperabatur levi cum rigore. Interdiu quoque vagæ horripilationes suboriebantur. Itaque in Nosocomium illatus est. Ex pulsibus vix febricitare videbatur: urinæ sanorum similes erant; magnus tamen anhelitus cum anacatharsi sic satis facile materiæ viscidæ & albæ. Nulla fere sitis aderat. Sanguis statim missus fuit ad uncias sex: isque crusta satis firma obductus apparuit. Ene-ma postea fuit injectum: tum oleum e seminibus lini propinatum ad uncias quatuor, decoctiones aperientes calidæ, additis tribus, vel quatuor mellis unciis, in potum copiose datæ. Post aliquot dies morbus mitigari visus est; at visciditas in pectore permanebat; ad quam solvendam gummi ammoniacum vino albo so-

lutum cochleatim fumendum præcepi : quo medicamento 30. dierum spatio a morbo liberatus est.

S C H O L I U M.

PERIPNEUMONIA notha homo laborare mihi visus fuit, qui morbus novus fere putatur, & a Sydenhamio primum descriptus : & nomen quidem novum Sydenhamius excogitavit. At velim locum illum perpendi libri de internis affectionibus, quem habemus sub nomine Hippocratis. Ita scribit auctor : *si inflammatio in pulmone oriatur, oritur autem præcipue ex vinolentia, & piscium capitonum, & anguillarum illuvie, qui pinguedinem hominis naturæ maxime insensam habent; jam vero ortum habuit hic morbus a pituita cum sanguini permixta ad pulmonem affluerit. Incidit etiam ex carnis esu, & aquæ mutatione. Hæc igitur ei contingunt. Vehementer tussit, & sputum liquidum, & copiosum expuit, plerumque etiam crassum, & album velut ex raucedine. Dolor acutus vexat in pectore, dorso, laterum ina-*

nitatibus , & costis , & ex pectore , ac pulmonibus velut ex ventre quid murmurat . Rigor febris , & sitis vehemens detinet , & si quid comedere velit in visceribus strepitus editur , vomitus cietur , & totum corpus occupat .

Comparetur quæso hæc morbi descriptio cum descriptione Sydenhamii : tam morbus morbo similis est , quam ovum ovo : causæ quæ ab Hippocrate indicantur eadem sunt atque illæ , quas indicat Sydenhamius , qui vinolentiam præcipue accusat : corpora succosa huic morbo magis obnoxia esse dicit , quia brumali tempore in se pituitam colligunt , quæ verno in motum cietur . Hippocrates pisces crassos accusat , quia pituitam generant . Symptomata quoque eadem sunt ; scilicet tussis , sputum , rigor , febris , pectoris dolor , gravitas respirationis , corporis torpor . Si igitur eadem pars afficitur , si ab iisdem causis afficitur , si eadem symptomata sunt , cur morbus non idem erit ? Sed quoniam longa , & multiplici observatione res magis illustrari solent , plenior morbi descriptionem post Sydenhamium videtur Boerhavius dedidit-

disse his verbis : (a) *Primo fallaci lenitate opprimit nec opinantes : quippe levi fatigatione , debilitate , prostrato omni fere animi motu , anhelitu , oppressione pectoris incipiens , adeo leves motus excitat , ut vix caloris , febrisve indicia moneant periculi : mox vagæ horripilationes , leviusculi febris insultus adsunt : unde subito crescente anhelitu & debilitate mors , cujus in urina , & pulsu vix ullum adsuit presagium .* Ex lenibus hisce symptomatibus , & gravi periculo fatis deducitur difficultas , & necessitas diagnosis morbi hujus . Hinc Swietenius in com. §. eod. ait : *morbis hic , si ullus alius , fallaci lenitatis specie decipit minus peritos Interim magnum discrimen , quod in hoc morbo adest , postulat , ut accurate cognosci possit in ipso etiam sui initio .* Et sane adeo difficilis cognitu morbus hic est , ut celebrioribus etiam Viris imposuisse videatur , & fortasse Vallisnerio quoque in semetipso . Id enim suspicari licet ex historia , quam de illius morbo dedit Clarissimus Morgagnus (b) qui magna sagacitate do-
lum

(a) *Aphor. de dign. morb. §. 872.*

(b) *L. II. de morb. Thor. epist. anat. medic. XXI. artic. XIV.*

lum morbi detexit : quamquam pro sua prudentia dubitaverit morbus ille ad peripneumonias ne inflammatorias dolosas a Gesnero memoratas , an ad catharrum suffocativum a Scheneidero , ac Etmulero descriptum , an ad peripneumoniam notham Sydenhamii referendus esset : signa propria horum morborum perpendit : sed caute admodum concludit : *ipse nihil adhuc definitio*. Quod si tantus Vir , tam magnus Medicus definire non audet , tanto minus ipse definiverim . Plura tamen signa occurrebant , quæ ut Morgagno ipsi , sic mihi quoque non inanem suspicionem nothæ peripneumonix injicere valent ; & imprimis pulsus qualitas , quod id ipsum significare valet , quod Boerhavius pro magno habet indicio talis morbi : *Vix , inquit , caloris , febrisve indicia moneant periculi*. Porro de Vallisnerio ita scribit Morgagnus : *brachia porrexit , carnes erant ut sani hominis , pulsus autem equales , & moderata magnitudine ac robore ; justo inter ictus singulos intervallo , nisi potius paulo longiore , ut ad raritatem vergerent*. Quæsi igitur num sanus rarioribus forte pulsibus esse consues-

suesset. Quod cum negaret, subjecit, a sexagesimo anno intermittentes, ut seniores non pauci solent, habere cepisse: eas intermissiones his diebus desisse indicio videlicet alicujus impetus paulo majoris. Quidam igitur aderat febris gradus, sed omnino parvus, quem summus Vir detexit verissimo argumento usus, quod ego pluribus exemplis confirmare possem. Sæpe enim pulsus valde inæquales, atque intermittentes febre accedente ordinari observavi, atque id phænomenum præcipue conspicuum fuit in quodam Sene pharmacopola, in quo hoc unum certissimum febris signum semper deprehendi, pulsus ex inæqualibus, atque intermittentibus ordinatos factos sic, ut in homine sanissimo meliores inveniri non potuissent. Monitum hoc in praxi longe utilissimum est, præcipue in senum morbis extricandis, qui ab Hippocrate sepulti dicuntur.

Cæterum Sydenhamius, & Boerhavius in peripneumonia notha describenda, & in curatione ipsa, inter se discrepare videntur: ut non sine ratione Clarissimus Sauvages (a) exclamet de

Boe-

(a) T. II. P. II. Clas. V. pag. 193. §. 12.

Boerhavia : *quam diversa a Sydenhamiana curatione !* & quidem optandum maxime erat , ut aliquis obscuritatem illam tolleret , quæ oriri videtur ex quibusdam varietatibus , quæ reperiuntur inter historiam quam experientissimus Boerhavius , & inter eam quam Medicus alter follertissimus Sydenhamius dedit . Sydenhamius enim vomitum potulentorum omnium , urinas turbidas , & intense rubras , dolorem capitis a tussidumtaxat , dolorem item totius Thoracis recenset ; de quibus nihil habet Boerhavius . Sed cum in præcipuis morbi phænomenis uterque conveniat , idest magno anhelitu , modica febre , horripilationibus , pectoris oppressione , quæ dolorem aliquem pectoris saltem ex contundente infert , si in nonnullis ad naturam morbi proprie non pertinentibus differunt , nihil mirum esse debet , tantoque minus quia alter Londini , alter Lugduni Batavorum medicinam exercuit , locis adeo differentibus . Atque hic omnino id valet , quod egregie animadvertit is , quem sæpe nomino , Morgagnus : *pro varia sanguinis , & corporum pulmonumque inprimis dispositione ... variari signa . Ita-*

que si summus adsit anhelitus, isque ad aliquod asthematis periodici symptomata referri non possit, si horripilatio, si tenuis febris, si anacatharsis primo facilis, deinde difficilior, si pectoris oppressio, hæc mihi satis esse videntur ad morbi hujus diagnosis statuendam. Nam anhelitus magnus cum modica febre, non sanguinem, sed lympham in vitio esse demonstrat: anhelitus magnus, quamvis cum modica febre, morbi tamen perniciem denunciat. Quare hæc tamquam signa pathognomonica haberi debent: cætera vero adventitia a varia Ægrotantium natura oriri credendum est. Neque necesse est corpora obefiora esse, ciborum crassorum, & vini nimium usum præcessisse, ut morbus iste incidat, quas res adnotavit Sidenhamius. Interdum enim viscerum, & pulmonis præcipue infirmitas id facit, quod alias externæ causæ faciunt. Nonne sæpe contigit videre in morbo longo, lenique detentis, anginas, & pleuritides excitari sine ullo in victu errore? Præcipua morbi signa attendenda sunt, & quæ pars affecta sit, qui humor peccet: quod si etiam accedat cognitio causæ ad eum

morbum efficiendum aptæ, tanto certior diagnosi erit. Neque si Boerhavius, Sydenhamianam causarum animadversionem non adhibuit, ideo morbus ab eo descriptus non idem est atque ille, quem Sydenhamius descripsit; cum, ut dixi, in præcipuis phænomenis utriusque descriptio conveniat.

Ægrum igitur nostrum Boerhaviana methodo curavi unica videlicet venæ sectione, quia corpus succosius non erat, alioquin iterum sanguinem mittere non dubitarem, juxta Sydenhamii præceptum, quo magis partis sanguinis rubræ stasim in pulmonibus impedirem: nam lentefcente pituita, vel crassa lymphæ in arteriis lymphaticis, rubræ arteriæ magis impletæ remanent, & inflammatio rubra succedit, vel ipsis in arteriis rubris, vel errore loci, in serosis. Enemata, decoctiones aperientes, mellita, & gummi ammoniacum prope finem, utpote valenter, sed sine æstu attenuantia medicamenta, curationem absolverunt: neque vesicatoriis opus fuit, quæ alioquin in morbis pectoris, præcipue lymphaticis, valde proficiunt, & ideo in hoc quoque genere a Boerhavo laudantur.

Æ G R O T U S X.

JUvenis annorum 24. constitutione pleniori ad fanguineam vergente, mense Aprilis in febrem incidit, quæ horis vespertinis cum horrore recrudescebat, quin ille etiam interdium frequenter horrore aggrediebatur, cum se per lectum moveret. Febris tenuis erat, sitis urgebat, & urina ferebatur intense rubra: respiratio difficilis erat cum anacatharsi paucæ materiæ liquidioris. Quarto die febris acutior facta est, difficilior respiratio, & horripilationes permanebant, vires corporis deficiebant, caput dolebat, & pectus quoque, sed obtuso dolore. Septimo die delirare cæpit, eoque delirium processit, ut in phrenitidem evaserit. Convulsiones accesserunt totius corporis, urinæ tenues, pellucidæque factæ: undecimo die mortuus est. Hæmorroidibus quoque hyrudines admotæ sunt. Enemata etiam, & quædam ex valentioribus remediis internis adhibita; sed incassum, ut & ad convulsiones emulsio ex papaveris albi seminibus, & moschus ad grana 20. in aqu. cer. nigr.

S C H O L I U M.

Hic quoque morbus peripneumonia notha fuit, faltem in principio, ut mihi videtur. Nec refert febrem quarto die graviozem extitiffe, nam id nimirum evenit quoties ftas materiae lymphaticae fuccedit ftas sanguinis ipsius, idest ubi peripneumonia notha in legitimam transit.

Æ G R O T U S XI.

Vir quinquagenarius habitu corporis sanguineo-melancholico ob varia animi pathemata, Octobris mense, anno 1765. in delirium melancholicum incidit, quod passim in Maniacum etiam transibat. Phlebotomiae variae ex venis, & ex arteria temporali, aliaque optima medicamenta a prudente Medico adhibita fuerunt, quae nihil profecerunt; furens enim, & irrequietus interdium, noctuque aliorum Nosocomii Ægrotantium tranquillitatem perturbaba-

babat. Legeram forte observationes Medico-præcticas de Mania sapientissimi Maximiliani Locher summa cum laude Viennæ in Nosocomio S. Marci, Medicinam facientis, ex quibus acetivim in hoc morbo curando deprehenderam. Cumque noverim quam vera is scripserit circa mercurii sublimati *corrosivi* facultatem in venereis morbis, tanti Viri auctoritate permotus, vim quoque acetivim in mania experiri statim mihi in animo fuit.

Igitur ut Ægrotans in aliquo ex meis lectis cubaret, præcepi, ipsique mixturam sequentem propinavi. ℞. Camphor. unc. un. sacchar. canar. mucilag. gumm. arab. aa unc. i. his simul in mort. vitr. trit. adend. acet. calid. unc. med. aqu. flor. samb. unc. vi. Syrup. flor. Rhead. unc. i. quam cochleatim totam sumeret intra biduum, & sic porro pergeret. Quindecim diebus æque irrequietus fuit ut antea, sed post illos paulatim resipuit, mensque illi composita est, & adhuc permanet in hoc sanitatis statu. Nullæ a remedio separationes observatæ sunt, nisi dolor sub poplite sinistro sine ulla intumescencia, qui ad

humeros quoque, diffusus est. Spatio mensis unius cum dimidio sanus de Nosocomio decessit.

S C H O L I U M.

QUam sit curatu difficilis morbus Maniæ, & Melancholiæ notum omnibus est, & præcipue si diu sæviat, quia, observante celebratissimo Morgagno (*a*), morbus hic in organicum transit indurata medullari substantia cerebri. Multum quidem sapientissimo Locher debemus, qui orbi remedium hoc aceti præstantissimum indicavit. Illud tamen a Boerhavo fatetur se didicisse, qui (*b*) acetum distillatum medicamentum maxime idoneum ad atram bilem curandam prædicat. Nihilominus tam præclaras observationes instituit, ut Clinicorum animos ad illud adhibendum erexerit. Multas exhibet practicas cautelas, quas in medium afferre in commune bonum non inutile fore arbitror.

In-

(a) *Epist. anat. medic. VIII. art. 6. 7. & seqq.*

(b) §. 1117. *aphor.*

Inprimis ait , morbum debere esse recentem , & ad summum anni unius , hoc enim præterito tempore immedicabilis morbus evadit. Observat insuper acetum distillatum tollerari facilius sumptum post prandium , præcipue in mulieribus propter earum fibræ promptiorem irritabilitatem, quam mane exhibitum. Quapropter mane præmittit infus. saturat. Hiperic. lib. 1. post meridiem acet. distill. unc. 1. cum dim. cochleatim fumendam præcipit. Summopere hiperici infusum commendat , quamvis in curanda mania acetum gloriam tribuendam observaverit , camphoram enim solam , aliaque remedia in mixtura modo memorata separatim adhibita nihil profecisse , sed tunc tantum cum acetum fuerit adjectum. Ope mixturæ hujus sudores præcipue , aliasque secretiones promoveri affirmat : in nostro autem Ægrotante nulla suborta est separatio , præter dolorem sub poplite ad humeros etiam diffusum , qui velut separatio haberi potest , metastasi facta humoris atrabilaris ad crura quod in morbis capitis , & pectoris a natura tentatum nos summo cum levamine observavimus ; quod & ab

Hippocrate (a) doctum fuisse legimus. Remedia determinatam viam non subeunt, sed illam tantum, quæ naturæ, & ægrotantium peculiari constitutioni convenit. Mirum valde fuit discipulis Maniacum sine ulla separatione sanatum fuisse.

Venæ sectiones, purgantia, & vesicatoria si opus est præmittit; deinde ad acetum distillatum devenit, atque, ut ejus calculo sanatorum Ægrotantium apparet, æstate citius quam hyeme fanitati restituti sunt. Noster tamen etiam brumali tempore quam citissime convaluit. Remedium hoc indiget quidem confirmatione, cum unica curatio a me facta non sufficiat: at sufficit auctoritas tanti Viri.

Æ G R O T U S XII.

MOnialis laica in Cœnobio S. Marci hujus Urbis annorum 35. temperamento succoso ad pituitosum vergente, quinque ab-

L hinc

(a) In *Coac. prenot.*, & in *lib. 1. de morb. vulg.*

hinc annis a propria sanitate recedere cæpit, demittendo per alvum fascias quasdam albas angustas, & prælongas. Hoc anno in consilium ego quoque vocatus fui, quæ dum mihi exponerentur, eas fascias, vel polypum intestinorum, vel Latum vermem coram Monialibus esse pronunciavi; meam vero sententiam ad vermem Latum potius propendere. Quapropter si alias similem excerneret, petii ut servaretur ad examen instituendum. Febri hæc Religiosa tertiana duplici tenebatur cum diarrhæa biliosa, & doloribus lumborum, scrobiculi que cordis. Imus venter tractabilis erat: pectus autem parumper oppressum, sputaque crassiora emittebat. Os amarore afficiebatur, mollis tamen lingua. Ædema crus, & sinistrum femur occupabat. Paucis post diebus fascias solitas per alvum excrevit, quibus ad trutinam revocatis, vermis in iis Latus duarum ulnarum longitudinem æquans, detectus est. Quoniam vero etiam in Nosocomio Ægra verminosa febre laborans aderat, occasio tulit ut vermem hunc discipulis publice ostenderem. Elapsis paucis diebus

al-

alterum vermem iterum per alvum demisit longitudine ulnarum quinque , quem charta se dirupisse affirmavit , cæteroquin longiorem vidissemus. Cortex peruvianus cum rhabarbaro præscriptus fuit , ut febris periodus tolleretur : quæ revera sublata est , leniori quamvis febre remanente. Uncia una cassiæ propinata fuit superbibendo lib. 2. aqu. Tectut. additis cassiæ mercur. dulc. gran. viii. Per alvum multa biliosa dejecit . Post quartum diem rursus aqua illa exhibita fuit , & etiam tertia vice . Per alvum semper biliosa prodierunt . Diebus mediis semen contra vermes devoravit . Paroxisimi febriles innovati sunt cum rigoribus , & horroribus totum corpus concutientibus , & perdurantibus ; quod dum incalesceret difficilis admodum respiratio , & genarum rubor versatilis observabatur . Quare habita ratione rigoris vagi , respirationis difficilis , tussis antiquæ , genarum ruboris , sputi varietatis , & cruris , femorisque œdematis , una cum ingenuo Viro Cæsare Ponti , qui Medicus ordinarius erat , in eam opinionem devenimus ut in pulmonibus tuberculum , aut vomicam

latere judicaremus . Nec nos fefellit opinio : paucis enim post diebus pus per tussim excretum cum remissione omnium symptomatum apparuit . Perducto ad cicatricem tuberculo convaleuit , & optima nunc quoque valetudine fruitur .

S C H O L I U M .

HAnc observationem doctis hominibus non tamquam novam , sed ut minus frequentem exhibeo , quoniam multorum medicorum vita præterire potest antequam istiusmodi vermes videre datum sit . Quare Tyronibus si id forte contingeret , ne novum appareret , nonnulla de hujus vermis natura in medium afferam , celeberrimi Vallisnerii nostri auctoritate ductus , qui ita scribit : *(a) Fra tutti i vermi del nostro corpo merita ogni più esatta ricerca , ogni esame più diligente il verme Lato , poichè è il più intricato da descriversi , il più disputato fra' moderni , e antichi Scrittori , il più oscuro , e mal conosciuto ,*
non

(a) T. I. pag. 145.

non accordandosi fra di loro , e giudicandolo alcuni disperati di capirlo , insin favoloso . Vermis hic , ne a sententia tanti Viri recedam , nihil revera est aliud quam vermium cucurbitinorum catena . Hunc jam ad examen revocavimus . Vermes cucurbitini ita denominantur , quia femini cucurbitæ , vel cucumeris similem figuram repræsentant . Constant ex materia membranacea , alba , molli , lucida , flexibili , & lubrica . Quilibet horum in parte superiore angustior , quam in inferiore apparet . Exeunt a latere ex superiore parte prominentiæ duæ , quæ compressæ , totidem cornua emittunt , eaque microscopio facile deteguntur , quibus cum posteriore alterius vermis parte committuntur , in qua cavitates quædam insertæ sunt cornua hæc excipientes , & sic vermium nexus efficitur , qui nudo etiam oculo manifestatur , insitio enim cujusque vermis clarissima est . Partes eorum laterales rugosæ sunt , e quarum altera prominentia veluti erumpit , quam mamillarem Vallisnerius denominat , quæ pertusa est , atque ab illius foramine sæpe chylus albescens , modo limpida lymphæ , modo flava

promanat . Cum hæc mamilla omnibus insit vermibus cucurbitinis , illam modo in dextero, modo in sinistro latere sitam in nostro verme Lato observavimus , prout dextrorsum , vel sinistrorsum vermes sibi adhæserant : quod argumentum maximum esse potest contra illos , qui vermem Latum unicum vermem , non cucurbitinorum catenam volunt . Celeberrimus Vallisnerius in muliere Judæa Finalensi vermes illos cucurbitinos etiam solitarios excretos vidit , & vivos , qui omnimode illis catenam componentibus similes erant , eosque super tabulam reptantes vidit . Multa ibidem de structura eorum profert ; eaque tanto auctore digna , quæ non affero , ne recoctam crambem exhibeam . Qua de causa quam plurima alia fileo de vermium cæterorum , & etiam insolitorum natura , qui per hominis alvum quandoque egeruntur , quoniam sapientissimus Swietenius (a) præstantiores observationes collegit . Satis sit hæc attigisse , ut observationem minus frequentem exponerem .

Hi

(a) T. VII. Comment. §. 1336.

Hi sunt morbi , qui hoc anno mihi tractandi occurrerunt , quique aliquam considerationem meriti sunt , missis pluribus aliis fere nullius momenti . Hyems austrina , tepida , & imbris semper plena fuit , idem ver omnino , & æstatis principium . Hinc morbi ex lymphæ vitio potius , quam sanguinis apparuerunt . Apoplexiæ ferosæ , febres rheumaticæ , mesentericæ lentæ , pleuritides , & peripneumoniæ nothæ frequentes visæ sunt . Recidivæ autem febres autumnales Chinam Chinæ vix audiebant , imo ad cachexiam properabant , quam sal Aponensis , de quo alibi , variis modis exhibitus una cum febribus ipsis mirifice sustulit . Quare ex his ad morbos venereos devenimus .

CURATIONES ALIÆ

Mercurio sublimato corrodenti , atque Hydrargyrosi peractæ .

QUamvis mercurii sublimati *corrosivi* facultas in extirpandis venereis, aliisque difficilibus morbis, nulla confirmatione indigeat, cum illa jam satis confirmata sit a sapientissimis Viris Boerhavo, Swietenio, Ahenio, Lochero, Prexelio; nihilominus hoc anno in Nosocomio varia pericula feci, ut si quis adhuc de ea dubitet, omnem dubitationem deponeret, cum prorsus feliciter illa mihi evenisse cognoverit. Sed antequam hæc pericula facere aggrederer, diligenter considerandum existimavi, posset ne aliqua ratione Ægri corpus parari, quo promptius majusque beneficium ab hoc remedio acciperet. Succurritque methodus quam Monspeliensem ap-

M

pel-

pellant , ea scilicet , qua docti Monspelienses Medici utuntur , ubi inunctione mercuriali curationem instituunt . Venæ sectionem igitur , blandam catharsim , balnea , decocta radic. cann. mont. addito copioso lacte , quam maxime prodesse speravi . Neque spem meam eventus fellit , ut curationes demonstrabunt ; quarum historias scribere aggredior .

Æ G R O T U S I.

STellius Baldimero Illyricus miles annorum 46. biliosæ corporis constitutionis , brevis admodum staturæ , ab impuro concubitu pluribus ante annis , gonorrhæam virulentam contraxit , quam cito remedia sustulerunt . Paulo post ob novum concubitum bubo in inguine ei subortus est ; duo item ulcuscula prope balani frænulum , deinde dolores graves per omnes artus ; a quibus omnibus anni spatio liberatus fuit , optimaque valetudine duodecim annos gavisus est . Cum autem Venetiis esset post natationem , statim tumor apparuit in mandibula

sinistra, omnesque artus gravibus doloribus affecti sunt. Per duos annos remediis variis tractatus fuit sudorem cientibus, & ex mercurio paratis. Evanuit tumor: at artuum dolores graviores adeo facti sunt, ut gressum impedirent, neque ullo umquam remedio leniri possent. Accessit febris *Ethico-Gallica*. Corpus totum fere consumptum erat, & in fronte gummi celticum eminebat. Varios consuluit Medicos, at hominis atrophici aspectus omnes exterruit. Sub finem mensis Maii in Nosocomium ingressus est, eique ego medicinam hac ratione feci: ut balneum per horam unam quolibet mane ingrederetur præcepi: deinde ut quotidie libras sex decoct. radic. cann. mont., duasque lactis vaccini sumeret: post duodecim dies balneo abstineret: mercurio sublimato *corrosivo* uti inciperet; octavam partem grani unius liquati in una spiritus vini uncia caperet tum mane, tum vespere; addita copiosa portione ex eodem decocto cum lacte. Dosis aucta est ad tertiam grani partem, sed granum unum in duabus spiritus vini unciis dissolvebatur. Post aliquot dies glandula Parotis

dextera tumescere cæpit cum dolore, & copioso salivæ fluxu. Intermissum igitur remedium est, donec symptomata illa evanescerent. Tum ad eandem mercurii dosim Æger rediit. Rediit iterum Parotidis dolor, minori tamen cum inflatione. Perstitit in usu medicamenti usque dum artuum dolores penitus cessarunt: quod contigit post sumptum septimum mercurii granum. Nosocomium reliquit, doloribus non modo, sed & febre liberatus: nunc & nutritionem adeptus est bonam, & sanus vivit. Præter copiosius sputum, sed sine molestia, & copiosiore urinam, nullæ aliæ separationes observatæ sunt.

S C H O L I U M.

EX hujus observationis historia veritas eruitur celeberrimorum virorum Astruc, Baglivii, Boerhavii, aliorumque, qui miasma venereum per plures annos quandoque latere tradunt, donec ab aliqua procathartica causa in motum cieatur. An ne interim in membrana
 adi-

adiposa ut Boerhavius putat , irretitum jacet ? An ne natatio in mari solida crispando , & perspirationem impediendo in causa fuit , cur solida in motus asymmetros verterentur , & inde miasma a pinguedine extricatum , cumque lympha confusum , symptomata venerea excitaret ? Sanguinem huic Ægro non detraxi , neque purgationem adhibui , quia atrophiam id prohibebat . Sed balnea , & emollientem , ac lenientem potionem præcepi , ut crispata , ac velut arida solida emollirentur , & nimis stricta , & acris fluidorum compages laxaretur , atque demulceretur . Quo facto , minorem in solidis , & fluidis mercurius resistantiam invenit , & morbum pro desperato habitum , feliciter sustulit .

Æ G R O T U S II.

Miles alter Illyricus , Stephanus Warlich annorum 28. , biliosi corporis habitus , proceræ staturæ , gonorrhæam virulentam passus est . Post menses tres ei dolor ortus in scapula dextera : deinde ulcuscula hinc inde per glandem

dem accefferunt , quæ sine ullo remedio ad cicatricem pervenerunt . Paulo post febris acuta ingruit , quæ die quarto decimo perfecte judicata est . Aegro convalescente tria ulcuscula in capite prope futuram sagittalem , & alterum in fronte prope dexterum oculum , facta sunt : eodem tempore apophysim ossis Ilii tumor occupavit magnitudinis *myristicæ* nucis , molestus , quem atrox ischiaticus dolor subsecutus , a quo inunctione quadam liberatus est . Huic dolor successit in tarso dexteri pedis totam tibiam etiam divexans , exostosim minans . Quæ omnia mala per duos annos tulit . Deinde Venetiis in Nosocomium Incurabilium receptus est , & duobus integris mensibus , Aprilis , & Maii hypocausto , & hydroticis decoctis tractatus : sed frustra , imo pejus inde habuit , ut ipse fassus est , cum Junio mense hoc Nosocomium ingrederetur . Tota frontis cutis rubris , & crassis crustis conspersa erat , articuli cubitorum tumefacti , impotentes ad motum quemcumque , ut symptoma pro Anchylosi haberi posset : aderat febris lenta noctu recrudescentis .

Eamdem omnino curationem quam in Stel-
lio institui. Modicam salivæ emissionem passus
est, sine ulla tamen oris exulceratione. Qua-
propter mercurii usus vix intermissus fuit; imo
eo perventum est, ut granum quotidie fumere-
tur. Alvus numquam perturbata fuit, & urinæ
copiosæ profluxerunt. Elapsis paucis diebus, cru-
stæ frontis excidere cæperunt; quod ut citius
perficeretur, linimento ex mercur. præcipit. al-
biss. scr. i. spermat. coeti drach. 2., & ol. agmyd.
dulg. optime subactis inungebantur. Cosmeticum
hoc est valentissimum, citoque crustæ omnes
a cute resolutæ sunt. Deinde etiam cubitorum
articuli detumescere cæperunt, brachiaque in o-
mnes plagas moveri. Mala hæc prorsus sublata
sunt, ut & febris, & macies. Dolor vero, tarfi-
que inflatio cum permanisset, ad utrumque fi-
niendum Aponensibus balneis, lutoque uti illum
voluimus; sine ullo tamen profectu. Rediit ad
Nosocomium, ut curatio perficeretur. Cumque
circa maleolum internum fluctuantem materiam
deprehendissem, ut cutis incideretur, præcepi.
Parum sanguinis, non aliud, prima vice effluxit,
quia

quia cutis perfecte fauciata non fuit, quod quidem secunda vice contigit, & humor jus coactum referens, & luteus exiit. Vulnus digerentibus tractatum fuit; sed nihil emittebat, donec spiritu anti-venereo fila imbuta apponerentur. Ulcus cito digestum est, & profundius factum, citoque ad cicatricem perductum. Dolores, & inflatio evanuerunt. Dum vero ambularet Aeger, pars affecta fere sine dolore intumescebat. Fasciæ comprimentes parti admotæ sunt; & liber mense Novembris de Nosocomio decessit.

S C H O L I U M.

Miles hic id confirmavit, quod celeberrimus Astruc docet, ulcuscula glandis apparentia, & evanescencia confirmatæ luis pathognomonicum signum esse. Decocta hydrotica ex ligno sancto, biliosæ constitutionis homini damnum attulerant, sanguinem commovendo nimis, ab eoque tenuiora expellendo, ut in similibus casibus fieri monuit præcit. Auctor. (a)

Ni-

(a) *Lib. IV. cap. VI. §. IX. pag. 396.*

Nihil igitur mirum si postea frontem, & cubitorum articulos virus invaserit. Huic corpori tam sicco neque sanguis mitti, neque purgatio institui debebat: sed crispata solida, & crassiora, acrioraque facta fluida, laxantibus, diluentibus & demulcentibus ad meliorem statum redigenda erant, ut inde facilius a mercurio subigi possent. Mercurii grana XIX. sumpsit, quibus perfecte curatus est, superstite tantum maleolorum affectione. Ad quam tollendam consilium clarissimi Valsalvæ (a) exsecuti sumus, qui in tali rerum statu Bononiensem virum scalpello curavit, internis, externisque remediis frustra adhibitis, & ab inflictio vulnere velut jus coactum, & luteum educi observavit inter integumenta, & subjectos tendines interpositum. Cujus Viri auctoritate permotus idem emanaturum fore coram discipulis prædicere ausus sum. Cumque ulcus non digeri viderim, ad spiritum vini cum sublimato *corrosivo* mercurio liquato confugi, qui a sapientissimo Lochero anti-venereus spiritus dicitur, & revera admirandum effe-

N

ctum

(a) *Apud Morgagn. T. II. Epist. Anat. med. 58. artic. 8.*

Etum observavi. Articulorum dolores, & inflationes etiam post *Hydrargirosim*, docente Astruc, (a) quandoque supersunt, quamvis virus venereum fuerit extinctum, quod partis laxitati, vel cariei propter diuturnam afflictionem tribuendum videtur.

Ex hac historia etiam colligi potest, veneream luem numquam a natura, sed tantum a specificis remediis curari: nam acuta febris, qua sanguis totus concussus fuit, quatuordecim dierum spatio judicata, morbum non immittit, imo sævius ipse recruduit.

Æ G R O T U S III.

JUvenis annorum 30. temperaturæ sanguineo-cholericæ post gonorrhæam male curatam in ischiaticum dolorem noctu valde sævientem, incidit, quo claudicare cæpit. Mense Maii meæ curationi traditus est. Sanguinem statim detrahi jussi, qui crustam croceam pollicis crassitudine exhibuit. Postero die alvus casta

fia

(a) *Lib. IV. de morb. vener. Cap. X. §. V. pag. 456.*

ſia ſubducta eſt. Balnea deinde, & decocta cum lacte præſcripſimus. Quarto a balneo die tertiana febris intermittens ſubrepsit. Cortice peruviano ſublata eſt, & ad balnea Æger rediit, quibus abſolutis, ſanguis denuo miſſus fuit, cujus cruſta tenuior, & minus firma apparuit. Caſſiam quoque iterum dedimus. Balneorum tempore a dolore iſchiatico admodum levatus eſt. Octo mercurii grana tantum ſumpſit, iisque penitus convaluit, & nunc etiam perfecta ſanitate fruitur.

S C H O L I U M.

REcens hic morbus erat, ideo cito curatus fuit. Balnea dolorem imminuerunt, & quidem, docente Hippocrate, (a) iſchiaticus dolor, balneo, lacte, fomentis emollientibus, & purgatione ſolvitur. Quam proſit venæ ſectio in venereo morbo curando, hæc hiſtoria docet. Miſma venereum ſolidis inſenſum eſſe, flogoſes, tumores, ulcera, gummata, exoſtoſes, aper-

(a) *Lib. de affect.*

tissime ostendunt : fluidis autem , & lymphæ præcipue illud quoque nocere , præter adducta symptomata , sanguis e vena missus plus minusve crassa obductus crusta , pariter demonstrat. Affirmare possem , idque discipulis meis semper ostendi , nunquam Ægrotanti venerea lue me sanguinem misisse , quin ille crustosus appareret. Etiam clarissimus Astruc aliquo modo hoc indicavit : at mihi cum constantissime responderit , inter signa certiora luis , ut postea apparebit , hanc crustam reponere non verebor. Propterea venereæ luis curatio a phlebotomia incipienda est , nisi aliquid prohibeat , ut in primis duobus Ægrotantibus.

A sola missione sanguinis , & eo ipso tempore quo celebratur , potest universa quantitas , quæ relinquitur , in vasis intime tota dimoveri , rarefcere : ut constat ex Laurentio Bellini (a) : imminuta sanguinis copia , solida veluti reviviscunt , liberata vel a nimio pondere , vel a majori sanguinis visciditate. Hinc validius conteritur , atque exsolvitur reliquus sanguis , & præcipue quia detracta

quan-

(a) Prop. 3. de Sang. miss.

quantitas amplius non resistit. Hinc venæ sectione derivatio, revulsio, pulsus compositio obtinetur. Remedia omnia anti-venerea non ne ad sanguinem exsolvendum concurrunt? Particularum figura ipsorum, & motus ad trutinam revocentur. Extra dubium est, corpora, quo plus materiæ continent sub eodem volumine, gradibus motus majoribus indigere, cum gradus motus materiæ quantitati proportionales sint. Detracta igitur sanguinis copia, eadem remanente vi cordis impellente, & quandoque etiam majori facta, ut in plethoricis observatur, reliqua massa celerius movebitur, ut paulo post venæ sectionem pulsus celeriores, majores, & fortiores ostendunt. Ex hoc accelerato motu sanguinis particulæ inter conicos articularum parietes, & decreascentias vasorum ad varios angulos deflectentium magis collidentur, & earum partium nexus disjicietur. Quod quidem facilius accidet ob imminutam copiam, quæ reliquo sanguini non amplius resistit. Lex Hydrostatica est: fluida eo uberius concurrere, ubi minorem resistantiam inveniunt. Pertusa igitur vena, & copia sanguinis imminuta, sanguis ar-

te-

teriæ eidem venæ respondentis , celerius in eadem venam fluat , tum propter particularum resistantiam imminutam , tum propter universalem pressionem demptam , qua fluida æque omnia vasorum latera urgent , & præcipue vasis fundum in ratione altitudinis. Hoc motu totus arteriarum sanguis dimovebitur , cum unda prima secundæ , & sic successive , minus resistat. Quapropter dempta quantitate , imminutis resistantiis , & motu accelerato , globuli sanguinei , & lymphatici disjungentur magis , multiplicatisque particulis , & earum interstitiis , massa tota , saltem per aliquod tempus , rarefcet.

His præmissis , veneri morbi curatio in eo consistit , ut nimis stricti lymphæ nexus laxentur , separentur , in minores globulos redigantur , ut inde per minora vasa discurrere possint , ac miasma iisdem irretitum per datas vias eliminari. Venæ sectio hoc opus sua , quam inducit , rarefactione incipit , balnea vero , & decocta copiosa cum lacte id perficiunt. Ex Hygrometris docemur , cutis fibras aqua laxari. Ex Anatomicis scimus nervos cutis cum omnibus

bus fere corporis nervis , ut Vatheri præparatio ostendit , communicare . Laxatis nervis igitur laxantur vasa , & fluida minus pressa rarefcunt . Addamus , balneo aquam per bibaces cutis venas intrare in sanguinem , ipsum diluere , ac temperare magis , quia succis primarum viarum , ut ea quæ potione fumitur , imbuta non est . Hæc aqua simul cum illa per os intrusa cum sanguine mixta , suis , quibus pollet , sphæricis particulis tenuibus inter porositates globulorum sanguinis missione copiosiores , & majores factas , ingreditur , suaque pressione , & vi laxante nexus emollit , atque disjicit . Neque ob aliam rationem Boerhavius ante mercurii exhibitionem præcipit , ut Ægrotans multum bibat , ac veluti Hydropicus fiat .

Hac præparationis methodo sanguinis compagem laxari indubitatum est , experientia docente ; cum in nostro Ægrotante secunda sanguinis missio crustam minus crassam , minusque firmam exhibuerit . Hæc igitur præparatio utilis , imo necessaria est , ante mercurii sublimati *corrosivi* usum . Mercurius hic a salibus acidis com-

penetratus est : ergo agit stimulando , & imprimis nerveas fibrillas , quæ si ab aqua non defendantur , etiam lacerentur . Armatus acidis partibus , velut totidem cuneis , agit in solida , & in fluida . Ut cuneus agat debet impelli , cuspidemque proportionatam poris corporis solvendi possidere ; & ut illius impetus partium resistenciam vincat , proportionatum impulsum habere debet . Venæ sectiones , balnea , decocta cum lacte , ex allatis rationibus , solida laxant , & fluida rarefaciunt : ergo hæc facilius a vi mercurii solventur . Quoniam vero mercurius quilibet salibus compenetratus iisdem tandem spoliatur , & pristinam figuram adipiscitur , agendo & reagendo cum hisce salibus crassa discindit , eaque salibus a mercurio liberatis sua natura diureticis , irretita , & graviora facta per urinæ vias præcipitantur , ut nostris in omnibus Ægrotantibus urinas cum sedimento levi , & æquali observavimus . Elapsis temporibus xxx. vel xl. mercurii granis ad curandum venereum morbum opus erat ; præmissa hac methodo , pauciora sufficiunt . Ægrotans hic octo tantum grana

na mercurii consumpsit. Id beneficium non ne a præparationis methodo petendum? Ita opinor. Nonnulli qui mercurio sublimato *corrosivo* curari non potuerunt, fortasse curati essent, si antea nostra methodo præparati fuissent. Suspiciari licet tantam in illorum fluidis crassitiem, in solidis irritamentum tantum fuisse, ut mercurii actio hinc impediretur (eoque magis si dosis mercurii aucta sit) ex qua crabrones magis irritarentur. Hinc recte de hoc medicamento Boerhavius exclamat: *At prudenter a prudente Medico. Abstine, si methodum nescis.*

Æ G R O T U S IV.

JUvenis annorum 25. corporis succosi, in navigatione exercitatus post gonorrhæam male curatam musculorum humerorum, & scapularum dolore noctu inprimis torqueri cæpit, maximeque in articulis membrorum inferiorum. Morbus hic recens erat, ideoque prædixi discipulis meis hunc Ægrotantem brevi sanari posse, præsertim cum in secunda venæ sectione

ne crustam minus crassam , minusque firmam invenissem . Eadem omnino methodo ac tertius Ægrotans tractatus fuit . Septem mercurii grana sumpsit , a quibus nulla alia excretio contigit , præterquam copiosæ urinæ . In Nosocomium claudicans , & artubus superioribus attractis venit ; de eodem vero ab omni dolore fere liber decessit , fortasse nimis cito , ut mihi visus est . Præcepi ut solitos labores susciperet , & quidem postridie remigantem forte vidi .

S C H O L I U M .

Continuatam usum mercurii nullum symptomata impedivit . Celeriter juvenis hic sanatus est : anne quod miasma venereum oleosam tantum lympham membranæ cellularis musculorum infecerit ? Id credibile videtur . Si intimius in perioestia , in glandulas Haverfianas articulorum penetraffet , majori mercurii dosi , longiorique tempore indiguisset . Et fortasse nihilominus indiguisset , nisi præparatio nostra præmissa fuisset . Nostram appelló , quia a nul-

lo eorum , qui sublimatum *corrosivum* extollunt , eam propositam video , quinimo Locher ita loquitur (a) *prædispositio ad curam haud requiritur , nisi in iis qui in primis viis saburram gerunt , & hos primo purgare soleo ;* dolor tamen aliquis , quamvis levis , circa maleolum sinistri pedis permanfit , quem omnino medicamentum sustulisset , si Æger mihi paruisset longiorem curationem imperanti . Quapropter recordatus eorum , quæ celeberrimus Astruc observavit , corpora exercitata , venereis symptomatibus minus torqueri , illi , cui vires corporis non deerant , ut sese exerceret , præcepi . Sperabam sic adaucto corporis motu , reliquum adhuc in sanguine mercurium opus suum perfecturum . Nam quamvis mercurii usus intermissus fit , suam tamen actionem exerere pergit , quia non statim a corpore eliminatur . Imo quandoque in eodem diutius immoratur sine ulla operatione , donec ab aliqua causa extricetur , ac in motum cieatur , ut opportuniore loco dicemus . Post paucos dies hunc juvenem inveni se ab omni dolo-

(a) *In observ. pract. circa luem vener. cap. 7. pag. 14.*

re liberum profitentem. Mirum quam paucis diebus sub laboribus renutritus fuerit ! Signum optimæ valetudinis , qua nunc etiam fruitur.

Æ G R O T U S V.

Miles biliosa temperatura præditus a nono decimo ætatis suæ anno usque ad 36., cum impuris mulieribus semper concubuit , varias gonorrhæas virulentas , tumores strumosos , bubones , & porra nactus , nullam eradicantem curationem iniit. Quin rursus cum mulieribus infectis congressus , ulcera , & dolores artuum ita sævos expertus est , ut cum vestimenta induere vellet , aliena ope indigeret. Ulcus brevi sanatum est. Post xv. diem porra , & ulcera , *raghades* dicta , circa anum apparuerunt , quibus dolores artuum omnino discuti visi sunt. Ulcera consolidata tandem fuerunt : sed in gonorrhæam rursus incidit , ad quam curandam in Nosocomium Sancti Servoli Venetiarum se transtulit. Ibi cassia cum mercurio dulci ei propinata fuit : sed statim parotis glandula , & tu-
me-

mesieri , & dolere cæpit. Scapulæ , & pedes doloribus quoque correpti sunt , & veluti fungosa excrescentia quædam in pharinge deglutionem impediens , in conspectum venit. Ab illo in aliud Incurabiliū Nosocomium migravit. Ubi secundo die omnes articuli tumefacti sunt ; at quinto die detumuerunt omnes , pharinxque ad statum fere naturalem rediit. In scapula tamen dolor contumax fuit , ad quem tollendum hypochaustum Æger expertus est : sed infelici successu , quia dolores per omnes artus recruduerunt , pharinxque denuo affecta est , febris accessit acuta , tussis , difficultas respirandi , nervorumque omnium tremores cum convulsione , ipseque pulsus tremulus semper apparuit. In hoc pessimo statu mense Junio in Nosocomium Patavinum ingressus est , glandulis hinc inde per collum & brachia induratis apparentibus , ut caput vertere non posset.

Sanguis prima vice huic detractus crustam fati firmam habebat , ut & ille qui secunda vice detractus est. Post balneorum usum inunctus fuit unguento cum mercurio , methodo Monspe-
lien-

ienfi. Unguentum constabat ex duabus adipis,
 & tertia mercurii parte. Hujus drachmis duabus
 pes sinister ad maleolos inunctus est, præmissis
 frictionibus, ut pars calefieret, iisdemque con-
 tinuatis donec totum linimentum absumere-
 tur, atque inuncta pars pene sicca appareret.
 Tertio die idem factum in dextero pede dein-
 de in cruribus, & genibus, alternis diebus.
 Facta sexta inunctione *ptyalismus* apparuit cum
 molestia in pharinge. Inunctione intermissa,
 præscriptaque cassia cum diagridio, cito salivæ
 fluxus sublatus est. Tum inunctio femori ad-
 hibita prope os Ischii; tertio die, sinistro quo-
 que: deinceps ordine carpis, cubitis, humeris.
 Interea copiosa decocta cum lacte potui da-
 bantur. Venæ sectione, balneis, & decoctis fe-
 bris præcipue, & symptomata reliqua mode-
 rata sunt, inunctionique aditum aperuerunt.
 Induratio glandularum colli, faucium affectus,
 difficilis respiratio, & febris, inunctionibus jam
 peractis, fere omnia decesserunt: nam dolor,
 poplitem, totumque genu sinistrum obsidens,
 perseveravit. Ad quem tollendum partes illas

eodem unguento ad drachmas tres iterum , & sæpius inungi curavimus , & unc. iv. linimenti fuerunt consumptæ . Perseverante febricula ab hoc remedio desistendum fuit , non omissis tamen uberioribus decoctis cum lacte . Ægrotans cum cæteros mercurio sublimato *corrosivo* citissime levatos viderit , medicamentum hoc a me flagitare non destitit ; donec ei permiserim , ut grani dimidium in quatuor portiones divisum fumeret . At ecce , febris inde aucta est , & convulsiones subortæ . Nihilominus granum fumere voluit , cum nova mala cito quievissent ; medicamentum iterum sumptum , iterum symptomata illa excitavit , eaque omnino cessarunt omissio medicamento . Decoctum igitur analepticum ex smilace aspera & carne vitulina cum pilul. ex scrup. med. Chin. Chin. gr. vi. cinnab. nat. pp. , & syrup. pæon. per mensem , & amplius fumendum præscripsimus ad nervos reficiendos ; inde non parum levatus est ; & melius nutriri cæpit . Lac ei bibendum præcepimus ; quo vires magis , & nutritio instauratæ sunt . Sub Augusti finem liber omnino de Nosocomio decessit .

S C H O L I U M.

IN tanto symptomatum numero, quæ luem comitabantur in hoc Ægrotante, difficilius illi sanitatem restitutam iri, protinus denuncia- vi. Quantum hypochauſta & hydrotica ligna huic bilioſæ conſtitutioni infenſa fuerint, cum ex nervis quoque laboraret, majorque humorum acrimonia quam viſciditas eſſet, ex hiſtoria colligi poteſt. Morbo igitur inde exaſperato, tanto difficilior curatio fuit, quanto tutius ſublimato mercurio inſtituendam non eſſe putavi ob vitium nervorum, ne ii ab acri medicamento magis læderentur. Quam meam ſuſpicionem res ipſa confirmavit, cum mercurius ſublimatus *corroſivus* parciffima etiam doſi poſt inun- ctiones exhibitus, turbas illas excitaverit. Quare ad inunctionem devenimus, ut mercurius nullo ſa- le armatus, ſphærica ſua figura tantum, ſuo pondere, ſuoque motu vim in ſolida, & fluida exereret. In hiſ casibus hæc tutior methodus eſt, ne Ægrotantium vita in diſcrimen addu-

catur. Nec obest quod interdum non penitus sanentur : sunt enim venerei morbi , vel quidam eorum gradus , qui unica inunctione tolli non possunt ; & alii sunt qui nullæ curationi obediunt , sapientibus etiam Viris Astruc , & de Haen (a) id testantibus . Nonne Uthenius fuit novies inunctus ? Nonne quandoque tres vel quatuor inunctiones inutiles sunt ? Id in pluribus contingit , quos ego novissime sanavi ; ut ex hac mearum Curationum historia manifestum est . Quandoque humorum visciditas talis est , vel adeo in intimis corporis partibus impacta , ut ordinaria remedii portione imminui quidem , sed penitus subigi non possit . Quo in casu juvat finire , ut natura analepticis remediis instauretur , & diluentibus reliqua visciditas , & acrimonia attenuetur , atque demulceatur . Ita enim morbus sæpe curationi opportunior evadit . Contra , si mercurii , & decoctorum usus continuetur , difflatis tenuioribus , crassiora , & acriora magis urgentur , & sub remediorum pondere Ægrotantes magis languent . Quandoque vero venereum

P

mias-

(a) Cap. XII. de varior. medic. effic. pag. 94.

miasma remediis sublatum est , quamvis aliqua symptomata supersint , (*a*) quæ acrimoniæ potius humorum , vel solidorum laxitati , quam virulentia tribuenda videntur . Juvat igitur utroque modo remedium intermittere , analeptica , & lactea adhibere , quibus si tollantur symptomata , ut in nostro Ægrotante , & in illo a celeberrimo Ahenio curato , (*b*) evenit , morbus jam sublatus est : si non tollantur , moderationem talem acquirunt , ut postea opportunior curatio evadat .

Æ G R O T U S VI.

VIr annorum 36. temperatura ipse quoque biliosa , post gonorrhæam male curatam , in luem incidit , ut dolores per omnes artus , noctu præsertim sævientes , ostenderunt . Ei æstate anni 1753. in Nosocomium Patavinum ingresso , mercurio dulci *ptyalismus* excitatus est dies xxxii. Ab omnibus fere doloribus liber fuit .

(*a*) *Loco cit. Lib. IV. Cap. X. XI.*

(*b*) *Loco supra citat.*

superstite tantum dolore acuto in osse calca-
 nei , qui post tres menses sine ullo remedio ces-
 savit . Per annos tres sanus permanfit : tum nova
 gonorrhæa suscepta , nullaque adhibita curatione ,
 dolores fere per omnes articulos oborti , & præ-
 cipue in perioftio ossis femoris , & humeri si-
 nistri , qui noctu ita diri facti sunt , ut per
 duos annos integros somnum , nisi vino obru-
 tus , capere non posset . Mense Junio a me cu-
 rationem poposcit , cujus ex venæ sectione ini-
 tium duxi . Extractus sanguis crusta firma ob-
 ductus apparuit : blanda inde purgatio institu-
 ta est , quam balnea , & potio decocti de more
 subsequuta sunt . Quibus peractis denuo sanguis
 missus est , qui non multum a primo dissimi-
 lis . Quarto tamen die ab incæptis balneis , no-
 ctu absque mero dormire cæpit . Nostra præpa-
 ratione absoluta , mercurium sublimatum *corro-*
sivum , ut cæteris , dedimus , & cito ad granum
 quotidie præbendum devenimus , decedentibus
 symptomatibus omnibus sic , ut granis sexdecim
 sumptis perfecte convaluerit . Aliquis salivæ flu-
 xus apparuit , qui numquam remedii usum in-

terminare coegit : copiosæ etiam profluxerunt
urinae .

S C H O L I U M .

Confirmatam hanc luem fuisse , phœnomena
omnia apertissime demonstrant . Mitio-
rem factam mercurio dulci , non sublatam ,
calcanei dolor tres menses persistens , signifi-
cavit , qui labore & exercitatione corporis evane-
scere visus est : sed latebat miasma pinguedine
irretitum , quod nova gonorrhœa suscitavit ,
& auxit . Vetustas morbi , & vis ejus majorem
mercurii dosim postulavit , eamque necessariam
esse indicavit sanguis secunda vice detractus , cru-
stam non adeo mollem , ac tenuem , ut in a-
liis Ægrotis , de quibus dictum est , demonstrans .
Balnea diutius continuata fortasse sanguinem
magis præparavissent : de quorum efficacia se-
quentibus annis plura pericula faciam . Interim
certa observatione constat , si sanguis iterum e-
missus crustam molliorem , tenuioremque non
habeat , difficiliorem curationem futuram ; ideo-

que

que majorem sublimati quantitatem ad eam perficiendam requiri.

Æ G R O T U S VII.

JOannes N. N. Patavinus annorum 44., corporis habitu sanguineo-cholerico in gonorrhæam virulentam sæpe incurrit; novissime etiam anno 1751. ex qua male drastice pharmacis curata, pustulæ per totam cutem, doloresque in brachiis orti sunt. Dolores isti repellentibus remediis depulsi cum cutis purgatione, articulum ossis Ischii invaserunt. Junio mense ejusdem anni in Nosocomium Patavinum venit, ut curaretur, mercurioque dulci in eo *ptyalismus* copiosus excitatus est, quem ægerrime triginta dies pertulit. Omnia symptomata evanuerunt, præter dolorem Achillis tendinem obfidentem, sed is quoque post tres menses cerato aliquo ex mercurio discussus est. Annos undecim liber ab omni venereo symptomate remansit, donec vehementer quodam die ambulans dolorem sensit in eodem Achillis tendine. Quinque

que mensibus post, dolores præterea omnes artus, scapulas, totumque dorsum invaserunt, quos per annos duos tolleravit. Defessus tandem in Nosocomium intravit mense Junio gonorrhæa etiamdum fluente. Curatio hac ratione instituta est. Bis sanguis detractus. Prima missio crustam firmissimam exhibuit, altera valde mollem. Ex quo discipulis meis prædixi, fore ut morbus facile tolleretur: & revera sublatus est. Sublimatus *corrosivus* datus est primo quarta grani parte quotidie in duas portiones divisa, unde *ptyalismus* motus est, sed sine molestia. Intermissum tamen aliquot diebus medicamentum est: deinde cum rursus fumeret, jamque ad granum quintum processisset, seme atque iterum illud evomuit. Inde sublimatum syrupo violaceo, loco spiritus vini, temperavimus. Decem granis curatio absoluta est per lenem salivæ fluxum, copiosasque urinas. Fluxu quoque gonorrhææ substitit.

S C H O L I U M.

Casus hic occasionem obtulit, ut quædam monita discipulis meis dare possem. Illud primum, gonorrhæas purgantibus drastice minime tractandas esse, ne lues facilius oriatur. Gonorrhæa nonne morbus uretræ inflammatorius est, deinde abscessum inducens? Sed in suppurationibus purgationes suspectæ. Aperiendæ itaque sunt, diluendæ, abstergendæ, ad cicatricem perducendæ. Purgatio id certe non perficit, & si quandoque perficeret, malo plerumque omine perficeret. Ex Hydrostaticis docemur, fluida eo facilius fluere, ubi minorem resistantiam inveniunt: quare in abscessus apertos uberius fluunt, quia vasa lacerata ea prompte emittunt. Hinc puris copia observatur, quod sæpe non purum pus est, sed cum fluentibus humoribus mixtum. Adhibitis purgantibus affluxus humorum ad glandulas intestinales, intestinorumque arterias exhalantes, invitantur, iidem acriter irritatis, atque (si purgantia drausti-

ca sint) etiam exulceratis, ut mucus & sanguis per alvum sæpe demissi, ostendunt. Minor igitur humorum copia per vasa in abscessu hiantia, feretur. Ex minori humorum copia vasa ipsa, & præcipue venæ cujuscumque generis magis contractæ, miasma in uretra adhuc latens absorbebunt, sanguini tradent, unde luis initium. In abscessibus pulmonum, aliorumque viscerum dolemus valde, nisi cito dirumpantur, quia pus collectum acrius fit, tenuius, reabsorbetur, & febrim purulentam gignit. Ulcera igitur cito abstergenda sunt per abscessus vias, si fieri potest, ut in gonorrhæa; imo valde commodum diluentibus, & emollientibus copiosis propinatis, quibus etiam temperatur acrimonia urinæ per uretram transituræ. Sola aqua largiter epota, emulsiones ex seminibus frigidis, decocta ex malva, gonorrhæas tollunt. Monitum alterum est Balsamica nimis propere danda non esse. Numquam illa danda sunt nisi bene absterfo ulcere, quod a dysuria evanescente, a pure albo, æquali, & modico, & a doloris absentia, dignoscitur; alias pars rursus
in-

inflammatur , ulcus callosum fit , & lues facile inferitur . Idem periculum oritur ab injectionibus , quæ vel partem affectam inflammant , vel adstringunt , sic ut pus cohibeatur . In Ægro nostro morbus recens visus est tolli *ptyalismò* , sed revera latuit per undecim annos , ut latuit in Stellio . In utrisque demum a causa externa fuscitatus est , & in Stellio quidem natatione , in hoc vehementi labore .

Æ G R O T U S VIII.

RUsticus quidam natus ruri , vulgo *Bevador* , in Agro Patavino , corporis habitus biliosus , gonorrhæam virulentam anno 1747. contraxit . Hanc neglexit , quamvis per quadraginta dies stranguriam illi valde molestantem afferret . Paulo post lassitudinem totius corporis expertus est , illiusque corporis constitutio , quam biliosam diximus , cachetica facta est . Dolores quoque per omnes fere articulationes orti sunt , noctu præcipue sævientes . Hæc mala per totum autumnum , & hyemem passus , adventante vere in Nosoco-

Q

mium

mium Incurabilium Venetiarum receptus est , i-
 bique hypocausto , & guaiaci decocto , morbo
 liberari visus est , sanusque quatuordecim annos
 vixit. At mense Septembri anni 1763. ei acris
 dolor subortus est in dextero genu sub rotula
 qui paullatim per totum crus diffusum , eidem
 cruri exostosim intulit spinam tibiæ occupan-
 tem. Idemque dolor ad crus quoque sinistrum
 & ad artus superiores pertransiit. Mense Junio
 anni 1765. in Nosocomium Patavinum se con-
 tulit.

Statim sanguis missus fuit , qui crusta valde
 firma obductus apparuit. Cassia deinde ei da-
 ta ; tum quotidie in balneum immissus per duo-
 decim dies. Pertusa iterum vena , sanguis elici-
 tus crustam æque firmam ac prima vice exhi-
 buit. Signum hoc me movit , ut præfagiren
 hunc Ægrotantem majori mercurii dosi indige-
 re , & longiorem illius curationem futuram. Mer-
 curii sublimati *corrosivi* usum solita methodo in-
 cepit. Vix tria sublimati *corrosivi* grana in mul-
 tas portiones divisa sumpserat , cum parotis glan-
 dula tumere , & dolere coepit , & salivæ flu-

xum promovit. Dolor in ore magnus erat, & sputum copiosum, sed tenuis materiae. Cassiam cum Diagridio dedi, ut ventris purgatio *ptyalismum* imminueret. Quod intra paucos dies factum est: itaque Æger ad mercurii usum reliit. Post aliquot dies prædicta symptomata rursus sævierunt: remedium igitur intermisimus, &que ter fecimus. Duodecim mercurii grana sumpserat, neque dolores quidquam remiserant. Quæ res insolita in hanc sententiam me adluxit, rursus balnea adhibenda esse. Ita factum duodecim dies, simulque potionem emollientis decocti largiter sumpsit. Postea mercurius sublimatus *corrosivus* multis portionibus datus est ad grana octo, cujus vis multo efficacior fuit. Dolores paullatim mitigabantur: sed non imminuebatur exostosis. Ideo inunctionem ex unguento cum mercurio parti affectæ præscripsi, hisque auxiliis unitati restitutus est, relicta tantum in crure laxitate, & exostosi, ob quam, erecto Ægro persistente, vel deambulante, locus, in quo exostosis aderat, sine dolore intumescebat. Corroborantia fomenta ex vino roris marini, corticis

balauftiorum , atque fimilium eum ita juverunt ,
ut crus priftinum , totumque robur acq̄uifiverit .

S C H O L I U M .

Hic Ægrotans nobis exhibere videtur certum
fignum ex fanguinis crufta , facilioris vel
difficilioris morbi . Docet etiam quam rationi
confentanea fit methodus noſtræ præparationis .
Sumpto decimo mercurii grano Æger nihil me-
lius fe habuit , cum cæteros fere a tertio gra-
no melius habentes viderim . Anne lymphæ
viſciditas tanta fuit ut a balneis , & decoctis non
fatis attenuata , mercurii vi obſtiterit ? Id certe
confirmare videtur utilitas , quam repetita bal-
nea attulerunt . An *ptyaliſmus* copioſus præter fo-
litum ex eadem cauſa deducendus ? Sputum pro-
fluens unum , vel alterum diem excitari non
raro obſervavi , & clariffimus quoque Vir de
Haen obſervavit , idque ſapientiffimus Loche
tam rarum dixit , ut in millenis Ægrotantibus
vix unquam viderit : & ſi aliquod ſucceſſerit
illis contigiffe , qui aliud remedium ex mercu-

rio prius fumpferint ; cumque tantorum viro-
rum dicta fumma veneratione colam , in hoc
nostro Ægro , qui mercurium numquam exper-
tus est , sputum tam copiosum a præparationis
nostræ methodo , ni fallor , petendum judico :
quod & Cœli diversitati tribui fortasse potest :
vel maxime quia , primis etiam temporibus ,
quibus hoc remedium sine ulla corporum præ-
paratione dedi , *ptyalismum* aliquem ab eodem
promotum quandoque vidi , ut legere est in
Observationibus in calce hujus operis. Quan-
doque a prima mercurii portione sumpta , spu-
tum non leve natum vidi , sed illud potius a
contractione solidorum , & ab irritatione sto-
machi , atque intestinorum , quam a mercurio
intra sanguinem agentem , deduxi . Hippocrates
melancholicos sputatores appellat , quia irritatis
hypochondriorum vasis æqualitas circulationis san-
guinis tollitur , & uberiori copia ad superiora
fertur . In corporibus fibræ mobilis , atque irri-
tabilis nonne mercurius , qua pollet irritandi vi ,
idem efficere potest ? Remansit in hoc nostro
Ægrotante exostosis cruris ; nec mirum , cum
quo-

quoties legitima illa sit, ossis substantiam afficiens, docente Astruc (a) neque hydrargirosi fere unquam tolli possit.

Æ G R O T U S I X.

NAtalis N. N. sanguineo-bilioſæ conſtitutionis, proceræ ſtaturæ, decimo ſeptimo ætatis ſuæ anno bubonem ex impura venere contraxit, qui a Chirurgo optime ſanatus eſt. Poſt duos annos a gonorrhœa virulenta æque bene liberatus eſt. Elapſis quinque iterum annis venereum bubonem contraxit, quo ſuppurato, per paucos dies pus effluxit. Paulo poſt dolores ſuborti ſunt in genibus, tarſoque ſiniſtri pedis, & in ſcapulis. Ubi ambulabat, aut erectus permanebat, crus ſiniſtrum intumeſcebat. Vere adveniente in Noſocomio Incurabilium Venetiæ hypocausto, & decoctis tractatus fuit; quibus remediis dolores mitigati ſunt, at non extincti. Exiit igitur valetudinarius a Noſocomio illo: & ut ſalutem totam recuperaret, decocta

ex

(a) *Lib. IV. cap. X. de morb. vener. §. V.*

ex fars. paril. una cum quibusdam ex mercurio pilulis sumpsit. Dolores mitigati sunt, superstitē tamen illo sæviori in genu cum inflatione. Tribus annis post rursus in virulentam incidit gonorrhæam, quæ duobus purgantibus *drasticis* substitit, sed statim dolores recruderunt, & simul exiguum tuberculum ortum est circa maleolum, quod cum unguibus scalperet, in ulcus apertum est, & intra menses octo sinuosum factum; unde dolores imminui visi sunt. Deinde alia tubercula orta sunt circa maleolum, & in pedis planta ichorem effudentia, gressumque prohibentia. Spina ossis tibiæ dura, & tumefacta apparuit. Hisce malis cruciatus venit in Nosocomium Patavinum ut curaretur.

Sanguis semel, atque iterum missus est; primum cum crusta fatis crassa, deinde cum tenuiori. Quinto die a balneis inceptis tubercula velut exsiccata visa sunt, & gressus liberior factus. Mercurius solita methodo datus fuit omnino ad grana XIX. Sub finem ventris tormina cum sanguineis dejectionibus inciderunt, quibus Filius meus (ego enim forte aberam) cassia cum

pul-

pulpa tamarindorum , clystere ex lacte cum ovi vitello , & electuario Diasc. Frac. (mercurio intermisso) citissime occurrit . Quinto die absumpto mercurio tubercula exficari coeperunt , & vix quidquam humoris emittebant . Nosocomium reliquit perfecte sanatus . Nihilominus cum adstringentia calceamenta induerit , aliquid in eodem pede postea passus est . Mihi placet vera scribere , nec Mundo imponere .

S C H O L I U M .

DOcet casus hic quam necessarium sit bubones cito suppurari , diutiusque apertoservari ; ex secundo enim bubone nimis cito sanato , luem ortam esse credibile est . Ac ratio illa bubones curandi per resolutionem , quam plures adhibent , non adeo tuta mihi videtur . Cæteroque neque altera eos curandi methodus mihi arridet , per resolutionem purgantibus pharmacicum mercurio peractam ; nisi forte ex mercurio præparata adhibeantur , secundum methodum celeberrimi Astruc , (a) qui præter purgantia eadem præ-

(a) Lib. III. de morb. vener. cap. V. pag. 258.

præscribit , vel per inunctionem , vel per os sumpta , ut in sanguinem insinuata , quidquid per purgantia miasmatis in eundem propulsum fuerit , illud cicurent , atque corrigant . Tertia etiam methodus est qua bubonem venereum ferro extirpant , sed ea periculi plena , ideoque ab omnibus fere improbata . Nonne in vasorum lymphaticorum obstructorum detumescencia miasma lymphæ irretitum per easdem venas facilius repere potest ? Quod minus timeri debet in cruda humorum stasi , & subsequente spasmate *inflammatorio* . Frequentius certe lueni subsequutam esse bubones hac methodo tractatos , quam illorum suppurationem , observavi . Ex gonorrhæa ultima hujus Ægrotantis purgantibus tractata , lues altiores radices egit . In bubone igitur , & gonorrhæa malus humor per affectam partem educendus est . Exsiccatio tuberculorum die quinto a balnei usu utilitatem methodi nostræ præparationis confirmare videtur . Quinto die a mercurio sumpto tubercula magis exsiccata sunt . Non opus est , ut hujus remedii vim eximiam in extirpandis cutaneis

R

mor-

morbis prædicem , quia id omnes norunt . Dy-
 fenteria quæ prope finem morbi accidit , aliquo
 purgante passim adhibito , ut nonnulli faciunt ,
 fortasse vitari potuisset . At cum mercurius su-
 blimatus non certam habeat rationem in mor-
 bos veneno expellendo , & agat in corpora se-
 cundum eorum dispositionem , incongruum vi-
 detur ipsius operationem pervertere : præsertim
 in hac nostra methodo , qua humores magis
 disponuntur ad exeundum per loca illa , quo
 maxime natura vergit . Cur igitur ad alvum
 ejus vim consulto determinabimus , si cum de-
 terminatur , ut plurimum , molestiam affert ,
 ut in hoc Ægrotante , aliisque observavi ; &
 interdum periculum quoque ? Hinc si tormina
 oriuntur , medicamenti usus per dies aliquot
 intermittitur . Nihilominus si per alvum suam
 vim exerat sine torminibus , & *sanguineo-muco-*
sis excretionibus , naturæ opus relinquendum
 est , cum hæc doceat Locher (a) *Felices vero*
illi , qui a remedio bis , terve de die purgantur ,
citissime enim restituntur . Juvat tamen aliquan-
 do

(a) *Ibidem pag. XVI.*

do alvuum enemate , vel cassia cum diagridio , ubi ea fuerit adstricta , subducere . Modicus salivæ fluxus , & urinæ copia duæ illæ sunt viæ per quas mercurius hic sibi relictus miasma venereum , ut plurimum , eliminat ; eæ igitur minime intercludendæ sunt .

Æ G R O T U S X.

Mulier annorum 20. pleno corporis habitu , cum a tribus mensibus prægnans esset , feбри tertiana duplici correpta est cum gravi capitis dolore . In Nosocomium excepta est ; cumque jussissem ei sanguinem mitti , negavit se id passuram , propterea quia gonorrhæa laborabat . Sanguis nihilominus ei missus fuit . Deinde decocta emollientia & refrigerantia præscripta sunt , & citissime a febre liberata est . De Nosocomio decedere voluit . Consilium dedi , ut serum vaccinum , & emulsiones ex sem. frig. fumeret : at illius egestas remediorum usum prohibuit . Uno elapso mense in Nosocomium rediit eadem adhuc durante gonorrhæa ,

accedentibus crustis rubris in fronte, & hinc inde per totum corpus. Mercurii usum sublimate *corrosivi* statim incepit, quoniam graviditas præparationis nostræ methodum non admittebat. Tertio mercurii grano sumpto crustæ decidere coeperunt: nihilominus linimento *cosmetico* supra memorato, illas illiniri voluimus: septem mercurii grana data sunt, neque ullum est passa symptoma, præter anxietatem præcordiorum postremis diebus. Urinæ fuerunt copiosæ. A crustis, & a gonorrhæa sanata est.

S C H O L I U M.

VEr saluberrimum esse Hippocrates docet. Qui igitur in eo contingunt morbi, facilius judicantur. Febres tertianas subrepentes venæ sectione potius, quam cortice Sydenhamius curat. Id ego quoque feci, habita præcipue ratione Ægrotantis temperaturæ. Nec me quidquam gonorrhæa exterruit, cum celeberrimus Astruc ejusdem curationem a phlebotomia incipiat: ac merito; quia morbus hic fit cum
in-

inflammatione. Liberata est a febre, non a gonorrhæa, quia remedia neglexit. Nil igitur mirum, si paullo post lues orta sit. Nec me ab usu mercurii sublimati *corrosivi* graviditas deterruit, qui scirem clarissimum Astruc, (a) urgente morbo, inunctionem ex mercurio etiam in prægnantibus adhibere: atqui lenior est per sublimatum curatio, nec ullum periculum creat. Imo testor, me neminem, quovis veneræ labis gradu infectum, curasse, qui levamen saltem aliquod non susceperit; neque ullum periculum hoc medicamentum attulisse vidi. Tuto igitur, & feliciter mulieri huic, quamvis gravidæ, illud propinavi, cum Locheri sapientissimi hæc verba timorem omnem discutiant (b) *gravidæ ipsæ, vel insciæ graviditatis, vel eam celantes, sine minima noxa per mensem & diutius sumpserunt spiritum*. Anxietas præcordiorum, quam extremis diebus induxit mercurius, a nimia vasorum distensione petenda videtur, quia primis graviditatis mensibus, non omni sanguine uterino a par-

(a) *Lib. IV. Cap. VIII.*(b) *Loc. cit. pag. 38.*

vo foetu absumpto , in vasa viscerum naturalium major ejus copia irruit , quæ viscera a medicamento nonnihil crispata , liberum sanguini ipsi circuitum non relinquebant . Parva mercurii quantitate opus fuit , quia morbus recens facile depelli poterat .

Æ G R O T U S XI.

ANgelus N. N. ex rure *Montà* agri Patavini , annorum 39. , temperatura calida , & humida bubonem ex venere contraxit . Crudus permansit dies XIX. donec nocte quadam copioso sudore erumpente , resolutus fuit . Post annum , ex impuro concubitu gonorrhæam suscepit , quæ sibi relicta sine ullo remedio intra tres menses cessavit . Paulo post dolor scapulas humerum dexterum , omnesque inferiores articulos sinistrae partis , occupavit . Repente pus exire coepit ex digito pollice sinistri pedis , ex parte quæ sub ungue est , quod per annum cum dimidio symptomatibus fere omnibus tunc silentibus , perduravit . Vix pus substitit , cum
do-

dolor gravis os calcanei invasit , ut illo solum premere non posset . Illico ad medicum confugit , qui duabus sanguinis missionibus , & decoctis sudorem cientibus Ægrotantem sanitati restituit , qua annos fere quatuordecim usus est . Quibus elapsis , *lumbago* suborta est ab ultima lumborum vertebra per coccygis os diffusa cum torpore , & gravitatis sensu ; qui torpor etiam ad crura propagatus potentiam corpus sustinendi illis ademit . Itaque in Nosocomium illatus est .

Sanguinem bis misimus , crustamque satis firmam tum prima , tum secunda quoque vice exhibuit . Deinde , præmissis balneis & decoctis , ad mercurium sublimatum *corrosivum* devenimus , a quo nulla est inducta sensibilis mutatio . Grana mercurii xxx. sumpsit : sed jam a viginti granis stupiditas , & gravitas crurum sublata est , illaque in omnem partem movere , nondum tamen ipse per se stare poterat . Consilium dedi ut se conferret ad Thermas Aponenses . Ita cruribus valebat , ut gressu , quamvis non omnino firmo , de Nosocomio decesserit , baculo adjutus .

S C H O L I U M.

PRotinus de hoc Ægrotante coram discipulis præfagivi difficilem admodum curationem futuram, cum Hippocrates doceat, morbos nervorum difficilius solvi, quam morbos venarum; id confirmante Astruc de venereis quoque. Quando miasma celticum motum musculorum infirmit, signum est illud lympham membranæ cellularis nervorum inquinavisse, ad quæ vasa medicamenta ex mercurio vix pervenire possunt. Hinc sanationis difficultas. Sed alias quoque observationes hæc historia nobis exhibet, & quidem illam inprimis, quam alibi attigimus, veneri bubonis dissolutionem male tutam esse. Sublatus est hic bubo naturæ vi; sed fortasse penitus difflatum miasma non fuit, quod postea a gonorrhæa adauctum gravia intulit symptomata. Illud quoque evinci potest, venereum morbum non sanari a natura, præcipue cum sanguinis lympham infecit: pus enim a digito pollice erupit per annum, & ultra cum sympto-
ma-

matum fere omnium extinctione : sed eadem symptomata reverfa sunt , ubi pus exire defuit . Curatione igitur indiget morbus hic , quæ specificis medicamentis perficitur , cujus generis multa Auctores prodiderunt : hypocaufta , & hydrotica ligna , sulphureis præcipue constitutionibus , quam maxime obesse ex allatis historiis , intelligitur . In corporibus succosis , si quando juvant , in recentissimo tantum morbo juvant . Si vero morbus inveteratus fit , & intimiora corporis invaserit , nisi Utheniana methodo adhibeantur , nullum afferunt levamen ; & si afferunt , constans non est , ut in hoc Ægrotante , qui post annos quatuordecim sine nova causa ab eodem morbo violentius aggressus fuit . Unica igitur spes superest in remediis ex mercurio paratis , quæ varia variis temporibus adhibita fuerunt .

Primis temporibus molestissimus *ptyalismus* perunctionem cum mercurio , auctore Beringario Carpenſe , excitabatur : sed multi in curatione ipsa interierunt : quales casus nostris etiam temporibus non defuerunt . Nec defuerunt , qui

fummo cum Ægrorum damno *ptyalismum* ope
 suffumigii ex cinnaberi tentarint. Periculosissi-
 ma hæc methodus est, nec satis certa, cum U-
 thenius novies fuerit inunctus, nec umquam
 sanatus, quod quidem humano generi profi-
 cum fuit, quia novam methodum a me quo-
 que usitatam optimo cum successu, excogita-
 vit. Exterriti Medici ab infaustis eventibus ple-
 nioris inunctionis, alias ex mercurio præpara-
 tiones invenerunt: inprimis Paracelsus Aquila-
 lam albam, Valentinus ex mercurio panaceam,
 & Riverius Calomelanum. Sed hæc quoque di-
 rum salivæ fluxum excitant, nec omnino cer-
 ta sunt, ut videre est in historiis eorum, qui
 hac methodo tractati fuerunt. Hinc imperiti
 quidam Clinici valde falluntur, cum ex copia
 lymphæ crassæ, & ponderosæ per sputum excre-
 tæ, omnia bona Ægris suis ominantur, tam-
 quam morbi causa ita expelleretur. Mercurius
 hoc modo exhibitus, vasa lymphatica salivæ
 glandularum discindit. Quid igitur mirum si ex
 iisdem lymphæ vel uberrime profluat? Viscida
 cum illa sit, nonne indicium est a mercurio
 fu-

subactam non fuisse ? Pondus quod habeat , id si quis tribuat mercurio ex laceratis vasis simul exeunti , lymphæque irretito , fortasse a vero non aberrabit . Symptomata luis , quæ quamvis mitiora vel remanent , vel aliquod post tempus recrudescunt , ut sæpissime fit in hac methodo , eam male fidam esse demonstrant . Incerta pariter ea est , quæ Bellostianis pillulis peragitur . Hæc alvum subducunt . Agunt igitur in primas vias , a glandulis intestinorum liquidiora evocant , crassioribus remanentibus . Non inficiat quidem aliquam mercurii portionem etiam in sanguinem reperere , sed modica est , quia pars major cum fæcibus per alvum emittitur . Ego certe , nisi recentissima fuerit lues , hisce pillulis eam numquam eradicatoriam fuisse observavi , multisque novam medicinam adhibui , qui ante sine constanti profectu remedio illo usi fuerunt . Ad hanc classem refertur etiam æthiops mineralis rhabarbaro mixtus , qui aliquibus pro arcano est . Itemque decocta , & vina quorundam Agyrtarum ex lignis Hydroticis , agarico , colocynthide , aliisque similibus parata , quæ lym-

pham copiosam , mucum , sanguinem interdum , per alvum expellendo , Ægrotis vanam spem afferunt , morbi causam e corpore eliminari . Hæc numquam morbum tollunt , imo exasperant , si alicui dentur siccæ corporis constitutionis , vel cui pulmo , aut viscus aliquod male affectum sit .

Mercurii diaphoretici quoque variæ sunt præparaciones , quibus Clinici utuntur , cum decoctis ex Sarfa paril. & radic. Cin. Sed raro quidquam proficiunt , aut parum certe proficiunt . Quandoque passim purgantia pharmaca exhibent , ut quæ diaphoretica vi attenuata sunt , per alvum eliminantur . Methodus hæc rationi minime consentanea est , quia remedii effectus contrario motu perturbatur . Omnium harum methodorum cum junior adhuc essem , periculum feci , easque infidas satis superque deprehendi . Cum enim Ægros hac lue infectos pene innumerabiles curandos habuerim , occasio fane non defuit plura medicamenta tentandi , & noscendi quæ certiora , tutioraque sint . Hæc inter inunctionem cum mercurio secundum methodum Mon-

speliensem , aliamque Uthenii , & mercurium sublimatum *corrosivum* ego excellere inveni . Sed trium horum auxiliorum , aliud alii vel corpori , vel morbi gradui convenit , quod cognoscere prudentis Medici est . Et si quis forte fuerit , qui aliquod ex his tribus præfidiis tamquam tutius extolleret , a vero quam maxime recederet . Hæc ego cum scribo , non doctis & sapientibus Viris , sed discipulis meis scribo , quos nollem cuicumque Scriptori temere credere , imperitis Clinicis multo minus . Interea illud verisimile est , venereum morbum vitium esse lymphæ crassioris , & viscidioris factæ peculiari cum acrimonia . Cujus visciditatis , & acrimoniæ gradus pendet a vi miasmatis a quodam certo corpore in aliud certum corpus ducti , a morbi duratione , aliisque causis a medico diligenter explorandis . Ex hisce prudens medicus methodum præparationis determinare potest , cum aliquando laxandum magis , aliquando magis demulcendum sit . Hinc decoct. sars. paril. cum lacte asinino in corporibus flegmaticis , & melancholicis : decocta Cann. Mont.

cum

cum caprino lacte in sanguineis : & decoct. radic. cinn. cum vaccino lacte in biliosis convenire magis videntur. Sed hæ generales sunt regulæ , quæ sæpe variant ratione symptomatum. Numquam tamen attenuandi , & demulcendi variat ratio , ne mercurius , vel decoctum crassiora inveniens , tenuiora tantum expellat , vel crassiora offendens magis exasperet. Hic tamen Ægrotans , de quo sermo adhuc fuit , nulla omnino methodo sanari potuit , neque sanabitur .

Æ G R O T U S XII.

MUlier annorum 30. corporis habitus sanguineo-cholericus ex impuro concubitu pudenda porris undique obsessa habuit. Post menses duos cutis tota scabie , maculisque croceo-viridibus foedata est. Cum in Nosocomium ingressa esset , curationem ejus secundum meam methodum institui. Bis sanguis detractus est , primum cum crusta satis crassa , deinde cum tenuiori. Mercurium sublimatum *corrosivum* sumere coepit , sed ob quamdam mentis imbecil-

litatem cum multum bibere respueret, damnique non parum acciperet, a medicamento abstinere iussa est. Decocta ex ligno sancto illius temperaturæ non conveniebant, nec morbum extirpare poterant nisi Utheniana methodo, propinata. Quare inunctionem ex mercurio eadem methodo qua in quinto Ægrotante, instituimus, eandemque linimenti dosim adhibuimus. Nulla in illius corpore mutatio facta est: ne indicium quidem *ptyalismus*. Usus remedii tempore menstruorum intermissus, postea repetitus est etiam quotidie inungendo, sed nullum omnino salivæ fluxum movit, cutis tamen mundata fuit, & prope curationis finem porris forfice excisis, mulier sanata de Nosocomio decessit.

S C H O L I U M.

POrri venerei nil aliud sunt quam nervearum papillarum eroso, a miasmate, epithelio, quo firmabantur, productiones. Cellulosa earum membrana minus cordis vi impellenti resistit: colliguntur igitur in ejus cellulis hu-
mo-

mores , & porri excrescunt cum dolore , quia nerveæ fibræ ab humorum pressione distrahuntur . Inflammantur quandoque , indurantur , & carcinomatis naturam induunt . Hi sive temporis progressu , sive primitus erumpant , luem adesse testantur . Pustulæ igitur scabiosæ , cutisque maculæ a venereo miasmate ortæ sunt . Quamobrem remediis ex mercurio morbum tractavimus .

Mercurius sublimatus *corrosivus* aptissimus erat , cum in morbis cutaneis summopere valeat . at quia mulier hæc a copioso potu abhorrebat , a remedio illo abstinere satius fuit , ne graves turbæ excitarentur . Potio larga necessaria est etiam in linimento ex mercurio , sed minus periculi est si omittatur . In usu sublimati *corrosivi* res aliter se habet . Nec mirum esse debet sine *ptyalismo* morbum sublatum fuisse . Id non hæc modo historia , sed & aliâ Adolescentis cujusdam , qui tribus unciis mercurii consumptis in unctioe sine salivæ emanatione , sanatus est ; & aliæ quoque non paucae significant .
Curatio venerei morbi in eo consistit , ut lym
pha

pha attenuetur , & liberius per omnia vasa fluere possit . Id mercurius agit , & quandoque sine sensibili separatione agit . Satis est , ut ab eo globuli lymphatici nimis compacti a mutuis nexibus dividantur , & vasorum diametro proportionem respondeant . Æqualis tunc humorum circulus redditur , & symptomata morbi recedunt , quæ a lentore ejusdem lymphæ antea progignebantur . Quomodo id mercurius sublimatus *corrosivus* peragat , jam demonstravimus ; nunc quomodo id faciat vivus , dicendum est .

Ut autem id pateat , mercurii vivi gravitas specifica cum sanguinis gravitate sub eodem volumine comparari debet , quæ se habebit ut quatuordecim ad unum . Deinde ejus spherica natura , & facilis ad abeundum in minores globulos , consideranda est , tum summa ejus nobilitas etiam attendenda , sive ea sphericæ tantum tribuatur figuræ , sive etiam alicui vi eidem insitæ , & nondum satis cognitæ . Itaque per cutis poros in sanguinem insinuati mercurii globuli sub eodem volumine quo sanguinei , & lymphatici , uberiores materiam continen-

tes , tanto gravius quam illi , vasorum latera premunt , quanto illis graviores sunt . Cum autem elasticorum corporum distractionibus proportionales sint contractiones , inde fiet , ut mercurius eodem motus gradu repellatur , quo ipse vasorum latera distraxit : ex hac actione , & reactione solidorum motus adaugebitur , & tota fluidorum massa celerius movebitur , ut celeriores pulsus jam ostendunt ; atque humores non tantum movebuntur celerius , sed etiam in partes minores dividuntur , quia mercurius sphaerica figura donatus , puncta contactuum mutare semper cogitur ; eo quod tangit corpora secundum punctum , quod numquam potest esse firma basis corporum ; idque magis accidit , ubi corpora tacta elastica sunt . Hæc præcipua ratio est summæ mercurii mobilitatis . Ex hac summa mobilitate , atque variatione contactuum in sphaerulas adhuc minores subdividetur , quæ areas fluidorum permeare valebunt , suoque motu & gravitate nexus globulorum sanguinis , & lymphæ disjicere , & in globulos minores redigere . Multiplicatis globulis , eorumque superficiebus

majus spatium ad eandem massam continendam requiritur : itaque in vasorum latera prementes humores ea magis distendunt : hincque pulsus magni & aperti fiunt , ut videre est post mercurii applicationem . Ex hac actione , & reactione mercurii , hæc ipsa fluida attenuantur , & promptiora ad motum fiunt , circuitusque eorum expeditior , atque æquabilior evadit , & venerea mala vel leniuntur , vel prorsus evanescunt . Leniuntur quoties solutio viscerum in arteriis ferum vehementibus fit , remanente visciditate in lymphaticis : evanescunt quoties liquida ita solvuntur , ut expedite , & æquabiliter fluere possint . Sed quædam alia consideranda sunt , quia morbus per plures annos quandoque quiescit , & postea , aliqua causa etiam levi accedente , excitatur . Quo in casu dicendum est : quæ suapte natura liberiores & promptiores motum habent , ut serum , & lymphæ , minime vitiosa esse ; pingua vero , quæ tardiora sunt ad motum , in se miasma involutum adhuc retinere , quod postea vi aliqua extricatum , recrudescat . Nihilominus fieri potest , ut actione , atque rea-

Etione mercurii solvantur omnia ; & virus per
 perspirationis vias eliminetur ; idque credibile
 est in nostra Ægrotante , & in memorato Ado-
 lescente evenisse . Cujus autem naturæ sit mia-
 sma hoc adhuc detexit nemo , neque fortasse de-
 teget , quia sub sensu non cadit : illud certum
 est , ipsum agere , quamvis exigua quantitate
 susceptum . Non me quidem latet , quæ Boy-
 leus memoriæ prodidit de grano cupri soluto
 dolii aquam tingente , deque grano mosci per
 cubiculum particulas odoriferas viginti annos
 diffundente . Sed id quidem partium tenuitatem
 significat . Ipsum miasma venereum exigua mo-
 le contrahitur sed totam lympham condensat ,
 totamque corporis œconomiam pervertit . Viden-
 dum est tamen an pravi effectus ab ipsa lym-
 pha stagnante tantum , & veneno infecta ; an
 etiam partim ab eadem , utpote ex mora ipsa
 magis acri facta , dependeant . Quomodocumque
 res se habeat , miasma hoc partibus tenuibus
 constare verisimile est , quæ irretitæ corporis hu-
 moribus incrassatis , cum ii a mercurio atte-
 nuati fuerint , ipsæ facilius extricabuntur , &

per

per urinas , vel perpirationem , vel alias etiam non sensibiles vias , expellentur . Quod a mercurio sublimato *corrosivo* , & ab inunctione cum mercurio sæpe fieri videmus . Hinc intelligi potest quanto in errore versentur qui Ægrotos non nisi per *ptyalissimum* copiosum sanare se posse putant . Modum quo salivæ fluxus copiosus a mercurio excitatur , nemo novit opinor ; quamvis multa a multis dicta sint . Constat autem inunctionem ex mercurio in corporibus sanis æque atque in iis , quæ Lue venerea affecta sunt , salivam uberiolem movere . Ratio igitur vel in ipso mercurio , vel in humano corpore , vel in utrisque quærenda est . In mercurio solo minime posita esse videtur , quia præter salivæ glandulas , innumeræ aliæ sunt hinc inde intus , & foris per corpus dispersæ , quas certe mercurius pervadit , & tamen in iis nullas turbas excitat . Illius figura , tenuitas , & mobilitas suadere videntur , eum vasa lymphatica omnium glandularum permeare , & præcipue cum non desint historiæ , quæ mercurium inventum fuisse in diploe ossium cranii ostendant . In corpore igitur

tur humano , & præsertim in salivæ glandulis ratio quærenda est. Norunt chimici salivæ , magnam lymphæ partem , parum olei , modicumque falis subsalsæ naturæ , inesse : sed insuper norunt mercurium saliva subactum fixari. Id ut contingat , necesse est mercurii partes suam mutare figuram , quod salibus salivæ fit infinuatis inter ejus porositates , qui eas partes polygonas faciunt ex rotundis. Hinc mutata figura , & angulorum multiplicitate , suoque , quod numquam amittit , pondere , glandulas urget , irritat , inflammat , exulcerat , atque ab erosione vasis copiosa saliva profluit. Id jam ostendunt præcedentes gingivarum rubores , dolores , iidemque affectus omnium glandularum oris. Hinc mephtis ab ore spirat , quod imperiti Clinici miasmati venereo exeunti tribuunt , cum ab oris ulceribus semper humidis , novoque aere tactis , humores magis corrumpente , dependet. Inflammatio vero quandoque tanta fit vel in pharinge , vel in laringe , ut omnimode deglutitio impediatur , vel suffocationis periculum immineat. Mulierem quamdam olim cu-

ravi , in qua levis inunctio tantam faucium inflammationem excitavit , ut nec deglutire , nec loqui posset ; itaque scripsit : *hoc non christiani medici , sed prorsus barbari remedium esse .* Casus hic me cautiorem reddidit in *ptyalismo* excitando : imo & hac ipsa , & aliis de causis adductus sum , ut fluxum copiosæ salivæ evitandum crediderim in hoc morbo : cum ab eo hæmorrhagias , & gangrænas perniciosissimas interdum ortas viderim . Quod etiam clarissimus Locher testatur his verbis (a) : *Ita & in Nosocomio ad Sanctum Marcum mos invaluit Lue affectis curam facere mediante salivatione quotannis vere , & autumno instituta . Molesta æque , & periculosa hæc Ægris fuit , dum his sub toto salivationis tempore supine decumbere haud licuit : etenim , si quidam sui obliti supine jacuerunt , aut plane in tali situ dormire cœperunt , instantanea metastasi ad encephalon facta : convulsi vale dixerunt vicinis decumbentibus , ocius periere . Alii ex acri remedii indole , vomitum , hæmophthoem , dysenteriam acceperunt haud raro indomabilem . Sæpius accessit ex nimia*

mia

(a) In observat. pract. circ. Luem ven. cap. I. pag. XI.

mia humorum resolutione periculosum exantema miliarare. Quidam salivabant nimium, tantaque mala passi sunt, ut ipsam mortem cominus viderent. Tale ludebatur Ægris periculum nec minus adstantibus offensa hæc cura evasit. Horrenda illa intollerabili medicatione tantis periculis stipata admotus, deliberavi sæpe de alia tutiori methodo, minusve molesta Ægris, & adstantibus. Quam tutiorem methodum in mercurio sublimato corrosivo invenit.

Ut autem nostra sententia magis confirmetur ad ea, quæ mercurius quandoque in intestinis agit, attendendum est: diarrhæas, & dysenterias promovet, quia ibi humorem, (consentientibus scriptoribus omnibus melioris notæ) salivæ similem invenit, præcipue in pancreate. Hinc celeberrimus Astruc in regione pancreatis dolores præcedentes hosce affectus, observavit & ego quoque observavi; qui cito sedandi, nisi irreparabile damnum afferant. Atque ex hoc quoque intelligere licet, veneream Luem minuto tuto per *ptyalismum* curari. Quapropter methodus ista proscribenda videtur; & jure scribi clarissimus de Haen loquens de vi mercurii fu-

blimati corrosivi : (a) sed si hinc vituperaverit
 eam quis a fortiore , ut ajunt , debet ptyalismum
 vituperare . Necessarium non esse salivæ fluxum
 in curando venereo morbo illi fidem faciunt ,
 qui sine illo sanati sunt . Hinc ad rem maxime
 faciunt ea , quæ Sydenhamius , Boerhavius , a-
 liique scriptores de mercurii facultate excogita-
 unt , quam non specificam in oppugnando vene-
 reo miasmate , sed ad humores tantum solven-
 dos , aptam esse agnoverunt ; iisque fluidis fa-
 ctis venenum simul eliminari : sed insuper vim
 vitæ requiri , qua humores illi una cum mia-
 mate foras amendantur : quod consequi vix qui-
 em possumus , ubi Ægrotans diro ptyalismo ,
 vis doloribus , inflammatione , exulceratione , &
 febre infirmatur . Id olim novit clarissimus Fer-
 elius hæc docens (b) atque adeo durum est hoc
 medicationis genus , ut perire morbo complures ma-
 rant , quam tanto periculo , tam acerbo discrimine le-
 vari ; quamquam vix centesimus levatur , recidivo ,
 et plurimum , Ægro . Hanc igitur curandi metho-
 dum

V

dum

(a) Cap. XII. de varior. medic. effic.

(b) De Luis vener. curat. per Hydrar. cap. VI. pag. 323.

dum non tutam primis etiam temporibus Windelin. Hock de Brucheneau ann. 1514. Gulielm. Rondelet ann. 1560. Georg. Gord. 1568. Henric. Haguenot 1734., & Chicoyneau agnoverunt. Qua veritate ducti Galli Medici, inter quos hoc sæculo floret Astruc, & ipso fevrior Guisart *ptyalissimum* moderari conati sunt. Eo tandem sapientissimi Viri Swietenius, de Haen, & Locher devenerunt, ut mercurio sublimato *corrosivo* sine ullo salivæ fluxu veneri morbi perfectam curationem invenerint. Nuper rime autem id fieri posse, & debere, inunctione etiam cum mercurio adhibita, multis observationibus clarissimus Coste Junior confirmavit, illosque irridet, qui salivæ fluxum ad hunc morbum expugnandum necessarium esse contendunt. Hunc audiamus quæso: (a) *l' esempio di questa ammalata prova quanto sia ridicolo, e stupido il credere, che la salivazione sia utile per guarigione dei mali venerei.* Quod olim etiam ipsemet Astruc, quamvis alibi aliena proferat, (b) fie-

(a) Nelle sue osservazioni prat. sopra le malatt. vener. *Osservaz. V. annot. VII.* (b) *Lib. IV. Cap. IX. pag. 433.*

fieri posse asseruit ; (a) ecce ejus verba : *plerique demum de futuro remedii successu male inde augurantur , veriti ne defectu salivationis curatio quoque defectura sit : quasi seminium morbosum curari non possit , nisi foras exterminetur . Sed nae illi errore tenentur maximo : jampridem enim palam est observationibus , veneream Luem sine salivatione ulla radicitus extirpari . Et sane cum morbus contrahatur sine humore ullo conspicuo , qui intro subeat , nequaquam mirum videri debet , si perfectam curationem recipere possit sine ulla manifesta evacuatione . Adde porro defectum salivationis plerumque suppleri alvi fusione , diuresi , sudatione vel insensibili perspiratione , quae singulae evacuationes deficientis salivationis vicariae esse possunt .*

Ex quibus aperte liquet , naturam quandoque , larga etiam adhibita inunctione , *ptyalismum* arcere , morbumque nihilominus curari . Quod ipsemet Sydenhamius etiam observavit : (b) *In hujusmodi Aegris maxime cavendum est , ne ani-*

(a) *Ibidem Cap. VIII. pag. 417.*

(b) *Epist. secund. respons.*

mo nimis obstinato salivationem importunius urgeat
 (Medicus) recalcitrante natura , atque ab isto e-
 vacuationis genere prorsus abhorrente ; quod qui mi-
 nus intellexere , Ægros haud paucos letho dederunt .
 Ad quod periculum tollendum , consilium dat ,
 ut rariores fiant inunctiones , ut interponatur
Turbit minerale , & *mercurius dulcis* , & ita
 concludit : atque hoc pacto universa hujus morbi
 symptomata tandem expugnabis , concesso utique de-
 bito temporis spatio .

Quare si natura , largiori etiam inunctione ad-
 hibita sine *ptyalismo* , curat morbum : si ex Sy-
 denhamio is alio pacto perfecte expugnari po-
 test : si observationes adsunt innumeræ id con-
 firmantes , cur a medico copiosus salivæ fluxus
 non impedietur , ne maxima tormenta , & pe-
 ricula Ægros teneant ? Id a sapientissimo Astruc
 his verbis desiderari videtur : *Igitur tantum abesse*
ut Ægrotantibus , quos in hydrargirofi ptyalismus
destituit , causa ulla sit , cur vicem suam doleant
modo recte , & ex artis legibus procedatur , ut con-
tra potius sibi jure merito gratulari debeant , quod
sibi datum sit rara satis felicitate absque tædio , &

periculo salivationis , atque adeo tutiusque , commodiusque a venereo morbo convalescere .

Hæc certe felicitas nostris Ægrotantibus obtigit , ut absque diro *ptyalismo* sanarentur , aut mercurio sublimato *corrosivo* , aut inunctione ex mercurio , peculiari methodo adhibita . Ad *ptyalismum* autem impediendum præcipere soleo , ut Ægrotantes interdium vino austero gingivas , totumque os colluant . Quod si nihilominus ille interdum oritur , statim cathartico pharmaco vim mercurii alio deducere studeo , ut diutius in sanguine retentus lympham magis discindat , magisque subigat . Si autem in curationis fine aliquis salivæ fluxus appareat , illum fovere soleo , dummodo lenis , tenuisque salivæ sit ; tunc enim fere semper lymphæ tota subacta est . Sed nostræ præparationis methodus , & ratio adhibendi remedia ex mercurio parata , efficit , ut nullus , vel saltem modicus *ptyalismus* excitetur . Qui si forte propter corporum *idiosyncrasiam* urgeat , cito nostra methodo etiam tollitur , a qua certe numquam recedam , ubi res postulabit , modo mercurium sublimatum *corrosivum* ,

modo vivum cum inunctione, modo dulcem adhibendo, quamvis ab hoc postremo valde abstineam: tres enim mihi venereum morbum curandi familiares sunt methodi, ut jam innuimus, (a) neque ex his aliquam præfero, quoniam harum quælibet pro ratione morbi, ejus gradu, Ægrique constitutione anteferri debet; reliquis tunc duabus inferioribus imo damnum inferentibus. Nec me quidquam moveant verba illius Viri, qui inunctionem ex mercurio cæteris esse methodis præferendam asseruit, maxime quia morbus venereus per vasa lymphatica venosa introducit, & ita mercurius morbum ex radice quasi sua sensim evellit. At venerea symptomata a Lue distinguenda sunt. Propagatur quidem venereum miasma per vasa lymphatica venosa; & bubones, gonorrhæas, ulcera, porra, aliaque mala, pro diverso suæ propagationis loco, gignit, quæ peculiaria venerea symptomata denominantur: cum vero lymphæ hoc miasmate infecta sanguini traditur, totamque ejus massam inquinat, tunc tantum Lues dicitur. Hinc cum

ar-

(a.) Pag. CXL.

arteria conus convergens fit , & divergens vena , clarissime intelligitur , ut Lues eradicetur , arteriarum sanguinem , earumque lympham per vasa sui generis fluentem attenuari , atque exfolvi debere : cum lymphæ infecta aptior sit ad lentescendum in decrefcentibus arteriis , quam in venis . Quod si quis forte dixerit , mercurium per inunctionem citius in sanguinem permeare , quam per os sumptum , consideranti tardiffimum lymphæ motum per vasa lymphatica venosa , totque glandularum machinulas , veluti totidem vectes qui lymphæ motum adjuvent , ejus error apertiffime constabit .

L E C T O R I .

OCtius , quem hic adjicio libellus , a me novem abhinc annis in lucem editus , variis postea temporibus , & locis excusus est . At quoniam , iteratis editionibus , ut fit , quamplurimi irreperant errores ; & isthæc , qualiscunque , adhuc a multis postulabatur opella , eam rursus typis committere statui ; & huc præsertim conjiciendam putavi ob maximam cum cæteris Observationibus adfinitatem . Emendatorem igitur , & auctiorem in aliquibus , editionem habebis , quod tibi non ingratum fore confido .

HISTORIA

*Aliquot Curationum Mercurio sublimato
corrodenti perfectarum.*

Cum duarum Gherardi Swietenii epistolularum exemplum, quod in calce hujus libri positum est, in manus pervenisset meas; quibus in epistolis mercurii sublimati corrodentis non modo ad Veneream Luem, verum etiam ad alios difficiles morbos sanandos, vis prædicatur, & quo modo eo utendum sit, exponitur; Viri celeberrimi nomine, & nota pharmaci efficacia pernotus, mecum ipse constitui, ubi primum occasio se præbuisset, experiri quam bene res succederet. Quæ quoniam ex voto non semel cecidit, muneri mei esse duxi, historiam curationum eo medicamento a me perfectarum, conscribere,

& publicæ luci committere : hac præsertim de causa , ut si qui essent ex nostris Medicis , qui id remedium adhibere non auderent , inanem metum excutere possent. Sed ne quis dicat me temere fecisse , qui tam violentum medicamentum præscribere non dubitaverim , sciendum est me multum & diu cogitasse , quantum posset ex eo boni , vel mali nasci , ac tandem in eam sententiam venisse , ut id perquam utile interdum futurum existimarem. Deinde de eo multa cum essem loquutus Bononiæ cum Viro clarissimo Galio , is me certiore fecit , hoc ipsum non modo non noxium , verum etiam efficax esse medicamentum. Accedit , quod notum mihi erat a uno ex meis discipulis , multo antequam de Swietenii methodo quicquam esset auditum , ipsum corrodeute sublimato eo modo dato , quem Boerhavius proponit , sanitati restitutum fuisse rusticum quemdam longo , eoque gravi morbo laborantem. Egi propterea de hac re cum Bartholomæo Juliario amicissimo homine , & nobili hujus Urbis Medico , petiique ab eo , ut vellet ipse primum tentamina facere in Noso-

comio , in quo milites curantur , quorum corpora firmiora fere sunt . Is mihi benigne fatiscit sic , ut protinus aliquot ægros eo medicamento curare cœperit satis prospere . Quos quidem ægros , & ego sæpe , & nonnulli mei discipuli assidue inviserunt , ut omnes medicamenti effectus , & quotidianas mutationes notare facile potuerimus . Hisce momentis , Swietenii iudicio , & fide jam antea motus , tandem adductus sum , ut in meis quoque ægris , nobiles in primis personis , idem medicamentum adhiberem . Cujus quidem nomen ipsum terrere prudentem Medicum potest , quod pessimum venenum indicare solet . Sed primum Boerhaavius vir summi ingenii , & multæ artis docuit temperare illud sic , ut , summoto periculo , eo uti liceat , tamquam utilissimo medicamento , utque interdum cæteris præstantiori . Verum ibidem breviter , & obscurius fortasse quam par erat , modum exposuit , quo dari debet . Sunt enim hæc ejus verba : (a) *Granum unum aquæ uncia dilutum dat remedium cosmeticum pru-*

(a) *Elem. Chemic. T. II. P. 3. Process. 198.*

denter usurpantibus. Venenum omnium insectorum cutaneorum simplici lotura. Si drachma talis mistura Syrupo Violaceo mitificata potatur bis terve in die, mira præstat in multis morbis incurabilibus. At prudenter a prudente Medico; abstine si methodum nescis. Postea Swietenius duabus iis, quas supra memoravi, epistolis latius quædam deduxit, quædam mutavit, quædam etiam adjecit. Nam loco aquæ, frumenti spiritum rectificatum fumi jubet ad sublimatum solvendum. Apud nos, quia frumenti spiritus non facile invenitur, vini spiritus fumi potest, cum, laudato Boerhavo observante, (a) spiritus ex quocumque vegetabili fermentatione parati, & rectificati, nihil fere differant inter se. Eademque opinio ratio, quæ facit, ut nos vini spiritum adhibeamus, fecit ut Swietenius frumenti spiritum adhiberet, quod is facilius in iis regionibus comparari possit. Ego vini spiritu sum usus. Porro observavi unum sublimati granum facilius, perfectiusque in duabus ejus spiritus vini uncis dissolvi, quam in eadem aquæ quantitate, in qua

(a) *Loc. cit. P. I. Proceff. 43.*

qua aliquid ejusdem mercurii postea subsidet. Quod commode explicari potest, si concipiamus oleosas spiritus particulas, utpote summe tenues, volatilesque, ea vi, eoque motu polle- re, ut promptius, intimiusque se se inter su- blimati particulas insinuent, eas disjungant, disjunctasque conservent, ne rursus concrefcere possint, neque in majores partes coalescere, quæ gravitate sua resistantiam superent, quam iisdem spiritus particulae objiciunt. Aqua vero sola suarum partium tenuitate cum agere & resistere possit, sublimati quidem partes divi- dit, ita tamen, ut multæ ex iis vincant ejus resistantiam, & post aliquod tempus subsident. Verum hæc obiter. Cum autem plures ægros hoc modo curarem, non idem erat in omni- bus curationis progressus, aliaque in aliis phœ- nomena apparebant; magna nempe fitis, totius corporis æstus, ardoris sensus in urinæ itinere, ubi ea redderetur, ipsaque febris. Hæc cum in corporibus calidi temperamenti, in quibus soli- da rigida essent, præcipue inciderent, inquire- re cœpi, num ex vini spiritus usu orientur. Ita- que

que in mentem venit corpora illa compactas fibras, & densam sanguinis crasim habere, fermentatos vero spiritus ejus esse proprietatis, ut sanguinem coagulent, fibrasque sicciore, rigidioresque faciant, quod ex Hoffmanni (a), & Boerhavi (b) observationibus notissimum est. Quidni igitur damni aliquid Ægris accedat, si quadraginta dies, interdum etiam plures, duas prope uncias vini spiritus quotidie fumant? Itaque eo deveni, ut sublimatum in aqua potius solutum iis fumendum præceperim, addendo paullulum Syrupi Violacei, ad austerum temperandum saporem. Neque ideo Swietenii methodus rejicienda est. Mihi diligenter observanti illud constituisse videtur; in iis corporibus quæ frigida sunt, & laxis solidis constructa, sublimatum optime cum vini spiritu; in iis vero, quæ calida sunt & tensa, ac rigida solida habent, melius cum aqua adhiberi. Verum illud quæri potest, num in vini spiritu quædam sit facultas temperandi venenatam vim sublimati?

(a) *Med. System. T. II. P. 3. c. 4.*

(b) *Elem. Chemic. T. II. P. 1. Process. 48.*

ti? Qua de re cum multa dici possint, ego nihil magnopere affirmo, quod hanc investigationem nunc quidem non susceperim. Sublimatum quidem in vini spiritu prompte, perfecteque dissolvi certum est. Illud quoque non dubium, acida fossilia a spiritibus fermentatis leniri, ut ex confectione spiritus salis dulcis apparet. Ajunt vero qui rationem reddere cupiunt, acidorum salium aculeos ramosis, flexibilibusque spiritus fermentati particulis quodammodo obvolvi, quominus exerere vim suam possint. Eadem ratione aliquis posset contendere salis acidum, quod mercurio sublimato unitum est, ubi is in tenuissimas moleculas in vini spiritu dissolvitur, ab eodem obvolvi, atque temperari. Inter hæc si illud quæritur, ut nimia sublimati vis enervetur, aqua quoque ad id valet; atque ita valet, ut per eam potissimum veneni damna evitentur. Affero ea, quæ a Boerhavo scripta sunt: (a) *Argenti vivi sublimati drachma una letalis est; eadem in viginti quinque aquæ libris diluta innoxie adsumitur; nam aqua omnia ve-*

ne-

(a) *Prælect. in Instit. Med.* §. 1129.

nena enervat. At casus certe non est prætermittendus fervi illius a Sydenhamio memorati (*a*), qui cum *haud modicam mercurii sublimati corrosivi quantitatem* deglutivisset , multa aqua tepida ingesta , morti ereptus est , & sanitati restitutus. Denique Auctor ipsi oleo aquam tepidam se prætulisse aperte monet. Hac de causa præcipit Swietenius , ut statim ab sumpto sublimate , aut emolliens decoctum , aut lac copiose potetur. Atque in hoc potissimum ratio posita est , quare ab ejus medicamento usu adeo abhorrere non debeamus. Nam si eam sublimate quantitatem aliquis sumpserit , quæ mortem inferre possit , non aliud antidotum præstantius dabitur , quam illud ipsum emolliens decoctum , vel lac. Nunc ea ejusdem mercurii dosis datur , quæ vix per se , ac ne vix quidem nocere possit ; & tamen antidotum , quasi veneno sumpto , statim potatur , quo procul dubio omne virus tollitur. Jam vero ut emollientis decocti , vel lactis mucosæ , oleosæque partes non parum ad id valent , aquosarum itidem partium

ma-

(*a*) *Epist. Respons. 1. sub finem.*

magna vis est. Ipsaque ratio est in promptu. Nam salia, docente Gulielmino, (a) corpora sunt planis superficiebus terminata, iisque varie inclinatis pro angulorum, ideoque salium, varietate. Has inter superficies spatiola quaedam posita sunt (poros vocant) quæ pondere, motuque suo aquosæ particulæ subeunt, ipsasque superficies urgent, atque ita disjungunt, ut in tenuissimas moleculas ab se invicem secedant, quarum pondus ab aquosis ferri possit. Tunc tales ab eodem Gulielmino dicuntur in statu esse solutionis. Idem fere fit in mercurio sublimato. Nam vivum quidem argentum corpus est ex moleculis constructum exiguis, rotundis, mobilissimis, quæ acido, præsertim marini salis, penetratæ polygonam figuram acquirunt, ideoque illam ad motum promptitudinem, in qua ejus fluiditas posita est, amittunt, ita ut corpus constituent firmum, summæque acritatis. Est enim aculeis refertissimum, qui penetrantissimi, atque evoluti tota vi sua agere possunt. Hinc fit, ut cuti admotum brevi eam,

Y

cor-

(a) *Dissert. de Salib.*

corrodat , itemque ventriculum , atque intestina , si devoretur , quo nomine venenum est . Verum ubi aculeorum vis infringitur , vis quoque venenata tollitur , & quæ superest facultas , validum medicamentum præstat . Infringitur autem ea vis , ubi sublimatum in aqua solvitur , quod in tenues admodum partes dividatur . Salsium enim , atque adeo sublimati actio actioni cuneorum comparari solet , quorum vis ab eorum quidem acumine , & magnitudine , sed præsertim ab impetu æstimatur , quo in alia corpora feruntur . Porro sublimatum ab aqua solutum in tenues adeo partes dissolvitur , ut impetus quoque earum minor fiat . Multiplicantur enim superficies , atque ideo major iis resistentia a fluido objicitur ; cum , quo leviora sunt corpora , eo minus apta sint suo motu conservando . Accedit quod sublimatum ita solutum non eandem particularum quantitatem eidem humani corporis parti applicat , sed multo minorem . Id ex eo discere etiam minus gnari possunt , quod eidem sublimati quantitati , quo major aquæ pars superfunditur , eo lenior

nior fit acerrimus ejus fapor. Atque hac, opinor, de causa præcipit Swietenius, ut sublimatum parum dilutum primum fumatur, quo videlicet ventriculum acritate sua pungat, totumque concutiat nervorum systema, cujus cum ventriculo magnus est consensus. Profecto absumpto medicamento æger internam istam concussionem sentit. Postea vero copiosa ingeritur potio emollientis decocti, ut ejus acredo leniatur quidem, ne lædere ullo modo possit; ita tamen, ut ad solida vellicanda adhuc valeat: præsertim ubi mercurius, cum ea, quam diximus, liquidi quantitate sanguinis massæ se se miscuerit. Qua ex vellicatione illud sequitur, ut, cum solidorum vis in liquida major exerceatur, tum vellicantes sublimati particule a solidorum contractione retroactæ in sanguinis, & lymphæ globulos impellantur, atque intra eos idigantur. Itaque non modo humorum crassities attenuatur, & secretiones, atque excreta augentur, verum etiam acria, si qua sunt quæ lædant, a crassorum humorum vinculo liberantur, & ad exitum promoventur, eo ipso;

quod secretiones , & excreta copiosiora fiunt. Inter secretiones autem quæ a sublimati sumptione cientur , primis quidem diebus per alvum dejectio est , quoniam ejus vis primum in stomachum agit , atque in intestina. Quam vim postea partes istæ sensim ferre discunt ; tuncque vel urina , vel sudor promovetur , pro ægri natura , pro anni tempore , pro regiminis varietate. Illud animadversione dignum est , cum familiarissimus medicamentorum ex mercurio effectus sit salivæ fluxus , ab sumpto sublimato me numquam observasse eum concitatum fuisse , nisi levis aliqua sputi promotio consideretur , quæ sine glandularum intumescencia , sine ullo dolore interdum contigit , & brevi per se cessavit , quæque proprie *ptyalismus* dici non potuit. Et quoniam a quibusdam idem ad salivæ fluxum ciendum commendari non ignoro ; restat , ut ei methodo , qua usi sumus , tribuamus , quod salivæ fluxus non apparuerit. Porro ubi mercurius cuti affricatur , constat , nisi magna ejus quantitate adhibita , *ptyalismum* non excitari . Præparatus vero cum acidis fossilibus

mercurius, etsi minori copia vehementius agat, tamen multo largiori dosi, quam sublimatum corrodens, datur. Nam ubi mercurius sublimatus dulcis in eum finem adhibetur, grana fere viginti sumenda sunt, antequam effectum præstet. Quæ dosi, trium, aut quatuor dierum, aut etiam breviori spatio, datur, pro varia Curantis methodo. At viginti sublimati corrodentis grana hac methodo, nonnisi viginti fere dierum spatio insumuntur. Quota igitur est sublimati corrosivi quotidiana portio? Itaque ex mercurio Swietenii methodo dato, si salivæ fluxus non oriatur, nimis parca ejus dosi videtur in causa esse. Quod si quis dicat, esse aliquos, in quibus salivæ fluxus movetur ex unguenti inunctione cum mercurio, quantumvis levi: huic primum respondetur, mercurii quantitatem in unguento semper esse enormiter majorem, quam sit sublimati larga quæcumque dosi: deinde fieri posse, ut aliquis sit ea corporis natura, ut exigua sublimati portio eidem *ptyalismum* moveat. Nos id solum, quod observare datum est, exponimus. Nunc restat, ut ad observa-

tio-

tiones ipsas jam accedamus. Neque enim amplam de hoc remedio tractationem suscepimus, sed illud, ut initio diximus, nobis proposuimus, ut Swietenii methodum per ea exempla confirmaremus, quæ apud nos maxime constarent. Quibus si Medici quidam nimis timidi adduci poterunt, ut, quod ipsi tentavimus, facere non recusent, jam illud assequemur quod maxime optamus. Etenim per iterata experimenta veritas demum invenietur. Interea fidem minus esse adhibendam iis, quæ a Viro cæteroquin experientissimo Cartheusero scripta sunt, manifestum erit. Is enim hæc habet (a): *Sunt quidem, qui illum (mercurium sublimatum corrodentem) in multa aqua solutum, vel syrupo quodam mitificatum, in variis morbis rebellibus, ut & ad salivationem in Lue Venerea excitandam, interea commendant: verum unumquemque hortor Medicum, ut ab usu concreti hujus corrosivi interne semper abstineat, si alias conscientiam salvam, & famam illibatam servare velit. Noxæ enim, quas*

pro-

(a) *Pharmac. Theor. Pract. Sect. VII. c. 1. de Merc. Subl. corr. not. V. p. m. 191.*

*productum hoc interne usurpatum infert , non semper post primam statim sumptionem , sed persæpe post notabile demum tempus sentiuntur . „ Qua suffulti auctoritate nonnulli calumnias maximas in hoc remedium excogitarunt , eoque pervenerunt , ut sequentia scripserint : (a) Ma-
 „ *distrugge egli in generale la cagione , per modo , che dopo mesi , o anni , il male solamente assopito , non ricomparisca sotto nuove forme , e che gli ammalati , che credevansi liberi , non cadano nel marasma , o nella cachessia ? Noi non osiamo deciderlo : parci però , che alcuni lo temano per aver ciò osservato in Francia , ed altrove . Quædam sunt Nationes , quæ sua tantum inventa extollunt , aliena vero proscribere tentant . Ægre quidem ferunt tantam gloriam in aliis effulgere , ut in Boerhavio , & Swietenio ; qui primi validissimis suis auctoritatibus quorundam animos ad hoc remedium interne & libere adhibendum erexerunt . Nec miror si ab**

„ a-

(a) Nell' estrat. della Letterat. Europ. di Berna T. II. ann. 1765. nei mesi di Aprile , Maggio , e Giugno.

„ aliquibus improbetur. Satis est, ut proprium
 „ non sit inventum, ut sit novum. Quas con-
 „ troverfias non est paffa China Chinæ primis
 „ temporibus? Quas nunc non patitur Cicutæ
 „ extractus? China nunc ab omnibus commen-
 „ datur: Cicutæ a fapientioribus adhibetur. I-
 „ dem tandem fiet etiam de mercurio sublima-
 „ to *corroſivo*. Quæ fuis in regionibus, & Æ-
 „ gris obſervarunt aliqui contra hoc remedium,
 „ noſtris certe cum obſervationibus non conve-
 „ nire videntur. Fatentur tamen illi ipſi, mer-
 „ curium hunc ſymptomata venerea maxime
 „ imminuere, ſed miasma penitus non tollere.
 „ Fatentur etiam ab hoc ſymptomata quædam
 „ eradicari, quæ ab aliis ex mercurio præpa-
 „ rationibus ſubigi non potuerunt. At, quæro,
 „ ſi imminuit ſymptomata, cur continuatus
 „ eadem non tollet? Si, quæ mala aliæ præ-
 „ parationes non expugnant, hic expugnat,
 „ cur hunc validiſſima facultate non pollere
 „ dicemus? *At* (quod numquam ſatis incul-
 „ cabitur) *prudenter a prudente Medico!* Hoc
 „ eſt, quod animos quorundam maxime ex-

„ torquet. Sed tandem, ut suadeant sibi, Ægri
 „ novem, qui in hoc opusculo curati leguntur,
 „ & nonus jam excurrit annus ab eorum cura-
 „ tione, omnes vivunt floridiori corporis ha-
 „ bitu præditi, duobus tantum exceptis, qui
 „ novas subeuntes causas post integram salutem
 „ receptam, tertio anno morbis acutis perierunt.
 „ Mercurius hic non est Arbor Vitæ. Sanat præ-
 „ sentem morbum, non præservat ab aliis. Ex
 „ iis vero, qui elapso anno in hoc Patavino
 „ Nosocomio curati sunt, vix ullus est, qui
 „ sanus non exierit. Primus abiit contra o-
 „ mnium spem a morbo liber, ita & secun-
 „ dus, quintusque; at cum isti Illyrici mili-
 „ tes sint, de iis nihil amplius scivi. Ægrotus
 „ tertius, quartus, sextus mihi præ oculis quo-
 „ tidie sunt per urbem vagantes, ut & Ægro-
 „ ta decima (non duodecima, quæ novum su-
 „ biit morbum) & omnes firma in valetudine
 „ constituti. Hæc sunt omnibus nota. Ægrorum
 „ nomina in Nosocomii Regesto signata sunt.
 „ Præterea quinque sunt illustres hujus Patavinæ
 „ urbis Adolescentes, hoc ipso anno a me cu-

„ rati , quorum duo præcipue , hujusce reme-
 „ dii maximam facultatem præferunt , quo-
 „ niam eorum morbi jam pro desperatis habe-
 „ bantur . Nec obest quod aliqui adhuc repo-
 „ nere audent , mercurium hunc venenum esse ,
 „ & venena semper venena esse ; at ab his hoc
 „ unum quæro , num opium venenum esse
 „ judicent . „ Hoc utique affirmant necesse est .
 Atqui quam utile interdum fit opportune adhibi-
 tum , imo etiam quam necessarium , nemo ex
 medentibus ignorat . Quam si rationem ad su-
 blimatam quoque corrodentem transferre velint ,
 intelligent profecto a rationali Medico id reme-
 dium rejici non oportere , „ plurimique facien-
 „ dum esse : & ea potissimum ratione , quia in-
 „ noxium semper , commodum , atque effica-
 „ cissimum inventum est . Quare mihi licet , &
 „ licebit semper concludere sapientissimi Viri
 „ Locheri verbis : *Nullus ex vi remedii mortuus*
 „ *vel gravius , & periculosum symptoma exper-*
 „ *tus est . Verum ut efficacissimum , & minime*
 „ *noxium profuit in plurimis .* Et ita profuit , ut
 „ octo annorum circuitu Auctor hic celeberrimus
 „ mus

„ mus MMMDCCCLXXX. (a) Ægrotan-
 „ tes Venerea Lue hoc remedio sanaverit.

O B S E R V A T I O I.

Nobilis Juvenis calida, & humida corpo-
 ris natura, post virulentam gonorrhæam,
 quæ recte curata fuerat, cum sæpius cum im-
 puris mulieribus rem habuisset, ei verrucæ, &
 exigua ulcera in glande orta sunt. Hæc quo-
 que curata, sed virus non omnino sublatum.
 Cum hæreditario hæmorrhoidum fluxu labora-
 ret, coepit eodem copiosiore affici, ita ut in
 malum corporis habitum inciderit, cum non
 levi Jecoris, & Lienis obstructione. Accedebat
 subinde febricula cum seroso alvi fluxu plures
 dies perseverante. Ex his malis omnibus vires
 ita protritæ sunt, ut vel brevi, & lentæ am-
 bulationi minime sufficerent. Medicamenta ad-
 hibita sunt multa, eaque ex valentioribus. Quæ
 cum non satis profecissent, in eam opinionem
 veni, ut morbum a latente Venerea Lue fo-

(a) *Loco cit. pag. 32. 34.*

veri existimarem , cujus quædam apparebant non prorsus obscura signa . Nam & capilli magna ex parte exciderant , & latæ , crocæque maculæ , æstivo præsertim tempore , in summa cute efflorescebant , & in glande rubræ , prurientesque pustulæ oriebantur , quæ tamen cito per se evanescebant . Itaque Ægrum sublimato mercurio *corrosivo* curare statuimus . Hujus granum unum in duabus vini spiritus unciis solutum est , eaque spiritus quantitas in sex portiones divisa , quarum duas quotidie , alteram mane , alteram vesperi Æger sumpsit . Sex diebus elapsis duæ vini spiritus uncia cum uno sublimati grano in quatuor tantum portiones divisæ sunt , intra duos dies sumendas . Semper autem statim a medicamento tres libras potavit decoctionis ex hordeo , atque althææ radice . Effectus medicamenti fuit ejusmodi , ut primis diebus , alvus , quæ antea liquida demittebat , coacta fuerit , & urina copiosior fluxerit cum ardoris sensu . Præterea levis quidam osteocopus dolor in humeris & tibiis sentiri cœpit , qui antea nunquam molestus fuerat . Undecimo die sublimati dosis iterum

aucta est ; nam granum in duabus vini spiritus
 unciis solutum pro tribus fuit portionibus , ex
 quibus duæ quotidie datæ sunt , altera mane ,
 vesperi altera . Hoc modo curatio in quinquagesimum usque diem producta est . Ex hac a-
 daucta sublimati dosi , primis quidem diebus ,
 alvus sæpius quotidie cum dolore mota est , si-
 mulque sanguis ex hæmorrhoidum osculis co-
 piosior effluxit ; ita tamen ut Æger hæc opti-
 me ferret . Procedente tempore alvus aliquan-
 tum substitit , sed tamen quotidie liquida sine
 dolore emittebat ; hæmorrhoidum fluxus immi-
 nutus est ; ac tandem pro sanguine tenuis tan-
 tum lymphæ exivit , doloresque , qui in ea par-
 te fatis graves erant , plane cessarunt . Urina
 semper copiosa profluxit . Sub finem curationis
 quædam exiguæ pustulæ in glande ortæ sunt ,
 sed brevi sponte decesserunt . Vividus faciei co-
 lor , viresque auctæ in dies , sanationis spem jam
 antea fecerant , novissime vero Æger se recte ha-
 bere testatus est . Cibum ex hordeo , & vitulina
 fuit carne ; potio copiosa aquæ , in qua hor-
 deum coctum fuit cum althææ radice . Coena ,
 sed

sed parca , concessa est. Primo curationis tempore lecto se continuit Æger , postea lectum reliquit , sed domo non exivit , nisi curatione absoluta. Paucis post diebus aquas Vitriolico-Martiales potavit , eo successu , ut in pristinam salutem restitutus fuerit.

C O R O L L A R I A.

I. **P**Rimis curationis diebus dolores quidam osteocopi in humeris , & tibiis excitati sunt , quos Æger antea non senserat. Cujus rei ea fortasse causa assignari potest , quod stagnantem iis in locis humorem offenderit remedium , in cujus discussione , solidorum fibras magis quam alibi irritaverit , atque distraxerit : ex quo dolor.

II. Illud animadversione dignum est ; cum antea , propter magnam , quæ in stomachi , atque intestinorum fibris erat , laxitatem , atque debilitatem , alvus liquida amandaret , primis diebus ab incepto remedii usu coactam fuisse. Num id ad stypticam , & corroborantem re-

medii facultatem referendum est ; ita ut effectus deinde mutatus fuerit , solutis a medicamento humoribus , hujusque acritate prævalente , etiam propter adauctam dosim ? negaverit fortasse nemo.

O B S E R V A T I O II.

Alium quoque nobilem Juvenem biliosi temperamenti , qui ex Venerea Lue vago osteocopo dolore torquebatur , præsertim in pectore cum recurrenti respirandi difficultate , hoc remedii genere , eodem ferme tempore curavi , nempe ad idus Majas anni superioris . Unum sublimati granum ex duabus vini spiritus unciis liquatum pro sex portionibus fuit , ex quibus duas quotidie sumpsit , mane scilicet , & vesperi cum liberali portione decoctionis ex hordeoleo . Primum dolor auctus , sed cum quarto die alvus soluta fuerit , & postea urina copiosa profluxerit , sensim mitior factus est . Post quartum decimum diem eadem sublimati quantitas in quatuor portiones divisa fuit biduo sumendas ,

das , ex quo alvus iterum soluta est . Humida
 & frigida tempestas , quæ successit , dolorem
 & spiritus difficultatem exasperavit . Tamen vi-
 gesimo die sublimati liberalior dosis data est
 & granum unum in tres portiones divisum . Vi-
 gesimo quarto die alvus copiose descendit , ne-
 que tamen symptomata imminuta sunt . Trigin-
 ta diebus exactis dimidiam grani partem pota-
 vit Æger mane , itemque vesperi , & quotidie
 postea eodem modo . Hæc dosis , & fereni die
 meliorem spem attulerunt : nam cum venter co-
 piofius , & sæpius moveretur , urinaque largius
 flueret , mala quoque mitiora facta sunt , ita ut
 tolerabilis dolor in uno tantum latere superesset
 Interea is per urbem vagari cœpit , & rus pe-
 tiit , tuncque propter coeli , & tempestatis mu-
 tationem , pejus habuit . Brevi in urbem reversus
 est , & a cœlo calidiori factò , sudor erupit
 magno profectu . At quia caloris sensus cum fe-
 bricula molestus erat , liberalis syrapi ex violi
 quantitas vini spiritui adjecta est . Hac ratione
 ad finem usque mensis Junii pervenit ; reme-
 dioque amplius uti abnuit , cum aliquis adhuc
 do-

doloris sensus in pectore persisteret, qui tamen unguenti ex mercurio frictione levi dolenti pariter adhibita, sublatus est. Itaque Æger perfecte convaluit. Victus ratio eadem fuit, quæ in superiori casu.

C O R O L L A R I A.

CUM ex hujus remedii usu dolores, qui antea non erant, concitari observatum est (Observ. I. Coroll. I.) non est mirum eos desperari, qui adsunt, eadem nimirum de causa.

II. Ex hoc docemur, non ideo desperandum esse de curatione, si profectus non statim appareret, aut si morbus potius increfcere videatur; sed patientia, & longo remedii usu opus esse. Neque ad necessarium tempus remedio usus est hic Æger; cum tamdiu eo utendum sit, quamdiu aliquid de Luis symptomatibus superest.

III. Illud quoque ex hac historia apparet, celi, & tempestatis varietatem non parum posse ad effectuum hujus medicamenti mutationem.

O B S E R V A T I O III.

Tertius Æger , cui hæc eodem tempore adhibita est medicina , nobilis item fuit Juvenis , qui diram Luem ex impura Venere contraxerat , cum faucium ulceribus , quibus sanatis , pustulæ in fronte cum dolore ortæ sunt , acrem ichorem fundentes , quæ medium quoque dexteræ manus digitum occuparunt , circa ossis primæ cum secundæ phalangæ osse articulationem , cum insigni tumore , ac dolore , ita ut complicari non posset . Accessit stomachi angor , & spiritus difficultas . Initium captum est ab exigua sublimati dosi , & ei sexta tantum grani pars bis quotidie dabatur , mane , & vesperi ; sed paullatim adscendendo , tandem eo pervenit , ut granum unum cum dimidio quotidie sumperit ex vini spiritu liquatum , & in duas portiones divisum . Adjecta quoque copiosa potio ex hordei decocto , eademque , quæ in aliis , victus ratio servata est . Huic Ægro protinus inter initia copiose sudor effluxit , itemque urina

sine ullo labore. Decimo die alvus copiose descendit, ex quo sudor repressus est, qui statim rediit, quod alvus per se suppressa, neque postea reliquo curationis tempore, turbata fuerit. Inter hæc ex frontis pustulis ichor foetens exhibat, & squamæ quædam decidebant, sed aliæ oriebantur, quod & in digito contigisse observatum est, cujus tamen dolor, ac tumor sensim imminuebatur, motusque expeditior erat. Secundo, & vigesimo die pustulæ omnino exsiccatae sunt, ex quibus quædam tantum stygmata relicta. Sudor ad quadragesimum usque diem emanavit. Stomachi angor evanuit, itemque spiritus difficultas. Vires constabant. Quædam tamen pustulæ subinde nascebantur, quas unguentum ex mercurio affectæ corporis parti illitum, sustulit. Jam Æger e cubiculo exire, atque ipsa domo coepit, caute tamen; curationeque in sexagesimum diem producta, se sanatum putavit. Procedente tempore rursus quædam pustulæ identidem in fronte ortæ sunt: cæterum hæcenus bene se habet. Quod adnotare æquum erat.

C O R O L L A R I A.

I. **V**Im hujus remedii , qua excretiones promovet , pro varia Ægroti constitutione varie determinari apparet ex hac historia . Nam alvus semel tantum mota est ; copiosius autem sudor diu manavit , & urina largius profluxit.

II. Usus remedii fuit fortasse brevior , quam opus erat . Quamquam enim secunda valetudine frui videatur adhuc nobilis Juvenis , locus tamen relinquitur dubitationi , num renascentium subinde pustularum causa quibusdam Luis reliquiis inhæreat.

O B S E R V A T I O IV.

Multo breviori temporis spatio curatio facta est Aurigæ cuidam ann. xx. , & sanguinei temperamenti , plenique habitus , cui ex Venerea contagione tumor in inguine ortus , neque recte curatus , & a quinque retro mensibus adhuc apertus , dolores arthritico-rheumati-

cos intulerat, maxime in artubus superioribus, atque intercostalibus musculis cum summa respirandi difficultate. Sublimati granum in duabus vini spiritus unciis solutum ea ratione prescriptum fuerat, ut ejus quartam partem bis quotidie sumeret cum larga portione decocti ex hordeo. Sed primo statim die integram tertiam partem mane deglutivit. Ex quo nimis copiosa dejectio sequuta est cum magnis ventris torminibus, quæ lacte liberaliter epoto, sublata sunt. Remedium ad sequentem diem dilatatum est, quo tertia denuo grani pars sumpta est, nescio quo errore; ac rursus dejectio, & tormina orta sunt, simulque sudor effluxit. Atque ille quoque dolor exasperatus est, quo artus torquebantur. Quæ omnia tamen paullatim cessarunt. Postero die major cautio adhibita est, & quarta tantum grani pars sumpta, & statim postea decoctio copiose epota hordei, cum quarta lactis parte commixta. Itaque medicamenti effectus mitigatus est, adeo ut sudor, & parca alvi dejectio sine dolore succederet, totoque curationis spatio persisteret. Tamen parva simul glandu-

dularum salivæ tumefactio cum levi dolore, & sputo aliquo orta est, quæ phœnomena citissime decesserunt. Inter hæc morbus levare visus est, ut sublimati dosim non esse augendam judicaverim. Quarto die supra vigesimum, cum jam inguinis tumor cum ulcere sponte sanatus esset, Æger, se omnino restitutum putans, ulteriorem curationem rejecit.

C O R O L L A R I A.

I. **H**Uic Ægro, paullo antequam curationis initium fecissem, sanguis, incisa vena, missus est. Num hac de causa expedito sanguinis circuitu, ejusque crassitie non nihil attenuata, tam promptæ excretionis contigerunt, tamque citum symptomatum levamen? „ Ita „ putavi: quod postea variis experimentis verum esse deprehendi, ut in Observationibus in hoc Nosocomio Patavino factis, videre est.

II. Sputum illud, quod motum esse videbatur, nullius momenti fuit. Nam remedii usi procedente, non solum non auctum est, sed protinus plane cessavit.

O B S E R V A T I O V.

NOn multo post curatio adhibita est egregio cuidam Adolescenti calida, & sicca corporis natura. Gonorrhæam ille sæpius contraxerat ex impuro concubitu; tum glandis ulcera. His malis omnibus jampridem sublatis, adhuc supererat molesta prurigo in urethra, & ardoris sensus in reddenda urina; parva quoque ulcera identidem in glande nascebantur sine nova contagione. Processu temporis duo tumores in inguine orti sunt utrinque, alter ad magnitudinem nucis juglandis cum dolore, qui acrior fiebat incessu. Ex quibus omnibus intestinæ Luis conjectura facta est. Ordo curationis fuit hujusmodi. Uno sublimati grano ex tribus aquæ unciis liquato, sexta aquæ illius pars mane, itemque vesperi data est in nonum diem, portione omiſsa decocti ex hordeo. Ac primum alvi dejectio est consequuta cum levi dolore, deinde sudor copiosissimus; cum hoc larga urina. Simul febricula invasit Ægrum, & capitis dolor, qui hora demum quinta a medica-
men-

mento cessabat , atque ille exasperatus est , quem jam antea bubones afferebant . Sed nihil fuit molestius quam ingens fitis . Quare dosim quidem sublimati ita auxi , ut ille quartam grani partem bis quotidie fumeret , sed jussi ut aliquantulum syrapi ex violis cum eo misceretur , & post sumptum medicamentum libram unam biberet decocti ex hordeo . Hinc sudor cohibitus , & rursus alvus per aliquot dies , sine dolore tamen , soluta est . Febris , capitis dolor , fitis desierant , cum iterum sublimati dosis aucta est , ita ut tertia daretur grani pars bis singulis diebus . Ex quo tamen neque venter motus est , neque sudor , neque urina ; atque ita medicamento assueverat , ut interdum illud etiam , non adjecto syrupo ex violis , sine portione decocti ex hordeo , fumeret , quin ulla molestia subsequeretur . Quo cum ille ultra duos menses usus esset , & nihil , præter cibum , quem lenem ac tenuem sumpfit , ex reliqua victus consuetudine mutasset , inguinis tumoribus prorsus discussis , cæterisque malis depulsis , pristinam sanitatem recuperavit .

C O R O L L A R I A.

I. **F**ebbris, fitis, dolor capitis ad medicamenti effectus pertinent, quod periculi facienda causa, non adjecto syrupo ex violis, nec subsequenti potione, primis quidem diebus datum est, sed exigua dosi. Procedente curatione hoc modo interdum datum est etiam maiori dosi; tamen neque febris, neque capitis dolor, neque fitis rediit, neque damnum ullum illatum est. Quanto igitur minus ab eo imendum est, cum ejus violentia tot modis coerceatur?

II. Ostendit hæc observatio non minus utile hoc medicamentum esse ex aqua, quam ex vini spiritu liquatum; ut ideo hæc methodus servari possit, si alteram aliqua de causa interlum minus aptam censuerimus.

OBSERVATIO VI.

CUratio alia cujusdam Piscatoris ann. circiter XL. , sicca , & calida corporis natura incepta est mense Augusto ejusdem superioris anni . Ille dira Venerea Lue laborabat , quæ neque inunctione ex mercurio iterum , atque tertio facta , neque postea decoctis , quæ huic morbo adversantur , sanari potuerat . Symptomata præcipua hæc erant . Ulcus pessimum in sinistro crure , tophique in eodem genu : hinc crus extendi non poterat , & Æger claudicabat . Ponere aurem quoque sinistram ulcus erat magnum & fordidum . Igitur sublimatum corrodens eadem methodo datum est in vini spiritu solutum , adjecta portione decocti ex hordeo , incipiendo a sexta grani parte . In sextum usque diem nullam perensit mutationem , præter copiosam urinam copiosæ potioni respondentem . Sublimati dosis ita aucta est , ut pars grani tertia fumeretur ; ex quo alvus aliquantum mota est , & sudor noctu manare cœpit . Simul gra

vis

vis corporis æstus ortus est cum brevibus , sed vehementibus nervorum concussionibus : ideo malui unum sublimati granum ex dimidia aquæ uncia liquari , integra adjecta syrui violacei uncia . Itaque æstus , & nervorum concussiones cessarunt , sudore , & copiosa urina profluente . Sumpsit autem exinde quotidie mane medium granum , tantumdemque vesperi . Circa vigesimum diem , omnibus admirantibus , ulceri illi , quod erat pone aurem , cicatrix inducta est , & crus extendi cœpit . Procedente tempore Æger melius , atque melius ambulavit , & scaldas quoque ascendit , quod antea non poterat . Exacto secundo curationis mense , granum unum cum dimidio quotidie datum est in duas portiones divisum , alteram mane , alteram vesperi sumendam . Tophi sublatis , cruris ulcus sanatum , & omnino sanitas restituta est ; sic tamen , ut nondum crus perfecte extendi posset . Tribus mensibus usus est remedio , eademque victus ratione qua cæteri .

C O R O L L A R I A.

I. **H**Uic Ægro , qui sicca & calida corporis erat natura , sublimatum ex aqua melius cessisse , quam ex vini spiritu liquatum , perspicuum est .

II. Nonne valentius , utiliusque fuit hoc remedium , quam inunctio cum unguento ex mercurio , & decocto ? ipse ostendit eventus .

III. Quod si expedite cruris extensio non est restituta , non est ideo remedium accusandum . Læsa enim fortasse fuit in genu articuli fabrica a tophis illis ; aut continuata cruris complicatio fecit , ut nunc membrum penitus extendi non possit ; ut anchylosis fit , ubi ossibus fractis , membrum nimis diu sine motu continetur .

O B S E R V A T I O VII.

IN idem fere tempus incidit curatio nobilis cujusdam Juvenis ann. xxx. sanguinei , & melancholici temperamenti , qui jam primum
phlo-

phlogosi quadam gingivarum cum gravi dolore afficiebatur, quibus moeror, & tristitia accedebat. Itaque morbus Hipochondriaco-Scorbuiticus videbatur. Præceptum est, ut fero lactis depurato commixto cum succis aliquot earum herbarum, quæ valent contra eum morbum, uteretur; tum decoctis diluentibus, attenuantibus, ac demulcentibus. His omnibus remediis diu adhibitis, adeo non melius se habere visus est Æger, ut herpeticum ulcus totam ejus genam occuparit, usque ad partem auris posteriorem. Optimis remediis non proficientibus, cum multos ante annos virulentam gonorrhæam passus esset, suspicari cœpi morbum a latente Venerea Lue foveri, ex monitu celeberrimi Astruc. Ideo, cum alii quoque Medico Carolo Terzi idem visum fuisset, curatio incepta est cum sublimato corrodente ex aqua liquato, & syrupo violaceo adjecto, cum potione decocti nordeacei. Primis diebus, cum sexta grani pars mane, itemque vesperi fumeretur, nulla mutatio facta est. Deinde, aucta dosi ad quartam grani partem, alvus aliquantum soluta est, lar-

ga quoque urina profluente. Tandem dimidium grani mane, dimidiumque vesperi datum est singulis diebus usque ad finem tertii mensis, urina plerumque copiosa exeunte. Quo tempore symptomatibus omnibus sublatis, curatio absoluta est. Primis diebus saliva nonnihil copiosa ferri visa est, sed sine oris interni intumescencia, & dolore; breviq; sponte cessavit.

C O R O L L A R I U M.

Conjectura nostra, morbum illum Venereæ Luis sobolem fuisse, sive vera fuerit, sive nos fefellerit, illud certum est, sanitatem Ægrum recuperasse; quod eo magis mirandum est, quia ex mercurio remedia fere noxia deprehenduntur in iis, qui affectione scorbutica tentantur. Valet autem hoc remedium, ut ex ipsis quoque Clarissimi Swietenii epistolis manifestum est, adversus alios morbos, præter Veneream Luem; quod sequenti observatione nonnihil confirmari potest.

OBSERVATIO VIII.

NAm vir ann. XL. fanguinei temperamenti, & biliosi, frigore, post corporis incallescens, suscepto, cum per omnia membra doloribus Arthritico-Rheumaticis, & febre correptus, neque Boerhavi methodo antiphlogistica, neque postea decocto ex Sars., radice Cin., & herbis temperatis anti-scorbuticis restitutus esset; sub finem mensis Octobris elapsi anni curari coepit sublimato corrode ad eundem modum dato. Cujus effectus per quadraginta dierum spatium fuit copiosus urinæ fluxus. Quibus diebus exactis prorsus sanatus est, cum a tribus antea mensibus lecto affixus, ne se movere quidem posset. Hic quoque Æger, & qui huic proximus est, eadem, qua cæteri, victus ratione est usus.

C O R O L L A R I U M.

ITaque ex his omnibus concludi potest, hoc remedii genus in alios quoque morbos valere, quod pluribus exemplis comprobare possem; ut rustici cujusdam, qui duro abdominis tumore cum malo corporis habitu premebatur, quem unus ex meis discipulis sanitati restituit: & asthmaticæ item mulieris, quæ ab incipiente jam hydrope, hujus remedii ope, copiosa urina promota, liberata est. Verum, quæ hætenus exposui, mihi nunc satis superque meo consilio videntur satisfacere.

(CCI)

CLARISSIMO VIRO

JOSEPHO BENVENUTO

LUCENSI

GHERARDUS BARO WAN-SWIETEN

S. P. D.

Opusculum tuum accepi, libenter legi, & gratias debitas tibi ago. Mercurii usum magni facio, sed multa hic opus prudentia est, in primis cum crudus datur, vel affricatur cuti. Non omnibus bene cessisse hæc tentamina scio. Si mercurius sublimatus corrosivus solvatur in spiritu frumenti rectificato hac lege, ut in singulis unciis spiritus hæreat medium granum, & deinde hujus detur mane & vesperi cochlear adultis, vel ad summum duo cochlearia, potando simul largam copiam decocti hordei, vel alterius cujuscumque emollientis, mira efficacia observatur in Lue Venerea, & aliis

morbis difficillimis. Tercentos Lue laborantes in Nosocomium collegi præterito anno, & absque falivatione omnes exierunt sani hoc solo remedio usi. Parum argenti vivi, sed efficacissimi redditi, & multa liquidi copia diluti, vidi profuisse quam maxime. Vale, & me ama.

(CCIII)

CLARISSIMO VIRO

JOSEPHO BENVENUTO

LUCENSI

GHERARDUS BARO WAN-SWIETEN

S. P. D.

USus illius remedii tandiu protrahitur ,
quamdiu aliquid de Luis symptomatibus
supereft. Tuto fumitur etiam diu. Cancrofum
in lingua ulcus curatum vidi , dum per novem
menses hoc remedio uteretur puella , & absque
noxa ulla. A pinguibus fale , vel fumo indu-
ratis , lardo inprimis , abstinendum jubeo ; ju-
fcula , olera mollia , carnes paucas concedo fa-
cile. Ptifanam hordei cum quarta parte lactis
copiofam do , vel aliud quodcumque decoctum
emolliens. In Nosocomiis cubiculi ambitu con-
tinentur. Plures curavi , qui quotidie per urbem
vagabantur , in primis verno & æstivo tempo-

re. Præterito mense ducenti e Nosocomio exierunt curati hac methodo. Post paucos dies tercenti alii ingrediuntur. Credo & apud vos similem successum sperari posse, cum in Hispania per decem annos inveteratam Luem sic curaverit Archiater Reginae Viduæ, cui indicaveram hoc remedium.

13. Aprile 1755.

(CCV)

N O I

R I F O R M A T O R I

DELLO STUDIO DI PADOVA.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del pubblico Revisor *D. Natal dalle Laste* nel Libro intitolato *Observationes Medicæ Joannis a Bona &c. MS.* non esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a *Giovambatista Pedada* Stampator di Padova, che possi essere stampato, osservando gli ordini in materia di stampe, e presentando le solite Copie alle pubbliche librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 9. Maggio 1766.

(ANGELO CONTARINI PROC. RIFOR.

(ANDREA TRON KAV. RIFOR.

(GIROLAMO GRIMANI RIFOR.

Registrato in Libro a Carte 276. al Num. 1747.

Davidde Marchesini Segr.

